

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr.
539 – 540

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• Anul 51 (serie nouă) • iulie – august 2014 • 3,00 lei •

Carmen MIHALACHE

La ceas aniversar

În luna august a anului 1964 avea să apară primul număr al „Ateneului”, serie nouă, o revistă care nu a fost făcută cadou de către nimeni, ci a fost „încununarea unei lupte”, după cum spune Radu Cârnelci, *omul providențial*, temerarul inițiator al acestui ambițios proiect cultural. El a strâns în jurul său câțiva oameni de talent, care vor deveni, în timp, cunoscuți scriitorii ai literaturii române. Acesta a fost un pariu câștigat. În anii lor romantici, „ateneiștii” erau tineri, îndrăzneți, orgolioși, lansându-se, cu pasiune, într-o „foarte specială aventură intelectuală”, văzută astfel de George Bălăiță, tot el vorbind despre „o teribilă iluzie” și despre „un adevărat safari într-o grădină publică”. Excelentă, foarte expresivă descriere a începuturilor „Ateneului”.

Și iată-ne ajunși la jubileu, după ce revista a apărut, fără întrerupere, cincizeci de ani. Continuitatea, acesta mi se pare un alt pariu, extrem de important, câștigat și el. La frumoasa aniversară am primit multe mesaje din partea colegilor din țară, de la colaboratorii noștri statornici, și de la cititorii fideli. Le mulțumim că sunt alături de noi, ne simțim fortificați astfel, încurajați, le suntem recunoscători pentru gândurile bune, cuvintele calde de apreciere și urările de viață lungă, „vibrantă și sănătoasă”. Asta ne dorim și noi, să facem în continuare o revistă bună, cu personalitate, cu profil distinct, vie, dinamică, răcoroasă la timpul prezent. Care să fie așteptată, căutată și citită, oferind texte de substanță, scrise cu talent publicistic, vivacitate, spirit critic și atitudine. Vrem ca „Ateneul” să rămână un element de stabilitate, un solid reper cultural, să întrețină un climat de creativitate, o stare de spirit. Să afirme voci noi și să consacre valori. Aceasta va fi grija constantă a noastră, celor din redacția actuală, o „echipă coincidentă, asemănătoare cu felul de a fi și de a construi al întemeitorilor”, așa ne vede Eugen Uricaru. Nici nu îndrăznisem să visăm la asta și nimic nu ne-a bucurat mai mult. Vom continua să construim, așadar, cu aceeași pasiune a începuturilor, pentru ca *Ateneu* să fie o revistă deschisă și generoasă, care să dăinuie.

• Redacția 2014: Dan Perșa,
Marius Manta, Carmen Mihalache,
Ștefan Radu, Violeta Savu,
Adrian Jicu

Un pedagog al „școlii active”: Grigore Tabacaru

Născut pe data de 14 martie 1883 la Hemeiș-Fântânele, băcăuanul Grigore Tabacaru își începe studiile la Școala Domnească din Bacău (1890), le continuă la Gimnaziul „Principele Ferdinand” Bacău (1898), fiind admis, apoi, ca bursier, la Școala Normală de Institutiori din București (instituție al cărei sediu se mută, din 1900, la Bârlad – locul unde viitorul pedagog va obține diploma de absolvire, în anul 1903).

Din 1904 este numit învățător, la „Școala Germană” din locul său de băștină – școală frecventată de copii angajaților de origine germană, care lucrau pe domeniul prințesei Sofia Elena Cecilia de Schönburg-Waldenburg și ale prințului Günther de Schönburg-Waldenburg (moștenitorii prințesei Lucia de Sayn-Wittgenstein-Berleburg și ai principelui Victor de Schönburg-Waldenburg).

Preocupat de îmbunătățirea programelor școlare și universitare în școlile și universitățile românești, dar și de importanța rolului social pe care învățătorul/institutorul ar fi trebuit să-l aibă în mediul rural – Tabacaru pune, în aprilie 1905, bazele unei reviste intitulate sugestiv „Școala”. Revista pedagogică, „pusă supț îngrijirea membrilor corpului didactic primar”, vedea lumina zilei la Tipografia H. Margulius din Bacău, redacția și administrația fiind „cantonată” în Hemeiș, comuna Fântânele, județul Bacău.

Programul revistei cuprindea „numai chestiuni cari privesc pe corpul didactic primar și anume [printre altele – s. n.]: chestiuni și inovatii pedagogice, simplificarea metodelor învățământului și sistematizarea lui, ..., rezumate din conferințele cercurilor culturale, ..., strângerea cercetărilor pedagogice și psihologice asupra men-

talității copiilor”. Deși trebuia să „producă o strângere laolaltă, cu credință și cu dragoste, a acelor cari simțim dorul de muncă și setea sfântă de adevăr și cari vrem ca fiecare pas al nostru să fie pentru binele și înălțarea poporului” – modul de concepere a cuprinsului publicației, faptul că ea se adresa doar învățământului primar, dar și condițiile precare de finanțare din fondurile proprii – determină dispariția periodicului, începând cu luna iulie a anului 1905, de „pe piața publicistică” locală și națională.

Cu toate acestea, munca pe tărâmul pedagogiei nu s-a supus restricțiilor sau limitelor de tot felul... În anii 1906-1907, ca reprezentant al „pedagogiei experimentale”, prin punerea în aplicare a „problematicii instruirii și educației în spirit pozitiv”, Profesorul înființează o „societate de citire” cu elevii Școlii din Scoarțeni-Bacău. A fost unul dintre pașii care ne determină să afirmăm că Magistrul de la Hemeiș era, în fapt, un precursor al „școlii active” din România, prin libertatea acordată copiilor de a lectura cărțile împrumutate, alături de frații și surorile lor, precum și prin dezvoltarea personalității acestora. Erau puse în aplicare, cu bună știință, principii precum cel al activității proprii cu aplicabilitate practică, sau cele ale intuiției și respectării individualității copiilor. Biblioteca modestă din satul băcăuan situat pe malurile Tazlăului s-a animat, atrăgând în jurul ei numeroși copii, precum și pe părinții acestora – fiind valorifi-

cate atât tendința spre activitățile școlare/extrășcolare multiple, cât și dorința de efort propriu a copiilor.

Transferul la Școala „Enăchită Văcărescu” din București (1908), înscrierea la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității București (1910), bursa de continuare a studiilor superioare la Leipzig, Paris și München (1913-1915) și obținerea titlului de doctor în filosofie (1915), urmată de mobilizarea pe fronturile primului război mondial – îl vor apropia pe Tabacaru de cariera universitară de la Alma Mater lassiensis (1918-1923). Destituirea nedreaptă de la Universitatea ieșeană, recompensată, în parte, cu interludiu înființării Ateneului Cultural „Ștefan Petică” la Tecuci (1923), vor ghida, din nou, pașii Pedagogului spre ținuturile natale.

În 1924 revine la Școala Normală de învățători din Bacău și, din acest moment, își va pune în aplicare opera de implementare a unor principii pedagogice moderne, prin abordarea problemelor educației după criterii științifice riguroase. Tabacaru a fost printre puținii intelectuali de la noi care a înțeles problematica complexă cu care se confrunta școala românească de după primul război mondial.

Perioada cuprinsă între 1924 și 1936 (momentul pensionării Magistrului) a fost una deosebit de fructuoasă pe tărâm profesional și intelectual. Am dori, în rândurile de față, să ne aplecăm privirea asupra implicării lui

Tabacaru în fundamentarea și aplicarea principiilor „școlii active” în România.

Pornind de la sintagma „nu este de ajuns să știi, ci trebuie și să aplici”, Tabacaru – ca precursor, promotor și adept al acestui tip de școală – dorea „integrarea activă a individului în viața socială, prin organizarea școlii în așa fel încât ea să fie o ocazie permanentă de viață socială”, cu „stimularea productivității și creativității, prin activitatea de sine a copilului”. Copilul „trebuia pus la lucru, fără a i se da nimic de-a gata [...] trecerea prin degete și prin mușchi ... dezvoltă și face să se rețină temeinic”.

Chestiunile legate de problema supusă atenției reies, cu claritate, din lucrări de specialitate precum: *Introducere în psihologia experimentală* (1924); *Principiile școlii active* (edițiile cuprinse între 1924 și 1929); *Problema școlii active* (edițiile din 1924 și 1927); *Problema pedagogiei sociale* (1925); *Problema personalității* (1926); *Pedagogia* (1928-1929); *Notiuni de pedagogie* (1928) sau *Didactica experimentală* (1935).

Convingerea asupra eficacității principiilor „școlii active” nu o

Grigore Tabacaru – desen de Ilie Boea

putea da corpului didactic, căruia Profesorul Tabacaru îi era întregul sistem educativ, și nu dorea, cu de la sine putere, să înlocuiască sistemul existent, la acel moment, în Regatul României Mari. De altfel, la noi nu început a fi aplicate (încă din anii 1928-1929) principiile „școlii active”, după modelul școlilor vieneze ale „claselor școlare, ca o comunitate de viață și muncă”. Rezultatele strădaniilor de decenii ale Magistrului băcăuan începeau, așadar, să dea roade...

Dimitrie-Ovidiu BOLDUR

Violeta SAVU

O mătură, un spirit

„Măturarea inutilă a drumului” de care s-a ocupat însuși Marele Jetsun Milarepa este numită (într-o prefață)

„indeletnicire deloc spirituală”.

În urmă cu câțiva ani, Asociația de locatari angajase un muncitor pentru curățenia de pe casa scării, a aleilor dintre blocuri

și a micii curți interioare.

Era un bărbat scurt, îndesat, avea mâinile mici cu degete groase. Se îmbrăca în haine din postav aspru. Vorbea rar

și de fapt doar răspundea.

Poate nu l-aș fi privit cu atenție dar într-o zi mama mi-a zis despre el că este gospodar și face curățenia mai bine decât o femeie.

Diminețile apărea sub ferestre cu un măturoi pe care-l mesteșugise singur din vreascouri cu muguri. Mă trezeam

în zgomotul pe care-l făcea, calm și armonios.

Atunci când o persoană traversa curtea interioară, se oprea din indeletnicirea lui. Dacă în caldarâm se mai păstra un ecou vag de tocuri înalte, nu-și relua lucrul deîndată.

Stătea nemșcat pentru câteva momente, privind lung aerul prin care trecuse o siluetă feminină. Apoi căuta pieziș răsăritul de soare.

Era modest, se lipea de perete

când ne întâlneam pe casa scării.

Într-o zi a dispărut de parcă nici nu ar fi existat.

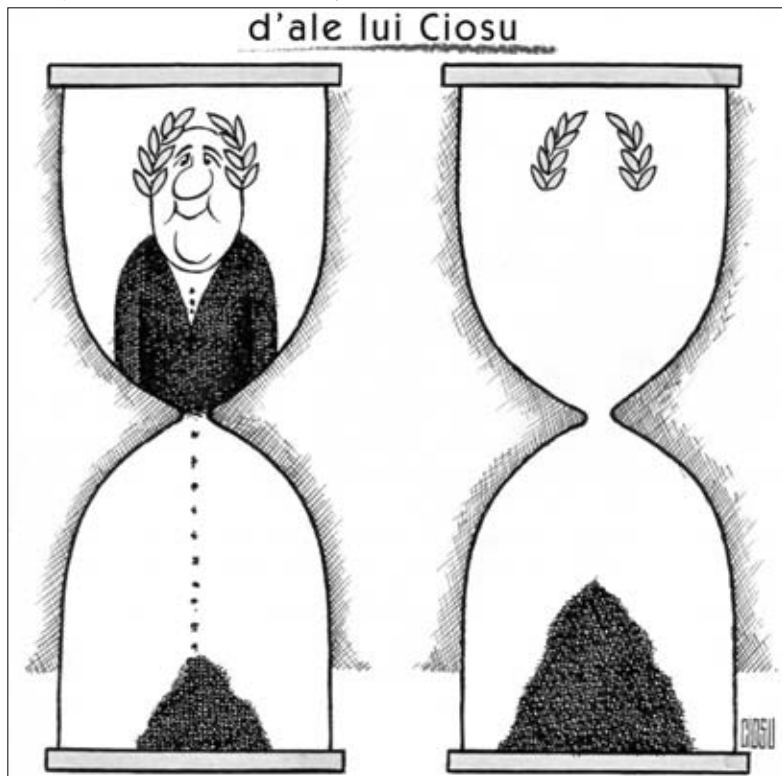
Locul lui a fost luat de o femeie cu năframă, sprintărea,

vorbăreață, suficient de harnică.

Ea nu are un măturoi cu muguri și diminețile, inutil,

își lipește urechea de ușile vecinilor.

Curăță cu sânge scările și asfaltul din spatele blocului dar habar nu are că înaintea ei, cineva aducea cu o mătură lipsită de viață, un foșnet odihnitor și magic.

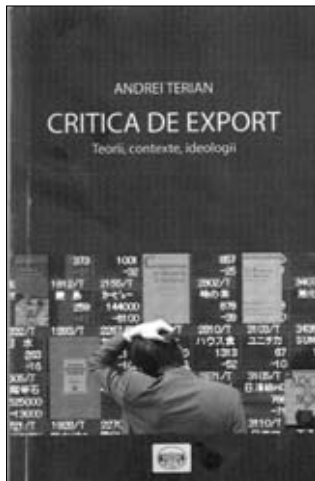

Andrei Terian și mizele mari ale criticii

Reunind o serie de articole și de studii publicate de-a lungul ultimilor ani în diverse reviste de specialitate, de la noi sau din străinătate, *Critica de export: teorii, contexte, ideologii* (București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2013) este o carte simptomatice pentru profilul autorului său și, totodată, distinctă în critica românească postdecembristă prin intenția mărturisită de a redimensiona discuțiile despre fenomenul literar (cu accent pe statutul, metodologia, deontologia și obiectivele criticii actuale), cât mai ales prin încercarea de instituire a unui dialog real între critica românească și evoluțiile contemporane din critica europeană. Mi s-ar putea reproșa, prin comparație între solida monografie dedicată lui Călinescu (*G. Călinescu. A Cincea esență*) și acest volum, că nu se poate folosi adjectivul simptomatice. La o privire superficială, așa pare. Și totuși, în realitate, cele două cărți, aparent diferite (prima – o monografie de 759 de pagini, format mare, exhaustivă, a doua – un mix de 346 de pagini, format mic), sunt unite prin același spirit, care vizează mize mari. Dacă în primul caz era vorba despre o confruntare simbolică cu sine însuși, dar și cu criticul numărul unu de la noi, acum Andrei Terian pariază pe posibilitatea de a ieși din cadrele teoriei critice românești și de a intra într-un dialog, comparatist, cu critica de afară.

De altminteri, Terian însuși (pre)sentează că i s-ar putea reproșa cărții lipsa de omogenitate, motiv pentru care caută să preîntâmpine obiecțiile, insistând asupra caracterului unitar pe care îl are materialul reunit în aceste pagini: „Însă dincolo de aceasta, unitatea cărții de față e dată de faptul că ea focalizează, din unghiuri diferite, dar dintr-o perspectivă fatalmente românească, ceea ce am numit «critica de export», adică acel tip de discurs critic care își păstrează o anumită relevanță dincolo de contextul strict local, regional sau național în care a luat naștere.” (p. 5) E aici, în aceste precizări, un reflex al prejudecății potrivit căreia textele critice (recenzie, comentariu, cronică, articol și chiar studiu) nu sunt de talia celor ample (monografia, istoria literară sau dicționarul). Altfel spus, există încă, la noi, acest dispreț suveran față de tot ce înseamnă genul scurt, uitându-se că, adesea, un articol maiorescian, o notă de Ibrăileanu, un portret călinescian, o cronică manolesciană sau un eseu de Al. Paleologu pot bate o duzină de istorii aride.

Nu trebuie omisă apoi o practică din lumea universitară recentă, care condamnă cărțile din cronici, ca și cum ele nu ar reflecta gândirea aceluiași autor. Este, după părerea mea, un mod exagerat de a vedea lucrurile, care a silit mulți critici să își cosmetizeze cărțile, încercând să le prezinte ca și cum ar fi altceva, dându-le un aer de lucrare de sinteză, prin strădania de a găsi criterii unificatoare. Nu altceva face Andrei Terian, care inventează un termen-cortină (asupra căruia voi reveni), „critica de export”, care să-i circumscrie întregul demers. Deocamdată, trebuie însă curmată reticența față de acest tip de critică, pe care au practicat-o, cu rezultate notabile, cei mai importanți autori de la noi. Mă voi opri doar la Călinescu, din a cărui critică nu rămâne doar *Istoria literaturii...*, ci, la fel de bine, pot fi citate *Sensul clasicismului*, *Universul poeziei* sau *Domina bona*. E o banalitate, dar să ne-o amintim: criteriul cantitativ nu primează în fața celui calitativ. Așa încât eforturile lui Terian mi se par

inutile: el e critic atât pe spații ample (în lucrări de sinteză), cât și în texte scurte, unde, de fapt, manifestă același spirit analitico-sintetic, chiar dacă în forme miniaturale.

Andrei Terian este, așa cum ne-a(m) obișnuit, un critic inteligent, cu metodă, care disecă atent obiectul supus analizei, interogându-l din unghiuri diferite, uneori surprinzătoare, pentru a ajunge la rezultatul dorit. Firește, o asemenea abordare presupune stăpânirea unui instrumentar critic solid, updatat, dar, mai important, știința de a folosi acest corpus teoretic în interpretarea fenomenului literar românesc, pus, iată, în relație cu cel european. De aceea, reproșul că avem de-a face cu un volum eterogen pălește în fața consistenței acestor studii diverse, plasate, abil, într-un context cu deschideri transnaționale, ceea ce constituie principalul merit al cărții de față.

Deși critic la adresa evoluției sau a statutului actual al criticii românești, Andrei Terian nu mizează pe un discurs deconstructivist, ci, dimpotrivă, subliniază importanța criticii de astăzi, asumându-și, astfel, misiunea de a contribui la cunoașterea literaturii române: „Și, totuși, în epoca globalizării, în condițiile accelerării migrației și aculturății, într-un moment în care identitățile capătă contururi din ce în ce

mai fluide și mai mobile, cred că problema identității literaturii române se pune mai acut decât oricând. [...] Tocmai de aceea, în măsura în care acceptăm că orice istorie a literaturii este (și) un roman, istoria literaturii române pe care mi-o doresc nu este nici un roman eroic (un Panteon populat la tot pasul de scriitorii mari), nici unul comic (o *Comedie umană* colcăind de figuri pitorești), ci mai degrabă un *Blidingsroman* (sic!) care să ne spună *cum am devenit ceea ce suntem.*” (p. 313)

Întrebându-se ce poate exporta critica românească, Terian identifică patru parametri decisivi care ar putea asigura succesul unei astfel de întreprinderi: *metoda, forma, obiectul și criteriile*. De pe această poziție bine edificată teoretic, el sesizează nepotrivirea între modul în care critica românească și-a vândut marfa, neînțelegând că valorile noastre nu consonanță cu valorile lor și că așteptările altora sunt, cel mai adesea, diferite de preocupările noastre: „Tot astfel, un text critic despre literatură română devine relevant pentru cititorii dintr-o altă cultură doar în momentul și în măsura în care, fără a vorbi neapărat despre cultura lor, reușim să-i convingem că problemele noastre ar trebui să-i intereseze și pe ei – că, altfel spus, problemele noastre au fost, sunt sau ar trebui să fie nu doar *ale noastre*, ci și *ale lor.*” (p. 21) De aici, ipoteza seducătoare că există mai multe literaturi române și că trebuie să știm pe care să o livrăm la export pentru a fi atractivi.

La fel de importante mi se par și câteva dintre ipotezele/sugestiile/soluțiile propuse în această carte, care se situează pe poziții rezonabile, abandonând complexele sau bătoșenia care ne caracterizează în momentul în care ne raportăm la literatura universală. În acest sens, Terian pledează, pe bună dreptate, pentru o firească adaptare a criticii românești la direcțiile în care evoluează cea europeană și/sau americană, convins fiind că, prin natura ei, critica e mai ofertantă decât poezia sau proza. Altfel spus, limbajul teoretic facilitează întâlnirea criticii românești cu variantele echivalente din cultura actuală. El propune „un nou mod de a gândi literatura”, în care vede „un sistem dinamic”, „aflat în continuă interacțiune nu doar cu celelalte instituții,

discursuri și structuri sociale, materiale și culturale din cadrul unei anumite comunități, dar și cu sistemele culturale învecinate.” (p. 92) Dincolo de această frumoasă pledoarie teoretică, practica spune, uneori, altceva, Andrei Terian uitând de propriile criterii și afirmând, prin omiterea contextului, că Eminescu și Goga îndeamnă, în publicistica lor, „la ură împotriva străinilor (mai ales împotriva evreilor)”. E o afirmație care s-ar cuveni nuanțată tocmai prin raportare la contextele care circumscriu atitudinea respectivilor gazetari, iar explicarea tuturor factorilor care au generat respectivele poziții ar putea interesa cu adevărat străinătatea, transformând, așa cum sugera Terian, „problema” noastră în „problema” lor. Ar fi o șansă de a pune capăt nefârșitelor tribulații vizând xenofobia și antisemitismul eminescian, prin explicarea onestă, contextualizată, în dinamică, a acestor concepte existente în scrisul său.

Revenind acum la sintagma care dă titlul acestei cărți, trebuie spus că ea este inspirată și, în același timp, neinspirată. O cred rezultatul unui impas în care Andrei Terian s-a găsit în momentul în care a încercat să împace tradiția foiletonistică de la noi (care cere, printre altele, formulări spumoase, memorabile) cu nevoia de rigoare către care el aspiră. Au mai pătit-o și alții, de-a lungul vremii, puțini fiind însă cei care au reușit să impună formulele memorabile, de felul cunoscutei „forme fără fond”, despre care au vorbit și șapoștiții și Radu Inescu, dar pe care doar inspiratul Maioreșcu a imortalizat-o, fixându-o sub această denumire. Cât privește „critica de export”, ea trimite (și) la realitățile comuniste, dezvăluind, voalat, ceva din adevărata intenție a autorului. Știm cu toții că, înainte de 1989, ce era mai bun pleca la export, iar reburăturile se comercializau în România. Ei bine, Andrei Terian nu radiografiază doar „mărfurile” (adică teoriile sau „discursurile critice” marca Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Martin, Ion Pop, Adrian Marion, Toma Pavel etc.) care ar fi putut satisface exigențele Occidentului, ci, simultan, ambiționează să se detașeze de plutonul criticii actuale, cantonată asupra pieței interne, și să fie primit la export, adică să intre în dialog cu teoreticienii și criticii din spațiul european și din cel american. Pariu mare și, așa adăuga, extrem de necesar criticii românești, prea adesea întoarsă către sine, uitând că în satul global nu mai e suficient să defilezi cu valorile naționale, întorcând spatele unor fenomene care, vrem, nu vrem, afectează lumea contemporană. Din acest unghi, *Critica de export* constituie cel mai important demers teoretic postdecembrist de la noi, deși el se află, deocamdată, într-un stadiu incipient. Simplul fapt că o parte dintre aceste articole/studii au fost publicate în reviste prestigioase de teorie și critică literară din spațiul occidental e o dovadă că se poate și că literatura și teoria critică românească au ce spune.

• Festivalul „George Bacovia” – 1971: Nichita Stănescu, Ovidiu Genaru, Constantin Ghirita, Ana Blandiana, Radu Carneci și Fanuș Neagu

„Îmi place să presupun că cititorul meu a citit întotdeauna la fel de mult ca și mine”. O presupunere nu doar economică pentru scriitor și pentru cititor, dar și emblematică pentru egolatria intuită de Jorgen Jorgensen: „Søren Kierkegaard n-a depășit niciodată vârsta pubertății cu avantajele și dezavantajele ei, ca de pildă idealismul care aspiră la ceruri și vesnicul narcisism.”

Rebel și iconoclast, antifilosof, anti-cleric, *summa* un tip antisistem, Søren Kierkegaard, „cimitir” în traducere, propunea la începutul secolului al XIX-lea o perspectivă spirituală, religioasă asupra conflictelor interne umane pe care psihanaliza le va confirma peste 70 de ani. Gândirea Kierkegaardiană axată pe importanța individului și pe elementele conștiinței: credința, opțiunea, disperarea, angoasa, iubirea reprezintă revolta romantică împotriva iluminismului raționalist.

Al șaptelea copil

Angoasa nu a fost pentru Søren Kierkegaard un exercițiu intelectual, ci filosofarea asupra unei stări moștenite de la tată și alimentată încă din copilărie cu lecturi filosofico-religioase. Născut în 1813, ca al șaptelea copil al unui bogat negustor de pânzeturi, membru pios al Bisericii Luterane, viața lui Søren s-a desfășurat într-un „întunecat fundal” din cauza angoasei cu care l-a infestat tatăl, aflat sub influența unui imaginar păcat, crezând că toți copiii trebuie să-i moară deoarece la 11 ani îl blestemase la mână pe Dumnezeu. Kierkegaard mărturisea în *Jurnal* că fusese crescut „nesănătos”, deplângând atmosfera de „clar-obscur mistic” din casa părintească. În 25 septembrie 1855, nota pentru ultima dată în jurnal: „Am luat naștere printr-un delict, am luat naștere împotriva voinței lui Dumnezeu. Pedeapsa e pe potrivă vinei: să îți se răpească orice plăcere de a trăi, să fii adus la gradul maxim de lehamite de viață.”

Pentru Mădălina Diaconu, lipsa mamei din scrieri ar explica psihanalitic absența raportării la lume, în schimb, decisivă pentru formarea lui și pentru conceperea relației cu Dumnezeu va fi modelul patern. Moartea tatălui a văzut-o ca o rupere a blestemului, ca un sacrificiu pentru devenirea lui, o interpretare dată, de altfel, și de Mircea Eliade morții Ninei: sacrificiu, moarte cu sens pentru transformarea lui.

Copil slab, neîndemânic, neatrăgător, după propriile standarde, se retrage în sine, își dă seama de inteligența lui superioară, făcând farse colegilor, mărind distanța dintre ei. În consecință, devine singuratic, introvertit, inspirând mai mult teamă; de aici distanțarea pe care l-o dă melancolia și care duce la ironie. Jurnalele reflectă nevoia de a descoperi o idee, un rost al vieții cu care să se identifice, dar și sciziunea între veselia aflată ca o mască și melancolia cea mai adâncă tentată de sinucidere. Notează dorința de a deveni preot, însă convingerea pastorilor că propovăduirea Evangheliei e o obligație profesională, iar nu o chestiune de vocație îl face să aibă rezerve în ceea ce privește aderența la cler.

Natașa MAXIM

Ghimpele în carne - Søren Kierkegaard

În urma caricaturii și a conflictului cu publicația *Corsarul*, Kierkegaard se apără generalizându-și situația, considerându-se un geniu înconjurat de o turmă fără chip și conștiință. Se însingurează tot mai mult, iar disprețul față de gloată se materializează în accese de critică socială în care individul, genul solitar e opus mulțimii fără chip. Scris în 1847 că vremurile nu au nevoie de un geniu, ci de un martir. Convins că e incapabil sau că nu i se permite să realizeze împlinirea în lume, se vede însărcinat cu o misiune divină pe care o va îndeplini prin scris. Kierkegaard conferă o dimensiune religioasă scrisului văzută ca un martiraj, scriitorul nefiind decât un eremit, un mistagog al cărui rol este să împărtășească lumii din propria ființă, din propriul duh.

Disperarea și angoasa – ondinele Nordului

Angoasa și disperarea, semne ale spiritului, transformări ale sufletului (cu cât mai profund spiritul, cu atât mai adâncă disperarea) deosebesc omul de animal și creștinul de păgân. Cine contractează disperarea a contractat o boală continuă. Să mori și totuși să nu poți muri, „to die death”. Expresie a neîmplinirii sinelui, disperarea este consecința libertății omului și nu a forței sinelui ca sinteză dintre libertate și necesitate, deoarece ar însemna ca divinitatea să fie responsabilă pentru scindarea interioară umană. Disperarea e „ameteala” libertății, o defectuoasă gestionare a vieții proprii, ființa trăind „în păcat”, cum nu trebuie, neîmplinind misiunea divină. Kierkegaard separă trăitorii într-o această stare în filistini și cavaleri ai disperării, „knights and knaves of despair.” Disperarea e boala de moarte, o bifurcație, o fragmentare, o ruptură care se produce necentenit „the living death”, singura cale de ieșire fiind prin acțiune, prin credință.

Boala de moarte (1849) este pentru unii comentatori un tratat de patologie spirituală, pentru alții - ca Günther Figal - un studiu de antropologie, starea implicând toate straturile ființei: psihic, pneumatic și fizic. Cartea depășește perspectiva psihologică a disperării, propunând o interpretare în sens teologic, în contextul păcatului și al grației, sursele din *Noul Testament*, ca învierea lui Lazăr, „această boală nu este spre moarte”, definindu-l pe Kierkegaard drept un gânditor religios, care prin *Boala de moarte* a intenționat să lanseze o scriere „în vederea edificării și a deșteptării.”

Influențat de expunerea lui Schleiermacher, *Credința creștină*, reia în *Conceptul de Anxietate* (1850), sub pseudonimul Vigilius Haufniensis, căderea în păcat adamic, plusând cu dezvoltarea conceptului de angoasă. Un deza-

cord cu sine, o teamă irațională de viitor, angoasa apare la cei neadaptați, la cei nemulțumiți. *Angst*, tradus ca frică, spaimă de neant, apare des în Biblia daneză, drept consecința libertății de alegere între Bine și Rău. Traducătorul *Conceptului de Anxietate*, Adrian Arsinevi, alege *Anxietate* pentru danezul *angst*, motivând că angoasa are o valoare biologică, pe când anxietate are doar un conținut psihologic. Din contra, anxietatea definită medical apare ca o stare tranzitorie, ce-și poate găsi diverse remedii. Angloasa este o stare a ființei, o teamă irațională de viitor, cu valoare filosofică, religioasă, psihologică, ieșirea cerând implicarea, din cauza pluralității de perspective, și a medicului, și a psihologului și a preotului. Argumentarea mea se află în prelungirea viziunii lui Kierkegaard a ființei ca triadă de trup, suflet și spirit.

O coloratură a angoasei e dată de tot ce reprezintă copilărescul, atât la oameni, cât și la natii. Caracteristica spiritelor evolute, ținând de ludic, monstruos, imaginar, aventură, taină, angoasa apare în ipostaza unei Ondine nordice care atrage și respinge, instituind o relație de simpatie-antipatie. Rezultanta unei structuri spirituale care se extinde de la individ la neam, „angoasa persistă la toate națiile unde copilărescul s-a păstrat ca visare a spiritului, fiind cu atât mai profundă, cu cât mai profundă este și nația. Aici angoasa are aceeași semnificație pe care o va avea mai târziu melancolia.”

Demonicul sau angoasa de bine ține de sfera somatică, psihologică, pneumatică, omul fiind sinteză de trup și suflet purtat de spirit, „o dezorganizare a unui se răsfrainge asupra celorlalte”. Dacă demonicul e închiderea în sine, denotând muțenia, semn al maleficului, libertatea e tocmai expansivul, comunicarea, în sens religios însemnând a comunica, a împărtăși. Se stabilește astfel o antiteză care depășește sfera lingvistică, extinzându-se la cea spirituală. Monologul dezvăluie o persoană închisă în sine, prin extensie jurnalul, ca monolog egolatru, poate constitui o ipostază a demonicului, dacă luăm în calcul și structura psihică a diaristului: schizoid, permanent în conflict cu sine și cu lumea. Presupunând snobism, închiderea în sine „bătându-și joc de cei rămași afară, ca să vorbească în taină cu sine”, ironia este un alt chip al demonicului.

„A înțelege și a înțelege sunt două lucruri total diferite spune un proverb danez. Interioritatea este o înțelegere, vorba e cum înțelegem noi această înțelegere în concreto. Una e să înțelegi o cuvântare, alta e să înțelegi deiktikosul (la ce se referă), una e să înțelegi spusele, alta e să te înțelegi pe tine în cele spuse. Cu cât conținutul conștiinței este mai concret, cu atât mai concretă devine și înțelegerea.” Definind conștiința de sine pe linia filosofiei germane ca acțiune, nu contemplație, fapta reflectă interioritatea, subiectivitatea, iar când aceasta nu corespunde conștiinței

de sine, iată-ne în mijlocul unui conflict gând-fapta, o altă ipostaza a demonicului.

Subiectivitate, patimă, furie, religiozitate, contemplație, interiorizare, genul nu are angoasa exteriorului, a sortii conștient că își poate determina destinul prin liberul arbitru, fiindu-i teamă doar de el însuși, de proprii demoni, de propria conștiință. Este propriul lui stăpân, părerea lumii nefiindu-i nici de folos, nici de ponos. Influențat de romantismul literar german și de filosofia clasică germană a lui Hegel sau Schleiermacher, genul Kierkegaardian, asemănat cu vijelia care se ridică din direcția contrară vântului, își trage seva din demonul romantic, influențând ulterior supraomul nietscheean, demonul dostoevskian sau huliganul eliadesc. Subiectivitatea e întotdeauna reacționară; revoltatul, demonul e dominat de angoasă, de disperare, motivul fiind păcatul de ruptură de colectivitate. „Dacă vrei să îți pasul cu dezvoltarea, trebuie să te alături mișcării colective; cine este subiectiv este reacționar iar sentimente precum cele de neliniște, angoasă, disperare, vină apar numai la cei care înoată împotriva curentului.”

Pentru redobândirea libertății, individul trebuie să-și recunoască vina, ruptura, ulterior începând procesul echilibrării. Recunoașterea vinei, din perspectivă teologică sau coborârea în sine, în profunzimele ființei, din punct de vedere psihanalitic, echivalentă mitice coborâri în infern, va duce la eliberare, la redobândirea libertății pierdute din propria vină. Angloasa este o consecință psihologică a căderii în păcat ce duce la dezbinarea sinelui, la trăirea absurdă, la instrăinarea de tine însuși. Cei mai mulți nu-și acceptă vina, nu concep că și-au pierdut libertatea din propria vină, ci vor să o considere vina sortii, a destinului simțindu-se nedreptățiți. Căderea în păcat este o expresie teologică a rupei interioare, o „modalitate dogmatică de interpretare a unei realități psihologice.”

„Angoasa e lucrul cel mai egoist deoarece din dorința de a se eschiva de la alegerea între spirit și natură se gândește numai la sine.” În prelungirea lui Kierkegaard, Mircea Eliade considera neurastenia care l-a macerat în Portugalia drept cea mai penibilă formă de egoism.

Toată această paletă de stări negative, angoasa, disperarea sunt trepte ale urcușului omului spre purificare, spre împlinire, aici putând vorbi de motivul paulinian al ghimpelei în carne sau răul necesar care face din individ o existență de excepție.

Seducție și cutremurare

Fiindcă oamenii erau inclinați să se identifice cu entități abstracte precum „umanitatea” sau „publucul”, absolvind-se de responsabilitatea individuală pentru ceea ce spuneau sau gândeau, iar prin-

cipiile nu făceau decât să escamoteze responsabilitatea individuală în loc ca fiecare să fie răspunzător pentru propriile fapte, Kierkegaard își propune să-și reinvețe contemporanii esența umanului printr-o reintegrare imaginară în pielea celui alt, aici situându-se și rădăcinile dimensiunii ontologice ale hermeneuticii eliadeste.

În scrieri estetice timpurii *Sau/Sau*, *Teamă și cutremurare*, *Jurnalul seducătorului*, *Vinovat? Nevinovat?*, Kierkegaard înfățișează sub măști diferite, trei moduri, trei sfere fundamentale ale existenței: esteticul, eticul și religiosul. *Sau/Sau* (1843) publicat sub pseudonimul Victor Eremita, arată contrastul dintre estetic și etic, iar *Teamă și cutremurare* (1843), sub masca lui Iohannes de Silentio, cel dintre etic și religios.

În *Sau/Sau*, cele două concepții asupra vieții, esteticul și eticul, sunt prezentate sub forma unor notații și scrisori, primele aparținând esteticii, tânărului, lui A, iar scrisorile sunt răspunsul lui B, bătrânul, judecătorul. Scriitorul prezintă două moduri de existență antagonice, lăsând aparent cititorului libertatea de a opta între hedonist și etic. Kierkegaard e un manipulator subtil, deoarece scrisorile judecătorului sunt ultimele și deconstruiește tot eșafodajul hedonistului A. Pentru judecător, omul estetic trăiește în prezent, fără angajamente, pentru simpla plăcere a vieții, e un tip senzorial, un seducător, cu o viață de azi pe mâine, lipsit de planuri, fără puncte de reper, fără continuitate și stabilitate, fatalist, considerând că divinitatea îi determină destinul, toate îi apar judecătorului sub masca căruia A. Pentru judecător, omul estetic trăiește în prezent, fără angajamente, pentru simpla plăcere a vieții, e un tip senzorial, un seducător, cu o viață de azi pe mâine, lipsit de planuri, fără puncte de reper, fără continuitate și stabilitate, fatalist, considerând că divinitatea îi determină destinul, toate îi apar judecătorului sub masca căruia A. Pentru judecător, omul estetic trăiește în prezent, fără angajamente, pentru simpla plăcere a vieții, e un tip senzorial, un seducător, cu o viață de azi pe mâine, lipsit de planuri, fără puncte de reper, fără continuitate și stabilitate, fatalist, considerând că divinitatea îi determină destinul, toate îi apar judecătorului sub masca căruia A.

În *Confesiunea lui A*, subliniam faptul ca Jeni Acterian este o reprezentantă strălucită a acestui tip de existență, care se lasă trăit de viață. Reflecția interioară îi mărește disperarea, viața apărându-i lipsită de sens, absurdă sau o farsă. Singura cale de scăpare din această situație este o formă superioară de existență, eticul, care combate melancolia, detașarea, determinismul. Eticul se concentrează obsesiv pe individ, pe propria natură ca ființă umană cu aptitudini, inclinații și pasiuni cu capacitatea de a le cultiva, asumându-și conștient și deliberat responsabilitatea propriei vieți. Fundamental e ideea alegerii conștiente, aflată în strânsă legătură cu ideile de autocunoaștere, autoacceptare, autorealizare.

Omul estetic Kierkegaardian sau hedonistul, egoistul, fatalistul, se lasă dominat de propriile plăceri, situându-se sub dictatura destinului. În concreto, estetic înseamnă prostia feminină afectată, snobismul, aroganța lipsită de teme, vorbitul din vârful buzelor, conducerea vieții după gura lumii, influențată de părerea exteriorului, cinismul mas-

culin, în general superficialitate, față de fundament. Spre deosebire de acesta, omul etic este omul faptei, al acțiunii, individul implicat în societate, omul angajat de mai târziu al lui Sartre, Camus sau Daseinul lui Heidegger, ipostază care se realizează fie prin căsătorie, fie prin scris.

În *Teamă și cutremurare*, Kierkegaard înclină balanța spre credință în cadrul opoziției etic/religios, aceasta fiind „cea mai înaltă pasiune a omului”, cerând din partea individului angajare, maturitate, credință implicând o exprimare a voinței nu a rațiunii, omul, nu Dumnezeu fiind adevăratul obiect al conștiinței religioase. Apariția lui Dumnezeu sub formă umană sau conceptul creștin de încarnare (întrupare) reprezintă Paradoxul Absolut sau „crucificarea înțelegerii”. Definind credința drept scandal pentru rațiune, cerându-i individului să creadă împotriva înțelegerii intelective, folosindu-se doar de subiectivitate, creștinismul „i-a pretins individului interioritatea credinței în relația cu care el se definește ca o ofensă pentru evrei, ca o nebunie pentru greci și ca o absurditate pentru înțelegeri.”

Club '27

Influența lui asupra generației Criterion a fost covârșitoare, cu toate că s-a încetățenit ca autocunoașterea, sondarea interioară să fie pusă pe seama lui Proust, luciditatea pe seama lui Gide, vorbindu-se de generația gidiană. De altfel, Mircea Eliade realiza o paralelă între Kierkegaard și Nae Ionescu prin pierderea credinței și regăsirea ei, indoielile, macerata interioară, căutările spirituale care au fost productive pentru culturile lor, Soren Kierkegaard devenind părintele existențialismului european, iar Nae Ionescu întemeietorul trăirismului, existențialismul românesc. Atacant al clerului, Kierkegaard a scris cele mai profunde probleme despre religie, disociind experiența religioasă de etică și metafizică, iar Nae Ionescu a promovat preocupările religioase, doctrina creștină, teologia și experiențele extrarationale.

„...am egocentrismul marilor disperați” mărturisirea Eliade, în profunzimea criza sufletească din timpul bolii Ninei și după moartea acesteia, când îl redescoperă pe Kierkegaard, citind *Sau/Sau, Post scriptum, Școala creștinismului*. Melancolia, dominantă la spiritală, nu este o moștenire de la tatăl moldovean, ci singura experiență religioasă îngăduită de Dumnezeu. Tema geniului ca zeu izolat pe creste inaccesibile de gheață e dezvoltată în nuela *Un om mare* unde macranthropia eroului este un simbol al izolării definitive a geniului.

„Când i-am citit pe Kierkegaard și Schopenhauer, am avut senzația că sunt Dumnezeu. Aveam ceva de monstru în mine” – spune Cioran în *Calea*, mărturisindu-ne interesul dintotdeauna pentru filosofia-confesiune și cazurile în sensul clinic al expresiei, toți cei care merg spre catastrofa ca Nietzsche, Kierkegaard, Otto Weininger, Dostoievski. Ca toată

generația '27, l-a citit pe Kierkegaard indirect, „când nici nu era la modă în România”, în traduceri din franceză sau germană. Nici acum nu se poate citi direct scriitorul danez, ci tot prin filieră americană sau franceză. Fiecare cultură cu prioritățile ei!

Ca și Kierkegaard, Cioran a avut o relație ambivalentă cu tatăl: „preferam să fiu copil de călău.” Reflecția interioară, contemplația produc disperare, sfârtecure, fragmentare interioară vizibilă și în stil. Pe urmele scriitorului danez, și ale lui Nietzsche, fragmentarismul lui Cioran reflectă propria viață, propriul temperament, constituie expresia unei constelații psihice incapabile de lungi volute explicative, dar și jeturi spirituale aruncate pe hârtie din nevoia interioară de a epuiza, de a exorciza o stare apăsătoare de conștiință. Cred că pasiunea pentru filosofia-confesiune a lui Soren Kierkegaard motivează stilul fragmentar al lui Cioran.

Pe *culmile disperării* abordează esența satanică a suferinței, deoarece treptele suferinței nu formează scări spre cer, ci spre infern, sunt scări ale durerii, Cioran situându-se în prelungirea lui Anti-Climacus, autorul *Bolii de moarte*, antonimul lui Climacus, în tălmăcirea românească Ioan Scărarul, autorul *Fărămelor filosofice* și al *Post-scriptumului la Fărăme filosofice*. Dacă Ioan Scărarul ne învâta modalitatea de a ajunge la mântuire prin rugăciuni sau scări către Cer, Anti-Climacus ne dezvăluie în *Boala de moarte* trepte ale disperării, trepte spre Infern.

„Nefericirea provine din noi înșine” sublinia Cioran, din moment ce fiind o sinteză de trup și suflet unite în spirit, de lut și angelic, de libertate și necesitate, omul este responsabil pentru propria cădere, pentru propria nefericire, în pur spirit Kierkegaardian, acesta atribuind disperarea liberului arbitru.

Prin importanța acordată liberului arbitru, omul definindu-se prin alegerile sale, fiind un produs al voinței, Mircea Eliade este unul din primii reprezentanți ai gândirii nordice în literatura noastră, „fapta”, „actul” fiind concepte cu rădăcini în solul spiritual danez, nu în aderarea lui la Mișcarea Legionară. La rândul ei, Jeni Acterian este o reprezentantă tipică a sensibilității epocii, perspectiva existențialistă propusă în *Confesiunea lui A* fiind menită să o scoată din perimetrul închis(tat) al diaristicii feminine *vaporoase*.

Cioran este disperatul, nihilistul gândirii românești, nici filosof, nici teolog, nici negativist pur, cred că structural, psihologic, ca educație și ambient familial este cel mai apropiat scriitor român de Soren Kierkegaard, cel care l-a înțeles așa cum își dorea danezul - prin empatie, prin situarea în locul celui alt.

Gurile rele ar spune că Soren Kierkegaard și-a pierdut până și ultima amintire de credință. Un scriitor cu o formație religioasă care a gândit cu propriul cap. (și) a pus întrebări, a scris despre toți demonii ce-l bântuiau, Kierkegaard a predicat nu din amvonul bisericii, ci din vârful unei penite foarte ascuțite.

Radu CÂRNECI

Mărturisirea Risipitorului

– sonet prelung –

Ca mulți asemeni, înșetat de viață
am încercat adesea cucerirea
de aspre piscuri unde, mândră, firea
învingătoare-i peste hău și ceață;

Alpestre pajiști strecurând verdeață
zăpezi de haos nălucind privirea
și vulturii sfidând în cer pierirea
iar către toate fapta-mi îndrăzneală!...

Aflat în vârf de vârf, *Risipitor!*
- jur împrejur tăcerile albastre –
spre Paradis mă pregăteam cu zborul

urzind în mine căile sihastru
și nesimțind pândindu-mă abisul
ci doar în sânge aripe măiastru...

Ca Lucifer căzut – dar nu și visul! –
și eul meu s-a mpodobit cu alte
închiperi, voindu-mă trimisul

Simțirilor în care să tresalte
miezul divin cu-a sa dulceață pură
în aura perceptelor înalte...

Iubirea de *Frumos* fără măsură
de *Adevăr* ce nu suportă pată
de *Binele* ce mulțumiri nu-ndură

Dar m-am izbit de ziduri nu o dată
gustând amarul și durerea foarte
când ne-iubiri pe ne-iubiți îmbată:

Invidia, ce suflute desperte
și *Ura*, care-n preajma-i veninează
și *Răzbunarea*, sora-i dinspre moarte...

...Tăcerea mi-e de-atunci grădina trează
cu frumuseți în armonii depline
cu păsări care muzicii veghează;

Nicolae MANOLESCU

De revista *Ateneu* mă leagă multe și frumoase amintiri dintr-un trecut care mi se pare la fel de îndepărtat ca tinerețea mea. A fost odată ca niciodată pe la începutul anilor 1970. Sergiu Adam, prietenul meu, m-a invitat să colaborez la *Ateneu*. Toate articolele publicate săptămânal în revista băcăuană vor intra în unul sau altul din volumele mele de *Terme*. La un moment dat, cineva din conducerea pe plan local a PCR mi-a ridicat dreptul de semnătură. Habar n-am de ce. Sergiu mi-a propus să scriu sub pseudonim o rubrică de sport. Primul text se intitula K&K și se referea la finala de șah dintre Karpov și Kasparov. Problema nerezolvată era că nu puteam fi plătit. Pseudonimele n-aveau trecere la contabilii comuniști. Nu mai știu ce a făcut Sergiu (întrebați-l pe el!). Oricum onoarea de a scrie într-una din cele mai bune publicații din țară ale acelor ani mă scutea de eventuale frustrări pecuniare. La mulți ani, *Ateneu!*

Pomi de idei și gânduri de albine
fără de timp în timp îmbrățișare
și-nțelepciuni în fructele serine;

Aici e totul o încununare
a *Dragostei* în risipiri stăpână:
tristețea însăși e din adorare

Și sap și beau a timpului fântână
- ispită ce, topindu-se, mă speră –
și-n sete stau cu neclintire până

Sosește-o clipă-n sine-a austeră
- pândindu-mă de mult în mari ocoluri -
și-n dorul de esențe mă preferă:

E clipa întrebărilor – alcooluri
insinuante, îndelung – febrilă
și alte clipe o urmează, stoluri

Strivindu-mă în cuget fără milă:
cine suntem, ființa noastră ce e
și *care-i calea fără - a fi sterilă?*

Ne-nchide, cine-n taine, cu ce cheie
e Veșnicia doar deșertăciune
și rostul nostru pe pământ se-ncheie?...

(...Ne-izbândiri în izbândiri și nu ne
mai regăsim divinele unghere
și tot ce e mai bun în noi nebunie!...)

A cugeta e starea de durere
când nevăzutul orgă-i cu silință
voindu-mă-n misterioasă vire;

Fac din cuvântul unealta de credință
și din adâncu-i luminez, miracol:
ivirea-n pisc: ființă – neființă –

Risipitor! Si-i unicu-mi spectacol...

Dumitru BRĂNEANU

consilier Consiliul
Județean Bacău

Imagine vie a activității culturale a Moldovei de mijloc și nu numai, revista „Ateneu” și-a realizat menirea de interfață între viața culturală și spirituală, locală și națională și publicul larg înșetat de cultură și spiritualitate, de-a lungul celor aproape 90 de ani de existență și jumătate de veac de apariție și serie nouă.

Revista „Ateneu” a avut avantajul de a crea redactori și colaboratori profesioniști ai scrisului, nume de marcă și prestigiu ai culturii naționale, ceea ce i-a conferit valoare și recunoaștere printre revisitele de profil din țară.

Consiliul Județean Bacău ca editor urează la ceas aniversar revistei „Ateneu”, viață lungă și prezentă continuă și activă în spiritul românesc de pretutindeni, iar redactorilor și colaboratorilor săi multă sănătate și putere de muncă.

Solomon MARCUS

Revista *Ateneu* a devenit de mult pentru mine un ingredient al Bacăului, așa cum sunt Bistrița, Alecsandri și Bacovia. Am publicat de mai multe ori în această revistă, în mod deosebit, îmi amintesc de un dialog cu un scriitor băcăuan, purtat pe o bancă din Slănic Moldova. Un dialog în care am evocat copilăria mea în Bacăul anilor 30 din secolul trecut. Faptul că această evocare a apărut în *Ateneu* îmi arată – sau cel puțin îmi dă iluzia – că această revistă este un element de stabilitate într-un oraș a cărui dinamică este atât de mare încât impresia generală, când vin la Bacău este că așa fi parasutat acolo dintr-o altă perioadă a istoriei. Cu Radu Cărnei, cu George Bălăiță, cu Constantin Călin, cu George Genoiu, cu Sergiu Adam, sau sub conducerea de azi a lui Carmen Mihalache, această revistă îmi dă încredere în continuitatea băcăuană.

Irina PETRAS

Într-o vreme ceva mai „romantică” (vorba Gabrielei Adameșteanu) – pe când orizontul politic nu era așa de posomorât și încă mai credeam că doar de noi, scriitorii, depinde supraviețuirea noastră și a scrisurii românești –, spuneam că revistele literare trebuie să găsească în ele însele și în cititorii pe care și-i asigură resursele necesare bunei lor viețuirii. Acum revin și spun că, dacă nu învățăm, la nivel de neam, dar mai ales la nivel de instituții guvernamentale, că fără cultură nu avem nici trecut, nici viitor, ne pusem preistoria și căderea în nimicnicie. Cultura noastră în jurul revistelor s-a format și tot în jurul lor s-a consolidat și a dăinuit.

Cu gândul la rubricile mele de altădată într-un *Ateneu* în care m-am simțit acasă (și nu el e vinovat de „lenea” mea de acum, ci prea multe proiecte în care mă avânt sub urgența timpului care trece) – *Întâlniri* și *Digresiuni* –, așa spune că o revistă de cultură e cel mai potrivit loc de *întâlnire* pentru scriitorii și cel în care *digresiunile* cu tâlc pot promite limpezirii și temeiilor de mari construcții scripturale.

La mulți ani, *Ateneu!* Membriilor redacției, toate gândurile mele bune!

Nu știu cu exactitate câți ani împlinesc revista *Ateneu* în noua ei formulă, dar, oricâți ar fi (50?), ea merită recunoștința și firitisirea noastră pentru ceea ce a făcut: a promovat literatura română și a impus, în decursul deceniilor, câțiva scriitori care contează. Numele ei se leagă, desigur, de Bacovia. Dar se leagă și de câțiva scriitori din generația mea. De George Bălăiță și de Ovidiu Genaru, de pildă, sau de Constantin Călin, de Sergiu Adam și George Genoiu sau de numele mai tânărului poet ironic Calistrat Costin (mai tânăr cam pe vremea de când îl știu eu). Nu i-am văzut demult și nu i-am putut citi decât sporadic, când s-a întâmplat să-mi cadă în mână o carte de-a lor sau am putut citi câte un număr din „Atheneu” dăruit de fostul meu student Vasile Spiridon. Așa am descoperit că Adrian Jicu a publicat un articol bun (bun ca demonstrație critică) despre „Creangă” al meu. Critica tânără îmi face uneori câte o surpriză. Carmen Mihalache, redactorul-șef, fostă și ea studenta mea, uită – nu știu de ce – să mi-o trimită în chip regulat. Iar azi, dacă nu primești acasă o revistă, n-ai unde și nici cum să dai de ea. Vorbesc de revistele de hârtie, nu de cele sub formă electronică.

Eugen SIMION

Două-trei cuvinte de firitisire pentru „Ateneu”

• 1986: Calistrat Costin, D.R. Popescu, Sergiu Adam, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Al. Piru, Victor Mitocaru (în față)

De numele *Ateneului* se leagă, în imaginarul meu, călătoria anuală pe care o făceam la Bacău împreună cu neuitatul Al. Piru și cu N. Manolescu, care, atunci, era mai prietenos și mai puțin suspicios decât este azi, când, ajungând președinte al Uniunii Scriitorilor, am auzit că m-a suspendat din Uniune

pe motiv că nu mi-am plătit cotizația. Nu mi-am plătit-o pentru că, în ultimii 25 de ani, Uniunea Scriitorilor m-a ignorat total, cu obstinație. Nu poți să cotizezi acolo unde nu ești dorit. Ce-ar zice prietenul și colegul meu N. Manolescu, dacă, pe motiv că de șase ani de zile uită să treacă pe la

Academia Română, unde a fost ales la recomandarea mea, așa propune celor în drept să o facă să i se suspende indemnizația de academician pentru culpa de inerție și sfidare a instituției?... Aud?

O călătorie miraculoasă care se încheia, de regulă, cu un dejun pantagruelic la dl. Plăcintă. Îmi amintesc, de asemenea, de un alt personaj al orașului, primarul Săndulache, om de bine și, după cât mi-am dat seama, om de caracter. Ce vremuri! De câte ori trec prin Bacău, în drum spre Iași sau Bucovina, remarc faptul că orașul s-a dezvoltat, arată bine, pereții blocurilor de pe Bulevardul central au fost curățați, în fine, sunt semne de prosperitate și modernizare. Numai numărul de stopuri este infernal de mare în acest oraș. Unul după altul, la distanțe mici, făcute, parcă, nu pentru a facilita circulația, ci pentru a încetini ritmurile timpului și a rușina graba noastră.

Doresc *Ateneului* viață lungă, poeți și prozatori buni, critici literari drepti și curajoși, artiști de talent, demni, toți, de mitul bacovian care le supraveghează spiritul.

Eugen URICARU

Ateneu merge mai departe

Cu siguranță, îmbătrânesc! Altfel nu pot să-mi explic limpezimea cu care îmi amintesc anii premergători apariției noii serii a revistei fondate de Grigore Tabacaru - *Ateneu*. Eram abia ieșit din adolescență, cu mintea plină de imagini și ideute, ca un roi de albine și nu prea aveam cu cine schimba o vorbă în această privință. Și, dintr-o dată, am descoperit că în oraș există niște oameni serioși, oameni mari, cum se spune, care nu doar erau preocupati, ci chiar trăiau pentru idei și imagini. Norocul (este unul dintre pseudonimele lui Dumnezeu) mi l-a scos în cale pe poetul Sergiu Adam, căruia îi datorez debutul meu absolut în literatură. S-a înfăptuit prin veghea sa, într-o culegere de poezie, ei bine da, poezie, editată sub egida unei fantomatice instituții de cultură care își avea sediul în una din casele ciudate, cu aer medieval (Bacăul are vreo patru astfel de ciudățenii arhitectonice), de pe strada care ducea la gară. Cum putea să se cheme o astfel de stradă decât Karl Marx!

Domnul Sergiu m-a introdus în cenaclul care funcționa într-o săliță, vecină cu Cercul de dans popular, la etaj, unde oamenii serioși se luau în serios. Acolo i-am văzut pentru prima oară pe George Bălăiță, pe Ovidiu Genaru și l-am regăsit pe fostul meu profesor de germană, poetul și extraordinarul om de spirit, Mihail Sabin. Era 1963. Eram fascinat să fac parte, chiar dacă la categoria „caracudă”, din acest grup idealist. Nici nu știam cât de idealisti erau și, mai ales, nu cunoșteam atunci puterea credinței în idealuri. Își doreau pe față și în secret o publicație. Era ceva de necrezut, ținând seama de vremuri. Dar vremurile s-au schimbat pe neașteptate în aprilie 1964. Degeaba se schimbă vre-

murile în bine dacă oamenii nu-și dau seama de asta. Nu era cazul. Oamenii aceia serioși erau pe deplin pregătiți, așa încât, la sfârșitul verii anului 1964, omul providențial care a fost și este Radu Cărnei a venit cu aprobarea pentru apariția *Ateneului*, o veche publicație băcăuană, într-o serie nouă, o revistă de cultură care s-a dovedit nu doar excepțională, ci și o pepinieră de talente reale, un radiator cultural pentru multe zone ale țării. Paginile de traduceri și cele de critică au fost punctele forte, nume importante ale culturii au publicat în paginile sale. Dar aceste nume mai puteau fi întâlnite prin gazetele centrale, în schimb, pe excepționali oameni de spirit pe care i-am descoperit eu îi puteam descoperi doar în redacția *Ateneu*. Am avut privilegiul să fiu și să rămân prietenul a doi mari scriitori români, care au făcut, fără nici o exagerare, școală literară –

George Bălăiță și Ovidiu Genaru. Acolo i-am cunoscut pe Cicerone Cernegura, ironic și mult prea delicat să poată răbda îndelung hopeniile „revoluției culturale” ce a urmat, pe sfiosul Horia Gane, pe energetic, răzbătătorul dramaturg George Genoiu, pe profesorul Constantin Călin, devorat de patima documentului literar și de dragostea pentru Bacovia.

Cred că nu așa fi înțelea niciodată ce este Bacovia (cine era știam de multă vreme) dacă nu l-aș fi ascultat pe Radu Cărnei, dacă nu așa fi fost în preajma sa. *Ateneu* îi datorează mult, în afara acestei serii de apariții, îi mai datorează supraviețuirea revistei și a grupării literare. Mă înclin în fața răbdării, perseverenței, generozității și dragostei sale de literatură!

Ateneu a însemnat pentru mine și întâlnirile cu omul de cultură enciclopedică, Vlad Sorianu, cu Ioanid Romanescu, de o sensibilitate umană și poetică impresionantă, cu omul de spirit și de echipă care este Calistrat Costin, cu Stelian Năniș, cu poetul Constantin Pușcută (semna Voicu), un suflet minunat și un om de carte, temeinic și echilibrat, cu ulitorul Iulian Antonescu, profesorul care ținea săli de sute de oameni cu sufletul la gură vorbind despre istoria națională, cu Viorel Savin – aiurii și scăpărător –, cu Doru Kalmuski, frenetic, fantezist și excepțional prieten, cu Victor Mitocaru, interiorizat și eficient. Am avut norocul să văd cum sub ochii mei se modela un fragment important de istorie culturală românească. N-a fost ușor, dar a fost minunat. Nădăjduiesc să nu se oprească și nu se va opri datorită tenacității și dăruirii unor oameni cum sunt cei din echipa condusă de Carmen Mihalache, uliutor de coincidență cu felul de a fi și de a construi al întemeietorilor. Nu le doresc decât să reziste la intemperii sociale. Sunt buni și generoși, așa cum sunt oamenii de ispravă. Cu astfel de oameni a început *Ateneu*, cu astfel de oameni continuă. Sunt fericiți că am fost la *Ateneu*!

George BĂLĂIȚĂ

Scribul

Sunt scribul! Priviți ochiul meu de piatră. Este așteptare. Este atenție. Este și prudentă. Asprimea stăpânului trebuie îndreptată în altă parte. Priviți mâinile mele sprijinite pe roloul de papirus, încordarea întregii mele ființe supuse. Dar cel care vede și se pregătește să-mi dicteze se înșală: eu nu am nimic de dat, numai de primit. Și, asemenea pelicanului din Delta Nilului sacru, eu înghit orice și oricât. Am studiat gramatica, arta ceramicii, știința măsurării terenurilor, știu să citec cu destulă siguranță poziția astrilor și să rezolv probleme complicate de trigonometrie. În ciuda Cărții de înțelepciune și a moralizărilor cu pleoape grele și pânțele încăpătoare ce deseori uită că și trupul trebuie, asemenea spiritului, să fie agil, suplu și viguros, nu am neglijat lupta sportivă și vânătoarea. La Faium am vânat rate cu penaj auriu și un cerc de cobalt în jurul ochiului, la Heliopolis lei și gazele. Unde n-am lucrat? În port, la biblioteca regală, la impozite și la tezaur, la rezervoare și la întreținerea canalelor, pe lângă templu, pe lângă marele șambelan, nu m-am rusinat să servesc la grajduri și, când a fost nevoie, în locuri mult mai urât mirositoare. Am fost multă vreme în preajma celui de-al treilea, ca și a primul profet al lui Amon. Mereu în umbră, consilier secret ori slugă de încredere, avid de lucruri și întâmplări ca un burete de mediu său. De altfel, în zilele când norocul mă ocolea, sclavii mă arătau cu degetul și strigau în spatele meu: Buretele de Mare! Ceva însă nu mi-a reușit, în ciuda unor speranțe: să-l fac pe stăpân să simtă că sunt de neînlocuit. Am fost în armată, în magistratură, supraveghetorul terenurilor de vânătoare, șef de lucrări la șantierul naval. Printre meșteșugari, cât timp am lucrat între ei în atelierile lor scunde și întunecate mi-am făcut un bun renume.

Dar în arta scrisului am rămas neîntrecut. În tot acest timp, am purtat cu

mine uneltele de scris. Ce ochiul frunții vede mic, ochiul minții mărește de o mie sau poate de zece mii de ori. Nu știu care este adevărul. Dar să percep ochiul albinei ca pe o piatră de moară slefuită ca un diamant e oare puțin? Eu sunt cel care a scris că îndeletnicirea mea este prima dintre toate meseriile. Și tot eu: ca scrib, sunt mai profund decât cerul, pământul și lumea de dincolo. Numele meu se rostește în șapte vânturi. Unii cred că sunt Kai, alții Imhotep, Amenmose sau Meh, unul mă strigă Roi, iar altul Haemnese. Unii îndrăznesc să mă strige cu numele zeului. Dar numele meu așteaptă întoarcerea femeilor de la muratul inului, de bună seamă că te poți desfăta numai privindu-le ca un neputincios cum trec pe acolo îmbrâncindu-se și mirosind a sudoare de măgărită și chicotind, cu toate că o zi întreagă au lucrat cu picioarele în măr, aplecate sub arșița soarelui, tu de ce rânjești? Poate crezi că sunt ca și tine, un leneș care ia totul în bațjocură? Te înșeli, sclavule! Și faraonul odată cu tine! Eu sunt adevăratul fiu al lui Amon-Re. Privește-mă încă o dată bine. Oricând, cu știința mea, eu pot da alt curs întâmplărilor. Fiindcă numai ce scriu eu rămâne cu adevărat. Restul e tăcere. Priviți în urmă. Unde e umilinta? Unde supunerea? Unde cel care îți dictează (faraonul, firește, fiindcă în ordinea lumii vii numai el mă poate convoca)? Sunt singur. Sunt timpul nesopus eroziunii. Am văzut pulberea acoperind fără întrerupere piramidele. Eu am sfărâmat în glumă nasul Sfinxului de la Giseh. Sunt primul martor. [...]

Memoria mea este ca lumina și întunericul: cât scriu este lumină. Când am încheiat papirusul este întuneric. Apoi este iar lumină, început. Uitărea

este odihnă, regenerare. Nu duc nimic în spate. Papirusul meu este memoria mea. Ce nu începe acolo e întuneric binefăcător. Mie nu mi se întâmplă nimic, totul se întâmplă celorlalți și în jurul meu. Numai așa îmi pot face meșteșugul cu strălucire. Un babilonian, un om care a trăit zece ani într-un turn înalt numai pentru studiul stelei Sotis, mi-a spus: ai putea fi asemenea zeului dacă în suflet tu și-ai licări când te aștepți mai puțin rânjetul piticului Seneb, otrăvitorul. Ce trebuia să înțeleg de aici?... Gânditor, am plecat în insula Elefantina, unde o zi întreagă am privit curgerea Nilului. Dar în apa galbenă chipul meu arăta ca o pată neclară de ulei, ca un small care se topește. M-am întors la papirusurile mele. În încăperile lungi, scunde și întunecoase, aerul era uscat, înecăcios, ca al camerelor mortuare. În firițe adânci, pline de un praf argintiu și ușor ca respirația reginei Isis, erau nenumăratele papirusuri scrise de mine. Nenumărate, și încă e puțin zis, fiindcă, așezate cu meșteșug unele peste altele, s-ar fi putut înălța din ele o piramidă mijlocie. Nu ajunsesem oare nemuritor? Mi-am potrivit cemelurile, penele, rolourile. Dar mâna îmi era întepenită, iar mîntea refuza să conceapă. [...]

1 Scribul se reia în tot ce scriu, ori de câte ori felul meu de a vedea lucrurile o cere.

Emil NICOLAE

scriitor, redactor șef la revista *Conta* (Piatra-Neamț)

Înainte de orice, pentru mine *Ateneu* a însemnat și înseamnă două lucruri: un model editorial în zona revistelor culturale și o suită de personalități/ scriitori (de la Radu Cârneli și Sergiu Adam până la Constantin Călin și Carmen Mihalache) dispuse/ dispuși oricând, într-o viziune „idealistă”, să-și pună talentul și energia în slujba literaturii și artelor. Spun „a însemnat” pentru că m-am legat de revistă în perioada debutului meu, care aproape că a coincis cu anii apariției noii serii (postbacoviene) a publicației, și spun „inseamnă” pentru că am rămas colaboratorul și cititorul ei fidel. Nu ascund și faptul că G. Bacovia – după opinia mea, cel mai „cinstit” poet din literatura noastră! – a fost un alt motiv care m-a ținut și mă ține aproape de *Ateneu*. Iată de ce iubesc revista și oamenii ei, urându-le acum LA MULȚI ANI!

Marcel MUREȘEANU

Trec această aniversare între minunile ce mi se întâmplă și printre consistentele dovezi ale existenței mele literare!

Cu excepția anului întâi, în toți ceilalți ani mi-am aflat numele în *Ateneu* și am parcurs axa Cârneli, George Bălăiță, Constantin Călin, Sergiu Adam, Carmen Mihalache, ceea ce nu e puțin.

Cuție de rezonanță tinzând spre perfecțiuni, cu acustică demnă de un spațiu filarmonic, revista din Bacău s-a născut vie și dreaptă și așa a rămas, chiar în catalepsia sa din „clipa” cea grea!

Sunete clare îmi vin mereu dinspre Genaru, Donea, Costin, Petrușcă, intelențul Manta, Voicu cel Bland și plecat și dinspre toți cei care nu-mi trec acum prin minte, dar au trecut prin inima mea.

La Cluj, *Ateneu* palpită și prin mine, el ca un zmeu zboară muntii până aici!

Pun în aceste cuvinte cel mai nefalacios omagiu, pe care-l încredințez Doamnei Carmen, aceleia care va bate Gongul 50 și va ridica pleoapa altei iluzii!

La Mulți Ani rodnici
la un strălucit jubileu!

A edita o revistă este un construct complex, cu migală și perseverență, care la un astfel de ceas aniversar aduce satisfacția unui bijutier.

50 de ani este vârsta nunții de aur, a unirii într-o credință și dragoste în spațiul cultural, când timpul a girat în carate valoarea revistei. Această dăinuire este prin sine un argument pentru altele: morală și intelectuală cu care a fost preluată și valorificată ștafeta bacoviană, ca o datorie de onoare în continuarea tradiției și cinstirea spațiului bacăuan, cu dăruirea specifică unui adevărat forum de cultură.

Cum prestanța unei reviste depinde atât de conducere, cât și de colaboratori, felicitări colectivului de redacție care a știut să atragă într-o mare familie condeie de prestigiu și să construiască în timp un atlas reprezentativ pentru spiritualitatea bacăuană.

50 de ani de management de clasă au transformat revista într-un adevărat imperiu, tentacular, prin prestigiu și ecouri, prin colaborări și prieteni, cu deschideri multiple, marca unei publicații de elită.

Revista *Ateneu* onorează blazonul demurii, fidelă ideii de citadelă a spiritului creator, vestală pe altarul cultural artistic al unei zeite Atena, picurând deopotrivă stropi de înțelepciune și combativitate.

Născută în zile fierbinți de august, noua serie și-a creat în timp o autoritate proprie și îi dorim să-și păstreze acest spirit de „zile fierbinți” și noblețe ateniene.

Cu prețuire și prietenie colegială,
Redacția revistei Pro Saeculum,
Foșcani

Sergiu ADAM

Ateneu – Nr. 1

Eram tineri, visam să devenim scriitori și ne întâlnim la sfârșitul fiecărei săptămâni. Făceam schimb de cărți, majoritatea fiind interzise, discutam despre cele citite în zilele precedente, comentam lumea în care trăiam și spuneam glume care ar fi avut urmări

amare dacă ar fi ajuns la urechile Securității.

Participau la aceste „colocvii”, stropite uneori cu vin sau cu bere, Radu Cârneli, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Vasile Sporic, Constantin Călin, Mihail Sabin și semnatarul acestor rânduri.

La întâlnirea de la începutul lunii martie – 1963 s-a discutat, între altele, despre revistele literare care apăreau atunci în țară. Concluzia a fost că erau, cu rare excepții, proaste și foarte puține. În Moldova, spre exemplu, apărea o singură revistă – „Iașul literar”. Înainte de a ne despărți, Radu Cârneli a spus, cu o voce fermă, pe care o aud și acum: „Facem revistă la Bacău. Avem forțe. Se vor găsi și bani. Extrem de greu va fi cu obținerea aprobă-

rilor”. Cuvintele lui ne-au uimit. În contextul politic de atunci, apariția unei reviste la Bacău părea o utopie. Demersurile au început câteva zile mai târziu și au durat un an și jumătate. Au fost duse de mai multe ori, la București și la instituțiile locale „competente”, tot felul de referate, planuri tematice, calcule economice, liste cu viitori colaboratori, precizări referitoare la profilul revistei și al spațiului de difuzare. După aproape șase luni s-a cerut tipărirea unui „Număr de probă” în zece exemplare care urmau a fi trimise, prin „Poșta secretă”, la partid, la cultură, la cenzură și altor organe cu putere de decizie. Deși întocmit cu maximă atenție, numărul a fost respins deoarece nu reflecta cu fidelitate realitățile politice, sociale, economice

și culturale din zonă. Cîteva luni mai târziu a fost cerut un alt „Număr de probă”, care a fost, însă, respins din aceleași motive.

Cu toate acestea, demersurile au continuat și, spre mirarea noastră, în iulie 1964 a venit aprobarea.

Primul număr al revistei *Ateneu* a apărut în ziua de 19 august 1964. Visul devenise realitate.

Împreună cu George Bălăiță am stat atunci, în tipografie, pînă spre seară, cînd maistrul Constantin Bajora ne-a dat cite un exemplar cu cerneala încă umedă. Am citit revista de la prima pînă la ultima pagină. Eram bucuroși că apăruse, dar mîhniti că numerele de probă fuseseră mult mai bune.

De atunci au apărut peste 500 de numere la redacția cărora am contribuit cît m-au ținut puterile și cît mi s-a îngăduit.

Iar ceea ce știu este că revista *Ateneu* merge mai departe și oriunde voi fi mă voi bucura.

Constantin Călin – *Stimate domnule Cărneți, în 1964 a apărut revista de cultură „Ateneu”, al cărei prim redactor-șef ați fost până în 1972. Începuturile ei nu sînt prea clare – am constatat – nici chiar pentru băcăuani. Avem acum ocazia să le lămurim. „Dacă nu se lupta cutare sau cutare – spun unii – „Ateneul” nu ar fi existat”. În ce a constat și care a fost rolul dv. în această „luptă”? Cu cine ați pornit la redactarea lui? Cum i-ați stabilit programul? De ce v-ați oprit la titlul pe care îl are?*

Radu Cărneți – Stimate coleg Constantin Călin, întrucît „Ateneul” face parte din biografia mea, adică din viața mea, îmi place ca lucrurile să fie întru totul clare, foarte clare. Spun aceasta întrucît de la un timp apare cîte unul și „întră” și el în „lupta” despre care aminteați, ba chiar devine și *leader*, deși la vremea aceea nu se prea zărea. Și mai adaug că această revistă nu ni s-a făcut cadou de către nimeni, ci a fost într-adevăr *încununarea unei lupte*, a unei demonstrații că în regiunea Bacău exista la ora respectivă o puternică mișcare culturală, în primul rînd literară, care se cerea fructificată. Revista a avut o naștere lungă și grea. Din 1958, data nămirii mele ca director al Casei Regionale a Creației Populare (mai apoi eu fiind secretarul și, respectiv, președintele Comitetului Regional pentru Cultură și Artă) și pînă în 1964 s-a realizat – lucru foarte important – o anume „decanțare”, o selectare a „valorilor” și, în același timp, stringerea lor în ideea necesității stringente a înființării unui organ de presă culturală.

Numesc aici pe cei care mi-au fost foarte apropiați și nu o dată de folos: Bălăiță, Genaru, Sorianu, Ion Gheludestelnică (la acea dată o mare promisiune de autor teatral), regretatul Mihail Sabin, Sergiu Adam, Ernest Gavrilovici, Constantin Th. Ciobanu și, mai de la distanță, Corneliu Buzinșchi, Carol Isac, actorii Ion Buleandră și Florin Gheucă, la care aș mai adăuga, pentru spiritul lor de echipă, pe istoricul Lulian Antonescu, pe profesorul de pedagogie Virgiliu Radulian, pe ziaristii Constantin Potângă, Victor Enăsoae, Dumitru Mitulescu, Stelian Nanianu (fostul secretar de redacție), Mureș Covătaru, pictorița Iulia Hălăucescu, istoricul de artă Grigore V. Coban, profesorul Valeriu Bogdănet și încă alții.

Fapt esențial, demn de subliniat: în această „luptă” am beneficiat de îndrumarea și încrederea totală a organelor regionale de partid și de stat.

Și încă ceva: în apariția revistei s-a implicat și conducerea Uniunii Scriitorilor, mai ales Comisia de îndrumare a tinerilor scriitori, precum și Casa Centrală a Creației Populare. Fapt concret, ca recunoaștere a activității noastre, s-a organizat la Bacău prima Constătuire pe tară a cercurilor literare (din Moldova), în iarna lui 1963, prilej cu care s-a întărit și mai mult ideea apariției unei reviste.

Au fost atunci prezenți numeroși delegați ai cercurilor și cenuclurilor literare, iar din partea conducerii Uniunii Scriitorilor au participat Marcel Breslașu, Ion Bănuță, Miha Dragomir, Pop Simion, apoi Corneliu Leu, Mihai Gavril, precum și Victor Kernbach din partea Casei Centrale a Creației Populare, el făcînd și secretariat de redacție în perioada de pregătire pentru apariția revistei.

Rememorînd șirul demersurilor și al momentelor de început, se cuvine să amintesc și de ajutorul acordat de revista „Contemporanul”, al cărei secretar responsabil de redacție, Roger Cămpăeanu, om de excepțională capacitate și experiență și adjuncta lui, Elena Marinescu, au venit la Bacău spre a ne învăța, practic să facem revista.

În sfîrșit, „Ateneul” a apărut la 23 august 1964, la aceeași dată cu „Ramuri”, omagînd 20 de ani de la eliberarea patriei. „Ateneu” și „Ramuri” au fost publicațiile culturale regionale care au deschis drumul apariției în anii următori a unor noi reviste în tară. Da!

Radu Cărneți:

„La Bacău m-am format ca om de cultură și scriitor”

Cel mai îndreptățit să vorbească despre prima fază a revistei noastre e – incontestabil – poetul Radu Cărneți. De-a lungul anilor, d-sa a făcut-o adesea, la solicitări și în contexte diverse, dar numai de cîteva ori cu răbdarea necesară explicării întregului context care a favorizat înființarea publicației.

Una din aceste expuneri mai detaliate se află în interviul de mai jos, acordat lui **Constantin Călin** în anul 1988, la împlinirea vârstei de 60 de ani. Îl reproducem, avînd acordul ambilor interlocutori, din volumul *Cărțile din ziar* (Ed. Babel, 2013).

Cele două reviste, de la Bacău și Craiova, au constituit o adevărată izbândă a noului spirit ce începea să se afirme în cultură și în viața socială.

În ce privește titlul revistei, aceasta a fost stabilit după îndelungi căutări și tatonări. Figuran în propunerile noastre titluri ca „Pagini băcăuane”, „Plaiurile Bistriței”, ba chiar și „Azi” (numele cunoscutei reviste conduse de Zaharia Stancu între cele două războaie) și, se-nțelege, „Ateneul cultural” și „Ateneu”.

Constantin Călin – *Cum a fost primită revista de publicul local?*

Radu Cărneți – Cu scepticism și neîncredere de către unii („...hm, asta n-o să dureze...”), cu mirare de către alții („...ia te uită, măi, că se poate...”), cu simpatie de către mulți („...avem și noi publicația noastră...”), cu entuziasm și bucurie, de către noi, cei care o visasem, cei care luptasem și obținasem o asemenea victorie.

Constantin Călin – *Revista a adunat în jurul ei mai mulți scriitori a căror afirmare este intim legată de existența sa. Acest colectiv a fost numit ori s-a autointitulat – lucrurile nu sunt prea limpezi – „gruparea literară Ateneu”. Ce criterii (estetice, etice etc.) au stat la baza acesteia? A rezistat ea maturizării membrilor săi?*

Radu Cărneți – Fără-ndoială, scriitorii amintiți puțin mai înainte, ca și alții care s-au atașat în anii imediat următori – Romanescu, Genoiu, Calistrat Costin, Horia Gane, Octavian Voicu – s-au format în spiritul cultural al revistei „Ateneu”. Mult mai mulți sînt însă cei care au debutat și au colaborat în paginile acesteia, nu numai din regiunea Bacău, ci din toată Moldova (lașul, știți foarte bine, la ora aceea neavînd o revistă pe măsura necesităților și a posibilităților) și din întreaga tară. „Gruparea Ateneu” este o realitate: la început ne-a plăcut, orgolioși cum eram, să ne autodenotăm așa, mai apoi lucrurile au devenit

mai organizate, în sensul că cei care publicau cu o anume continuitate în paginile noastre, subsemnînd la programul revistei, se considereau de la sine că aparțin spiritual (și) acesteia.

Scriitorii ca Petre Stoica (foarte des prezent în publicația noastră cu traduceri din lirica universală), Laurențiu Ullici (care a semnat, un timp, cronica traducerilor), Al. Săndulescu (care a ținut un jurnal de istorie literară), Romulus Vulpescu (prezent cu colaborări de mare interes literar și artistic), Tudor George (care și-a văzut tipărite aici cîteva din poemele sale reprezentative), universitarii ieșeni Al. Dima, Const. Ciopraga, Mihai Drăgan, Ion Apetroaie, Radu Negru, suceveții Platon Pardău și Marcel Mureșeanu, ardelenii Mircea Popa, Mircea Tomuș și Ion Pop și alții au contribuit, fiecare conform ființei sale spirituale, la îmbogățirea și perfectarea profilului revistei. Se înțelege de la sine că programul revistei a fost – și a rămas – și programul „grupării Ateneu” în sensul larg al cuvîntului [...]

Constantin Călin – *Ca redactor-șef, ce autori ați promovat, pentru ce idei ați militat?*

Radu Cărneți – Într-o măsură am răspuns mai sus la aceste întrebări. În ce privește promovarea unor talente, am avut întotdeauna grijă de cei tineri, unii din ei confirmînd, cu trecerea anilor, intuiția noastră.

În primul rînd este vorba de scriitorii din colectivul redacției, deși unii dintre ei debutaseră, de cîteva ani, în alte publicații – regionale sau centrale: Bălăiță, Genaru, Genoiu, Romanescu, Vlad Sorianu, Sergiu Adam ș.a. Creșterea și maturizarea lor ca artiști ai cuvîntului, dar și ca oameni ai noului timp, s-a realizat în mare măsură ca „atenești”. Aș mai adăuga o serie de nume care de asemenea au gravitat în sfera revistei, unii mai mult, alții mai puțin timp,

cîțiva fiind și azi ai acestei publicații: Carmen Tudora, Dan Verona, Ion Roșu, Florin Muscalu, Maria Petra, Ion Panait ș.a.

În legătură cu „atenești”, îmi permit să relatez o întîmplare – chiar dacă, după cîte îmi amintesc, am mai spus-o cîndva: În 1964, cînd făceam „necesarele intervenții” pentru aprobarea revistei, un funcționar superior, al cărui cuvînt era destul de important, mi-a spus bătîndu-mă pe umăr: „Tovarășe Cărneți, eu voi fi foarte mulțumit, dacă revista pentru care te lupti dumneata va da țării măcar un scriitor de vază”. După vreo cincisprezece ani, reîntîlnindu-ne – era de-acum ministru – i-am reamintit scena și i-am numit cu sinceră mîndrie pe cîteva din scriitorii de mai sus, ca fiind, fără tăgadă, importanți, purtînd – mărturisit sau nu – însemnul revistei „Ateneu”. Omul a suris cu înțelepciune zîcîndu-mi: „Ai avut dreptate, merita să te lupti atunci, și-mi pare bine că ți-am fost de folos”. Cît despre succesul acestora în viața literară, vorbesc mai elocvent cărțile lor, unele dintre ele de referință...

Constantin Călin – *În 1972, spre nedumerirea și regretul celor cu care munciseți împreună, ați plecat la București. Nu la „ceva mai mare”, cum au plecat unii din prietenii și colaboratorii dv.1 Ajusteseți la concluzia că „Maurul și-a făcut datoria”, că ați epuizat o etapă, ori au existat și alte motive?*

Radu Cărneți – Dacă vă mai amintiți, prin anii '70 – '71, cînd începea a se pune problema autofinanțării revistei, eu am încercat să înființez o mică editură „Ateneu”, care, prin cîteva titluri: un clasic (Eminescu ori Creangă, Sadoveanu sau Rebreanu), o traducere de mare succes din literatura universală etc., ar fi rezolvat problema, oferînd și posibilitatea tipăririi unor tineri talenți din gruparea revistei „Ateneu”, toate acestea rezolvîndu-le cu forțele noastre, fără a mai angaja personal suplimentar. Este, în fond, ceea ce se întîmplă acum prin publicarea de către aproape toate revistele – în vederea aceluiași scop – a almanahurilor. Ideea mea avea însă avantajul superiorității culturale. Problema n-a fost înțeleasă, din păcate, de către cei în drept. Am mai dorit atunci să facem o filială a Uniunii Scriitorilor la Bacău, ceva în felul cenuclurilor înființate de Uniune în anii din urmă, din inițiativa președintelui acesteia, D.R. Popescu, într-o serie de centre cu activitatea scriitoricească intensă, la care ar fi aderat unii scriitori din București (Baconsky, Bănuță, Petre Stoica, Vasile Nicolescu ș.a.), idee ce viza o anume descentralizare, dar nici acest lucru n-a fost acceptat. Așadar spiritul meu de inițiativă s-a simțit deodată fără de rost la Bacău...

La acestea s-a adăugat faptul că trebuia să ofer copilelor mele posibilitatea de a urma în bune condiții studiile universitare de profil artistic, facultăți care la Bacău lipseau. Oricum „etapa Bacău” pentru mine se cam sfîrșise...

Constantin Călin – *Ați urmărit, desigur, în continuare, mersul revistei (lunar,*

• Prieteni întru cultură: Constantin Călin, Radu Cărneți și Mihail Dragan

trimestrial și apoi iarăși lunar). Ce credeți că s-a pierdut după plecarea dv. și ce s-a câștigat?

Radu Cârnelci – Răspunsul îl cam cunoașteți: s-au pierdut 7-8 ani de apariție lunară, deci s-au publicat de patru ori mai puțini scriitori și alți creatori de valori spirituale, s-au pierdut colaboratori și, nu în ultimul rând, o parte din cititori. În orice caz a fost un recul pe care nici azi nu-l înțeleg.

Prin revenirea la apariția lunară, s-a refăcut rapid și eficient legătura cu ceea ce fusese „Ateneul” în anii ’70; echipa, excelent condusă de noul redactor-șef, dramaturg George Genoiu, dovedindu-se pe măsura cerințelor, experiența ei fiind în stare de împliniri deosebite. S-a câștigat în sensul maturizării concepției despre o presă culturală modernă. S-a câștigat în precizarea profilului revistei: complex, armonios în compartimentele-i multiple.

S-au câștigat noi colaboratori valoroși, nume prestigioase, au fost lansate iarăși tineri valoroși. Un fapt de asemenea remarcabil: „Reuniunile Ateneu” și acordarea premiilor revistei unor personalități de primă mărime ale culturii noastre contemporane.

Constantin Călin – La Bacău, paralel cu activitatea literară, ați desfășurat o (cuvîntul nu e exagerat) vastă activitate culturală de masă. V-aș ruga să numiți câteva din acțiunile la originea cărora ați stat.

Radu Cârnelci – Înainte de a fi redactor-șef, în funcțiile pe care le-am numit mai la începutul discuției noastre, am organizat câteva concursuri de creație literar-artistă, am editat culegeri literare, am fost coorganizator al primei conferințe a cercurilor literare, am inițiat și organizat Festivalul „G. Bacovia”, despre care aș îndrăzni să afirm: primul și unic în felul lui, de o amploare incredibilă.

Constantin Călin – Cum v-a venit ideea înființării unui asemenea festival? În ce a constatat originalitatea lui?

Radu Cârnelci – Nouă, celor aflați la Bacău în acea perioadă, ne revine o bună parte din meritul de a-l fi „relansat” pe Bacovia și mai ales de a-l fi explicat și prezentat în adevărată-i lumină concetățenilor săi.

Deja la București și în alte orașe, numele marelui poet se auzea din ce în ce mai des. Revista noastră a avut încă de la începuturile sale, după cum prea bine știți, o rubrică permanentă „Bacoviana”, unde au fost publicate contribuții cu privire la viața și opera poetului. Interesul nostru s-a conjugat și cu insistențele, întru totul întemeiate, ale poetei Agatha Bacovia pentru transformarea fostei case a familiei scriitorului într-o casă memorială. Lucrul a fost destul de dificil; totuși pînă la urmă ideea a prins. La realizarea, în mod practic, a acestui așezămint de cultură, de mare folos au fost muzeograful Alexandru Popovici și, mai ales, Eugenia și Iulian Antonescu, acesta din urmă director, la acea vreme, al rețelei muzeistice a județului. Pe urmă lucrurile au mers din unul în altul: s-a aprobat ca liceul unde a învățat poetul, strada pe care a locuit, una din librării și teatrul dramatic să poarte numele lui Bacovia.

Tot atunci, în acord cu Uniunea Artiștilor Plastici, s-a convenit să se ridice în centrul orașului Bacău o statuie Poetului (autor: valorosul sculptor Constantin Popovici). Poetul „plumbului” și al tristeliilor provinciale se întorcea în orașu-i natal mai glorios ca oricînd.

Ideea Festivalului literar-artist „George Bacovia” îmi aparține, într-adevăr, și ea constituie încununarea eforturilor noastre pentru punerea în toate drepturile și cu toate onorurile a poetului în urbea sa natală.

Festivalul din 1971 a constituit, deci, încununarea unor acțiuni, ca un suprem omagiu adus poetului la 90 de ani de la nașterea sa. A fost o participare impresionantă: peste o sută de poeți, critici și istorici literari, conducători de reviste, editori, artiști plastici, activiști culturali, ziaristi. Au fost sesiuni de comunicări, s-au dat spectacole, s-au deschis expoziții de artă, s-au făcut pelerinaje la – atunci deschisă – casă memorială „G. Bacovia”, la „salcia poetului”, „prin codrii Bacăului”. Peste tot s-a declamat din și pentru Bacovia. S-au acordat, pentru înția oară, diplome de onoare unor scriitori, critici, traducători și artiști plastici cu afinități manifeste pentru opera poetului. Printre cei cărora juriul – un juriu „de largă reprezentare”, prezidat de Laurentiu Fulga – le-a decernat titlul de laureat au fost: Mihail Petroveanu, Constantin Popovici, Petre Vulcănescu, Petre Stoica, Felicia Donceanu, George Aurel Boeșteanu, Sergiu Adam, Mihai Drăgan, Nicolae Turtureanu. În fine, s-a dezvelit statuia poetului, lucrare de o frapantă originalitate, care și-a atras pe dată, pe lângă admiratori și destui detractori, între aceștia din urmă situîndu-se chiar soția poetului. Festivalul, în totul său, a fost un triumf: timp de trei zile steagurile poetului – plumburii, violete și galbene – au fluturat peste oraș. Bacăul a fost atunci Capitală a poeziei rominești! Cu acest prilej fast, am scos, îți amintești – erai doar redactor-șef adjunct al revistei – un întreg număr închinat lui Bacovia, poeziei sale și, sigur, poeziei contemporane rominești.

Constantin Călin – Ați apărut înții cu un volum – s-a spus – „de inspirație diversă”, apoi v-ați restrîns aria tematică, limitîndu-vă la înstrunarea corzii patriotice și a celei erotice. Vîrsta nu se opune perseverenței în ultimul gen? Altfel spus, scrieți și astăzi „poezie de dragoste” cu aceeași fervoare ca acum două sau trei decenii?

Radu Cârnelci – Poezia mea „de dragoste”, de azi, este în cea mai mare parte expresia unor stări existențiale complexe, în care „dragostea” e doar un instrument al sondării în ființa interioară a autorului; viața și moartea – cele două fețe ale chipului nostru dintotdeauna – devin prin mijlocirea acestui sentiment din ce în ce mai esențializate, mai posibile de trăit și de înțelese.

Constantin Călin – Cînd ați publicat primele cărți de „poeme de amor” lirică erotică reprezenta doar un mic procent în ansamblul poeziei de atunci. Între timp însă ea a înregistrat, cu aceeași fervoare termeni economici, un curs de revenire. Ce factori l-au determinat?

Radu Cârnelci – În mod cert este vorba de o maturizare a poeziei noastre, de o trecere într-o vîrstă mult mai complexă, în care lirica de dragoste constituie un foarte serios examen, pe care nu-l poți trece cu „pile”. Mă refer, din nou, la acea poezie care prin „secretele” sale de fond poate să întregască și să rafineze simțirea cititorului. Factori?

Cred că este vorba mai ales de deschiderea, după anii ’60, a acelui umanism în toate căile sale și nu în ultimul rînd al poeziei de dragoste, care vorbește despre acest ferment universal al existenței.

Constantin Călin – Ați debutat editorial în același an cu Platon Pardău, Constanța Buzea, Victoria Ana Tăușan, Augustina Buzura, Traian Filip, Sorin Titel ș.a. Ați avut, în gradul în care îl au tinerii scriitori de azi, sentimentul „generației”, al pro-

moției literare? Ori opțiunile și simpatiile dv. s-au îndreptat spre autori din alte serii?

Radu Cârnelci – Aici, doresc să fac o precizare: prin 1956 am prezentat Editurii Tineretului un prim volum de poezii „de dragoste” care mi-a fost refuzat, spunîndu-mi-se să revin cu o poezie „mai serioasă”. Așa că, din această cauză, dintre colegii numiți, cred că eram debutantul cel mai în vîrstă: 35 de ani! Deși publicam în reviste de peste 15 ani, prima carte mi s-a tipărit destul de tîrziu, în colecția „Lucașăru” a Editurii pentru Literatură. Titlul ei: *Noi și Soarele*. Director al editurii era, la acea dată, minunatul om și poet, regretatul Ion Bănuță, care a însemnat foarte mult pentru promovarea tinerilor scriitori de atunci. Fiind așadar mai în etate, simpatiile mele mergeau spre Baconsky, Labiș, Andrițoiu, Horea, Rău, Dumbrăveanu, Tomozei, care-mi erau și prieteni. Nu am simțit însă atît de acut, ca tinerii de azi, sentimentul generației. De altfel această generație „a mea” este cam „risipită”, fiecare din noi trăindu-și destinul, zidindu-și-l de unul singur. Aceasta, poate, și din cauza lipsei unor critici „ai generației” care să constituie, prin scrisul lor, liantul respectiv, așa cum s-a întîmplat cu generația lui Nichita Stănescu, apoi cu promoțiile ’70 și ’80...

Constantin Călin – Cum ați descoperit poezia africană și ce satisfacții v-a adus traducerea operei lui Léopold Sédar Senghor?

Radu Cârnelci – Citisem cîte ceva din poezia lui Aimé Cesaire, prietenul lui Senghor, cînd Veronica Porumbacu mi-a propus ideea cu Senghor, idee care mi-a suris de la început. Lucrul la prima ediție a poemelor din *Jeffe negre* („Univers”, 1969) a fost greu și îndelung, întrucît a corespuns perioadei de adîncire a limbii franceze și mai ales a „francezei” lui Senghor. A doua ediție, bilingvă (1976), a mers mult mai ușor, ca și traducerea unei selecții din eseurile sale culturale *De la negritudine la civilizația universalului* („Univers”, 1986), realizată în colaborare cu Mircea Biju, un excelent francofon.

Satisfacții? Mai multe! În primul rînd descoperirea operei unui mare scriitor, reprezentant de frunte al unui spațiu spiritual care a fertilizat cultura Americilor și a Europei. Apoi cunoașterea de la sursă a acestei spiritualități, cu prilejul celor două vizite făcute în Africa. De asemeni, și nu este un lucru secundar, imensul exercițiu de traducere mi-a demonstrat extraordinarele resurse, nebanuitele posibilități de expresie artistică ale limbii române, plasticitatea acesteia și, foarte important, adîncimea în care se poate gîndi frumosul în limba noastră. Astfel de satisfacții am avut și atunci cînd i-am tradus pe Sreško Kosovel din Slovenia, pe Khalil Gibran,

poetul național al Libanului, precum și creații ale altor importanți poeți de pe mapamond.

Constantin Călin – Productivitatea dv. e – s-ar părea – rezultatul unui anume preaplin și al unei facilități de expresie. Animatorul Radu Cârnelci, bărbatul activ și jovial, gata oricînd să îndemne la scris și să intervină pentru alții în rezolvarea treburilor literare, a cunoscut vreodată spaima eventualei secături, a platitudinii, a repetării și nereușitei?

Radu Cârnelci – Fără-ndoială, da, în mai multe rînduri, lucru probat și de unele cărți cam expeditate (*Nobila stirpe*, *Ca muntele-n amiază*, *Horă de vultur*), în care cantitatea, preaplinul de care vorbeai, se observă, spre deosebire de *larba verde*, *acasă*, *Grădina în formă de vis*, *Banchetul*, *Cîntarea cîntărilor*, *Temerile lui Orfeu*, *Sonetele*, *Pasărea de cenușă* etc., toate cărți îndelung muncite, scrise de mai multe ori, chinute, cum s-ar spune, și care mi-au dat și cele mai adînci satisfacții.

Constantin Călin – Cum se împacă nevoia de profunzime, de autenticitate și virtuozitate (de care, incontestabil, dați dovadă în sonete)? Dus în exces, meșteșugul nu se opune sincerității, nu-l transformă pe autor în (uneori) contrarul a ceea ce el (psihologic) este?

Radu Cârnelci – Ca să nu fiu modest, virtuozitatea mea se află din plin și în *Cîntarea cîntărilor* și în *Timpul judecător* sau în *Pasărea de cenușă*. În ceea ce privește nevoia de profunzime – la mine cel puțin –, ea se acordă întru totul cu virtuozitatea de care vorbeai, fiindcă gîndirea poetică o pot exprima excelent prin această extraordinară „inventie” care e sonetul și care lipsit de virtuozitate (înțelege frumosul în adîncirea zicerii lirice) nu ar mai avea nici o valoare. Cred că, bine temperat, pus în slujba sincerității poetice, meșteșugul poate să esențializeze frumosul, să-l plasticizeze, să-l facă a fi instrument al cunoașterii și, deci, al simțirii sublimului.

Cu alte cuvinte, cam ceea ce zicea prietenul meu, scriitorul francez Jean Joubert: „...pentru a scrie bine e nevoie de o facilitate înnăscută și de o dificultate dobîndită...”.

Constantin Călin – Ce a adus nou Capitala în gîndirea, în creația și în viața dv.?

Radu Cârnelci – Nu atît Capitala, cit anii, munca și experiența lecturilor și a studiului au contat foarte mult. Eliberîndu-mă de o serie de obligații sociale, am reușit să mă dărui mai mult mie însumi, să mă „valorific” mai bine. În acest timp, de cînd trăiesc în București, am scris, cred, unele din cele mai bune cărți ale mele: *Timpul judecător*, *Temerile lui Orfeu*, *Sonetele*, *Pasărea de cenușă*, precum și traducerea *Profetului* de Khalil Gibran.

Constantin Călin – Să revenim la Bacău... Ce rol a avut el în existența dv. și ce sentimente îi păstrați acum, după cei (peste) 15 ani de la despărțire?

Radu Cârnelci – La Bacău mi-am petrecut cei mai plini ani din viață. Am avut și șansa aceluși timp de generoasă deschidere de după Congresul al IX-lea al partidului, reușindu-mi multe din inițiativele avute. Acolo m-am format în mare măsură ca scriitor și om social, pus în slujba unor idealuri spirituale înalte. Acolo mi-am făcut prietenii durabile. Acolo, primele cărți: bucuriile cele mai mari.

Întotdeauna amintirea Bacăului îmi umezește privirea interioară; de fiecare dată, revenînd, mă simt mai acasă decît oriunde, oamenii mă salută ca pe unul de-al lor, pe care nu l-au văzut de... cîteva zile. Din aceste motive – cit și din altele de ordin familial și uman – păstrez Bacăului un puternic sentiment de dragoste și, da, de recunoștință că m-a adoptat ca pe un fiu credincios lui și idealurilor sale.

**lepădat
de la fața Ta Doamne**

- desprindere II -

lepădat de la fața Ta Doamne
mă bălăcesc
între muzici lascive bere și mititei aioși
muștar și bârfe și covrigei unși
cu miere și susan mac și șpan
cu Suzana și Lolita
trase artistic la strung de Hopa-Mitică-nici-nu-bea-
nici-nu-se-strică

în baraca miracolelor

și roata norocului din adn-ul meu
produce viitor la kilogram legat cu *pamblică tricoloră*
produce non-stop adrenalină și american-dreams
pentru poeții gureși
de pe Dâmbovița & Tâmpa
pentru spitalele de psihiatrie pentru școlile de dans
din burice
pentru ministerele nimicului cu scârlionț

și roata norocului din mintea distrusă produce
în valuri kalașnikov
realități cu *yesmeni* cu vodka

& cola pentru restul lumii
pentru generațiile copy-paste copy-paste

dar roata norocului
cu *slove de foc și slove făurite*
cu litere tipărite cu fierul

roșu în carne
produce
între Carpați Dunăre și Mare
printre hăulituri cu ghionturi mioritice
atât de multă tristețe că-mi vine să-mi tai venele
să mă arunc în ziua de ieri
pentru totdeauna

dar vai
dispare în disperarea livrată cu parfum ieftin și fundiță
în întunericul erotic
Coana Mița-biciclista cu tot cu Crăcănelul ei
ambetat absolut undeva în Cișmigiu
ascuns
cum numai marea sub clopotele verzi

hai să te dai cu mine cu el cu ea în stambă
să ne întorcem sufletele pe dos
să li se vadă cusăturile slabe
ațele de păpușă

să facem mășcări prin
paradisurile artificiale
în care
goală și vopsită în verde de paris
baletează au rebour jeanne duval cu poetul ei en
correspondances desperechiat

cu tiribombe și pocnitori și sudalme și miros iute de
frică

dar
hai să punem sub scaunele din bibliotecă grenade cu
răsete și la subțiorile îngerilor
sticlă pisată și merde afrodisiac
hai să ne tăvălim beți-turtă
prin praful de pușcă și piper și creier
făcut zob cu ranga iubirii de oameni
în academia scrobită
țeapănă de atâta gravitate

- mausoleul merdului tricolor -

hai să ne ospătăm cu fleicile fleșcăite ale lui mam'-
mare
cu nasul borcânat și *roșul vertical* al lui nichituș muiat
în tuș sub curcudus
între oameni de călți
oameni de gumă
oameni trași la xerox pe hârtie de ambalaj pe ziduri în
aiurare

o să vă vând contra cost cu pipeta
esența esențelor sub formă de picături sub limbă
celor în care gloanțele dum-dum
fac să înflorească
psihedelic
iadul

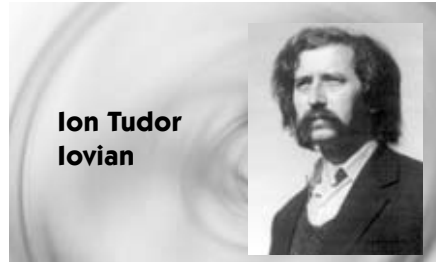
pentru o clipă o să urc în al nouălea cer cu Lolita
să sfărâmăm porți de fum să dărâmăm ziduri de carne
și nervi
să ne aciuem în ea pentru încă o viață pentru încă un
vis

cu iarba fiarelor
o să desfac cele-șapte-lacâte-de-la-cele-șapte-cen-
turi-de-castitate
ca toată tinerețea să se ducă pe apa sâmbetei

hai să vi-l arăt
dinclo
pe dj Marinică trompo-bicicleta cu gaze
care vinde pisată mărunt
piatra filozofală ambalată în staniol pentru uz intern -
e bună pentru brâncă și oftică pen-
tru meteorism și aiurare
pentru săpat șanțuri în Pacific
pentru bucuria coborârii de-a berbeleacul a omului
din maimuța lui urmuz la fiecare

20 de minute
pe scara Richter

ia faceți voi mumos-mumos
ca Iovian-împăratul să vă injecteze în jugulară de-a
dreptul
licoarea poeziei
cu tot zumzetul cuvintelor în durerile facerii
cu otrăvuri sonore și ceruri înalte
și pocnetul osului de pitulice sub raza iute a dimineții
cu păpădii

**Ion Tudor
Iovian**

și
le spun
celor dispuși
să privească în *ochii mari și minunați*
moartea din ei înșiși
până se îndrăgostesc de ea și de miile ei de fluturi
rătăciți între acum și atunci

(și nici un om nu o va atinge aici
- și ea va zbura
liberă și fericită de deasupra câmpiilor de fier și găl-
bează
pe deasupra gunoaielor
din orașele frigului
a muntilor măcinati de boli
a morții în travesti)

dar ei sunt duși deja cu sorcova pe pustia neagră prin
hrubele beției de a face rău

II

sărbătorești cu un cuțit înfipt între coaste
desprinderea de realitate
prin catapultare în al nouălea cer cu Suzana și Lolita
cu ziare mirosind a sânge cu fiola viitorului livrat azi în

prin scufundare în azotul lichid al inimii tale

și dai cu tifla celor înghesuți în *lucrul în sine*
ca îngerii să înghită în sec și să miroasă până târziu
a iarmaroc și nefericire

dar nu asta ai vrut

și dintr-o dată
ochiul celui-fără-de-moarte
explodează în mii de cristale întunecate în peisaje cu
fluturi de tablă
în litere de carne
în degete cu gheare
peste lumea de bălci
în picuri de sânge picuri de lumină amară amară

și nimic nu mai e

la sfârșit
își sună trist triumful prin hrubele minții prin nervurile
cuvintelor
moartea

ea
își întinde mâinile îndrăgostite după căpătâna lui
Yorick rătăcită printre
gutuiile de pe șifonier
și Yorick sunt eu ba tu ba voi ba ei
ba și eu și tu și tu

și în căpătâna lui Yorick e frig
și luminile s-au stins de mult și drumul până la omul
care a fost n-are capăt

dar omul a rămas cu un gol în el și oricât s-ar strădui
nu-l mai poate umple
cu sine însuși

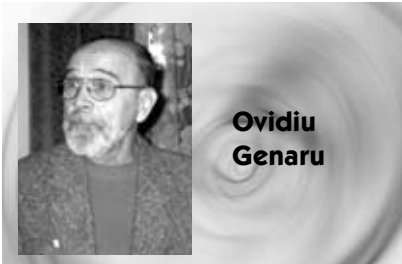
„dar atunci
ce dorești?”

- mai nimic
doar inima ta pe frunza de ferigă dând în vinețiu și în
negru -

fugi
fugi de frigul care îți amortește mintea
fugi și nu privi înapoi

• **Întâlnire cu cititorii, la Buhuși: Carmen Mihalache, Sergiu Adam, Ion Fercu și Vasile Sporici.**

Ovidiu Genaru

Audiență la Dumnezeu

După valizele mari presupun că mergeti tocmai la capătul lumii
O nu merg la o mătușă a mea de la Huși.

Se spune că în cvartalurile noi e foarte frig.
Posibil dar tanti se încălzește cu opt pisici siameze siberiene congoleze și tailandeze.

Sunteți disponibilă?
Oh eu m-am căsătorit chiar de ziua nunții domnule și sunt invincibilă.

Probabil predestinarea.
Un lucru e cert: că sunt măritată cu un bărbat și asta-mi ajunge.

Cu un bărbat?
N-am avut de ales astea-s moravurile.

Eu lucrez la casa pensiilor și zilnic trimit viața prin mandat poștal cu bicicleta.

Și cum spuneam merg la o mătușă a mea ca să bărfim amândouă de una de alta.

Priviți macii aceia din lanul de grâu cât sunt de fermecători
chiar efemeri.
Par o picătură de Grigorescu.

Da da seamănă cu macii lui Luchian.
Pictorul acela care picta anemone.
Sau poate Andreescu
mă refer la Tonitza cu Noaptea salcânilor.

Cunoaștem la Carul cu boi al lui Țuculescu.
Eu sunt oarecum reumatic rugina e prietena mea și săptămânal colectez de la genunchi mici cristale dureroase pe care le vând la fier vechi câștig binișor.

Noi ne-am amenajat în debara o distilerie ilicită de lacrimi
dar e foarte periculos poa' să facă explozie.
De ce nu încercați frontal sinuciderea?

Chimic vorbind cianura de azi e cu ciubote roșii.
Oricum ar fi prea târziu.

Odată soțul m-a prins călătorind între baie și bucătărie eram în neglijă și ce-am mai răs.
Oh deliciile menajului.

Eu domnul meu câștig din curburii sunt model pentru pictori
și mereu port sănii la mine nu știți când poți întâlni aiurea vreun sculptor.

Am cunoscut și eu la Mizil un scriitor de vagoane.
Ca să nu ne invadeze microbii noi locuim în frigider e draguț întunerice și nu se schimbă nimic.

Și noi facem din lacrimi cuburi de gheață și le punem în vermut și le bem sămbăta cu musafirii.

Soțul se indoapă cu salată de țelină deja avem doi copii pregătiți să emigreze.

Văd că citiți cumva filozofie?
Diva aia jigărită de prin librării ?

Ceva romane vreun pastel
vreo idilă om sărac om bogat?

O nu e o nuvelă de un oarecare Cehov
inimitabil irezistibil și destul de considerabil.

Ah rușii ăștia sunt mercenarii melancoliei.
Ați observat că ultimul vagon nu trage niciodată la peron?
Eu cobor la Dolhasca și nu mai contează permiteți să mă retrag să fumez o țigară.

Cineva cu altcineva

A plouat întreaga după-amiază și este ora șapte domnișoară Cristina.
Simțiți? E un curent periculos pe hol.

A înflorit caprifoiul domnișoară.
Nu știu de ce de-o vreme când închid ochii mă trezesc la psihiatri
să fie luna care s-a apropiat nepermis de pământ?

Mirezmele au cam luat-o razna.
Sau or fi gândacii de bucătărie?

De ce nu? Sau vreo manevră a francmasoneriei.

Mă mir fiindcă totul e etanș noi am rupt contactul cu lumea.

Am încercat și noi dar n-am reușit mereu crapă pe undeva.

Sau poate că sunt virgină încă? dar firește o viață normală care să se termine cu nunta în pat.

Auziți? Abia urcă astmaticul scara.
Spuneți-mi dacă iubesc trandafirul comit o împietate?

Oh firește că nu și nu mă refer la dumneavoastră dar femeile femeile am zis adoră aventura luxul misterul pubisul plictisul clitorisul interesul și pesimismul.

Oh!
Asta și pentru că niciodată cineva cu cineva potrivit mereu altcineva cu altcineva jumătate de lup cu jumătate de vulpe.

Ați văzut? Câțiva îngeri s-au aciuat la streșina blocului acolo.
Probabil c-au fugit din biserică din pricina lumânărilor.

Și încă ceva: dacă poștașul sună de mai multe ori e pentru că bătrânii se târăsc prea târziu să deschidă.

Da bătrânii au un tunel al lor.

Aseară am surprins o convorbire telefonică între părătorii orașului dar fără să vreau și am închis.

Și noi ne-am culcat după miezul nopții știți cafeaua alungă somnul rațiunii.

Apoi am văzut un film colorat cu hemoglobina umană sustrasă din marile spitale.
Vă ascult vă ascult.

Adică inima noastră nu-i cea care bate și ne aduce griji inima noastră e cea din spitale.

Ieri am fost la tribunal să-mi dau în judecată trecutul fiindcă am trăit greșit mi-au sugerat să merg la Patriarhie să cer o audiență la Dumnezeu.

Sunt tare curioasă să-mi povestiți și mie.
Numai să mă primească fiindcă e foarte strict.

Aveți o fire extrem de contorsionată.
Cred că astmaticul să fi ajuns la trei.

Nu știu de ce miroso toată a Patchouli și doar nu m-am dat.
Așteptăm de o săptămână să vină aia să repare liftul.

Iar eu aștept ziua de duminică de zăcut în fotoliu împotriva stresului să-mi imaginez cum vine fâlf fâlf fluturile mireasă.

Și noi ne gândim să vindem televizorul fiindcă nu auzim când cântă cucuveaua.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Rubinel lui Carmen

De data asta mă așez la scris altfel decât de obicei. Aniversarea *Ateneului* mă întoarce dinspre lumile mele germanice înspre lumea cea latină căreia îi aparțin prin naștere. Distanța nu e așa mare pe cât ar părea. Carmen Mihalache, prietena mea, găsește puntea într-o clipită: „Hello, darling!...” îmi spune la telefon, întâmpinându-mă cald, plin, cu o voce inconfundabilă.

Uneori mă sună să vadă dacă am terminat articolul, cu o delicatete pe care doar o cultură și o umanitate autentice ți-o pot procura (terorizată de timp, sunt adesea în întârziere, mai ales în ultima perioadă). Alteori vrea pur și simplu să-mi dea vreo veste despre câte un lucru, un eveniment care se întâmplă în ordinea spiritului sau altceva, orice. Îmi place teribil să o ascult, aproape că nu aș spune nimic, dacă uzanțele sociale nu mi-ar cere-o. Are darul de a îmbrăca realitatea cu o haină insolită pe care numai paradoxala asociere dintre candoarea și ochiul ei experimentat, de multe văzător, o poate confecționa. Carmen e plină de o energie *sui generis*, pe care o comunică generoasă tuturor, cu o sinceritate teatrală (sau o teatralitate sinceră – spuneți-i cum vreți, e o combinație pe care numai ea o poate controla eficient). Pentru mine, e una din energiile extrem de puține de care poți deveni, în mod subtil, dependent.

De văzut, ne vedem rar. O dată sau de două ori pe an, o vizitez la redacție, cu un pretext sau altul (o zi onomastică, un Crăciun etc.). Clădirea unde se află redacția e pe o străduță liniștită cu case și flori în grădinite, cu câini și câte o pisică lenevind. E o pace vindecătoare ce mă aruncă dintr-o dată înapoi, în copilărie, când, în orașelul în care m-am născut, mergeam la școală pe o stradă aidoma, privind cu încântare florile din curțile îngrijite, pomii, fluturii, păsările...

În biroul lui Carmen găsesc uneori colegi, prieteni, colaboratori. Când intru pe ușă, mi se zămbește mereu cu o simpatie neprefăcută, a cărei valoare pentru mine e cu atât mai mare cu cât ea contrastează cu privirile reci, aspre, asupritoare de care am avut, nu de puține ori, parte, în alte locuri. Când o găsesc pe Carmen singură, se însinuează între noi un aer complice, prietenos, care ne umple cuvintele de sens. Nu avem niciodată conversații goale, chiar și când, aparent, vorbim despre lucruri „frivole” (parfumuri, genți, magazine, călătorii...). Aș mai spune asta și altfel: întotdeauna, în astfel de zile, se schimbă ceva în ecuația mea sufletească, ceva imperceptibil, care îmi aduce aminte de ce merită cu adevărat viața să fie trăită.

Carmen nu e prima prietenă de care mă desparte o generație. Însă spre deosebire de celelalte, care m-au adoptat matern, Carmen vine spre mine de la același nivel, provocându-mă, și o face precum lumina atunci când trece printr-o prismă sau ca o pictură de Picasso: multiplu, nuanțat, complicat, genuin. Obişnuită să înghit sisific un cotidian monoton și sufocant, Carmen îmi reactivează acuitatea perceptivă.

Într-o zi, în timpul unei astfel de întâlniri, am devenit conștientă, în complexul de culori și forme al apariției ei fizice, de existența unui punct roșu clipindu-i neadormit la gât. E un rubin de culoarea sângelui oxigenat pe care nu l-aș putea vedea așa niunde altundeva. El îmi vorbește despre pasiune, durere, iluzie și deziluzie, viață și artă, dar și despre un mecanism infailibil al regenerării pe care Carmen îl posedă în chip miraculos și în care intră multe cărți, oameni adevărați, călătorii, obiecte de artă, cuvinte ziditoare și câte și mai câte.

Rubinel acesta poate deveni un simbol pentru miezul ființei, nu numai al ființei lui Carmen, dar și al *Ateneului*, spațiul acesta imaginat, împărtășit, unde autorii și cititorii, câți or mai fi fiind, călătoresc dintr-o convingere încăpățanată că a scrie un text reușit e ca și cum ai îmbunătăți universul printr-o rugăciune. O revistă de cultură, o știu cu toții, nu e doar o sumă de pagini, un loc de muncă sau de afirmare. Ca să fie valoroasă, o revistă de acest fel are nevoie să se transforme într-un organism unicat, într-o constelație de minți legată magnetic de un centru de greutate inefabil. Așa cum îl simt eu, rubinul lui Carmen e centrul actual de greutate al *Ateneului*. Probabil nu e chiar întâmplător. Eu, una, gravitez în jurul lui cu indicibilă bucurie.

C. D. ZELETIN

Răvaș pentru Ateneu

Sunt vechi prieten, colaborator și cititor al revistei *Ateneu*. Legăturile mele cu această importantă publicație existau – ca să mă exprim în locuțiuni eminesciene - pe când nu se zărise el însuși, întrucât era doar o schiță. Ce vreau să spun. În 1964, aflând că sunt medic, biofizician și scriitor, Victor Kermbach, care scrisese o carte de reportaje în care vorbea și de Podu Turcului, intitulată „Lumini pe strada mare”, a căutat să mă cunoască, dorind să discute unele aspecte enigmatice legate de ceea ce el numea paleoastronautică, mai exact, relatarea lui Ezechiel (1,4 -28, passim), privitoare la coborârea din cer a unei ciudățenii de aramă încinsă, purtând în mijlocul ei făpturi cu întrupare omească. Dar și probleme de... averroism.

În una dintre întâlniri, facilitate de Ioanichie Olteanu, a ținut să-mi împărtășească o bucurie aparte: fusese desemnat, pare-mi-se de către Ministerul Culturii, să supravegheze scoaterea unei reviste de către băcăuani la Bacău, *Ateneu*, denumirea inspirată de vechea revistă a lui Grigore Tabacaru și George Bacovia.

Cred că mai am în arhiva mea, datorite de el, ștraifuri de hârtie cu diferite variante, corp de literă și culoare, ale titlului. Interesul meu pentru revistă a fost statormic și viu, dar colaborarea sporadică până prin 1990, an după care, invitat de Sergiu Adam, redactorul șef, am asigurat ani la rând rubrica Gaură-n cer, pe care eu am botezat-o așa.

I-am prețuit *Ateneului* substanța textelor, vivacitatea, pulsația spre modernitate și fidelitatea față de propriul profil.

La semicentenar, felicit redactorii, colaboratorii și-i urez *Ateneului* viață lungă, vibrantă, sănătoasă.

Calistrat COSTIN

Am fost și eu...

Am fost și eu în garnitură de aur a *Ateneului* de prin anul 1972, când revista își trăia o superbă tinerete publicistică, eu fiind mai de vârstă mică și, îngăduit de meșterul Radu Cârneli și de strălucitele „calfe” George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Horia Gane, Cicerone Cernegura, eu băcăuanul rătăcitor prin Transilvania am descins în redacția bacoviană spre a împlini o modestă biografie literară și, mărturisesc, s-a vădit un pas foarte inspirat. Până-n '89 am muncit la *Ateneu* în două sezoane, urmând „comandamentele” epocii aceleia... Scriam recenzii, cronici de carte (unii m-au salutată ca pe o oarecare promisiune) apoi reportaje, publicități și, desigur, versuri (ultimul refugiu). A fost o epocă plină cu de toate... Când cei dintâi „mohicani” au plecat spre alte orizonturi (care spre capitală, care prin Europa, care-n lumea de dincolo...) revista și-a continuat mai altfel aventura... Astăzi, la împlinirea unei jumătăți de veac de ființare, stăruie a fi o venerabilă „doamnă”, tinerete fără bătrânețe... Să ne trăiască!

Activitatea mea publicistică la „Ateneu” echivalează, din punct de vedere temporal, cu jumătate din... jumătatea de veac a revistei. Îi datorez „Ateneului” (cunoașterii rima interioară: „eu/ și «Ateneu»!”) disciplina efortului critic și stimularea spiritului de consecvență la care am ajuns și atât cât sunt ele. Îmi amintesc cu plăcere că totul a început cu o cronică literară la cartea *Verile după Conachi*, a poetului Lucian Vasiliu, intitulată „Discobolul suferind” și apărută în septembrie 1990, căreia i-a urmat un eseu în numărul special dedicat centenarului morții lui Vasile Alecsandri. (Și îmi mai amintesc cu plăcere că, grație citirii unui interviu luat în același an lui Tiberiu Căliman, primul rector al Universității din Bacău, am aflat din revista „Ateneu” de existența nou înființatei universității, la care am început să activez din anul următor.)

Revenind la discipline și consecvență, pot spune că erau ani când timpul părea că nu are răbdare cu noi, colaboratorii, pentru că trebuia să predăm textul în prima săptămână a lunii în curs pentru a apărea luna următoare. Acum timpul nu mai are răbdare nici atât, însă am câștigat câteva săptămâni, în sensul că ni se permite să expediem textul prin e-mail chiar în prima decadă a lunii curgătoare. Este bine știut din partea colegilor noștri care au de ținut o rubrică permanentă ce înseamnă să ai grijă, tot permanentă, de a nu întârzia (prea mult) cu expedierea materialului. În ultimul deceniu s-a ușurat vizibil munca tuturor celor care fac posibilă apariția revistei, grație noilor tehnologii, dar și poștei electronice. (Mă gândesc la cum ar fi privit această schimbare de tehnologie pasionatul Stelian Nănianu – un redactor de modă veche, obișnuit

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Disciplinare și consecvență

cu activitatea de tip tradițional din redacție și din tipografie.)

În primii ani de după 1990 (dar și înainte de acel an) se pierdeau câteva zile cu expedierea prin poșta obișnuită și, eventual, cu dactilografarea textului dacă nu posedai mașină de scris sau dacă nu găseai o dactilografă plină de solitudine, care să te ajute câteodată chiar și duminica seara pentru „bateria” unui text care trebuia trimis urgent luni dimineața. Cel mai eficace mijloc de expediere era prin intermediul mecanicilor de locomotivă (desigur, cu excepția acelora de la trenurile de marfă). Am uzitat și eu de astfel de expediere „expresă” și „rapidă” sau „personală” și s-a întâmplat odată să ia foc locomotiva (nu și textul meu, proaspăt dactilografiat!). Desigur, o știre benefică pentru zările locale, dar nu și pentru mine și Constantin Călin, care aștepta textul la stația terminus.

În momentul când te pregătești să expediezi un text, te gândești atât la spațiul redacțional (sau la spațiile redacționale amintite mai sus), cât și la cei care păstresc revista. Mai ales în perioadele de scadență a trimiterii textului, m-am gândit, de-a lungul anilor, la: Sergiu Adam, Lidia Blidariu, Constantin Călin, Vasile Ciobanu, Iacob Florea, Adrian Jicu, Marius Manta, Carmen Mihalache, Victor Mitocar, Niculina Moisă, Stelian Nănianu, Dan Perșa,

Daniel-Stefan Pocovnicu, Ștefan Radu, Violeta Savu, Vlad Sorianu (ordinea enumerării este strict alfabetică). Dintre cei care au fost în redacție înainte de 1990, sunt cel mai legat afectiv de „întemeietorul” George Bălăiță, pe care, de ani buni, la solștiul de iarnă îl anunț cu voioșie că a venit vara, iar la solștiul de vară îl înștiințez, cu tristețe, că a venit iarna. Cititorii romanului *Lumea în două zile* știu de ce! Iar romancierul nostru a ajuns la o asemenea putere a obișnuinței, încât nici nu mai crede că a venit vreun solștiu dacă nu îl anunț eu telefonic.

Asemenea date jubiliare, precum aceea a revistei „Ateneu”, constituie un bun prilej pentru rememorări, felicitări și urări. În 1990, mă recomandase Eugen Simion blajinului Sergiu Adam pentru a face cronică literară și, când am intrat pentru prima dată în sediul redacției, aceasta se afla într-o spațioasă vilă, afectată până anul anterior locuirii primului secretar de județ, de pe Strada Eliberării, purtând ulterior numele lui Vasile Alecsandri. Era vorba despre „eliberarea” din 1944, în 1990 nemaifiind nevoie de niciun fel de ghilimele pentru noua eliberare. Eliberarea spațiului – cumpărat de Sorin Ovidiu Vântu – s-a întâmplat relativ repede, redacția trebuind să se mute (prin grija cumpărătorului) într-un apartament de parterul unui bloc din fața

spitalului, pentru ca de acolo să găsească găzduire la Hotel Central. De acolo, pentru mai mulți ani, pe Strada Caișilor, iar de un an de zile, într-o mică încăpere dintr-o clădire neadecvată, din spatele Prefecturii (până se renovează imobilul de pe sus amintita stradă – suntem asigurați). Intrând pentru prima dată acolo (într-un fel de anticameră), mi-am dat seama că am nimerit bine numai după ce am văzut pe o masă ultimul număr al revistei.

Acum, la jubileul „Ateneului”, nu știu în ce sediu se va jubila a doua oară (la centenarul fondării, în 2025), dar sper ca imobilul să fie pe măsura prestigiului acumulat în timp. Un prestigiu dobândit prin seriozitatea echipelor redacționale, alergice la presiunile provinciale, care au știut și știu să adune între paginile revistei semnături de autoritate din regiune și din țară. Așa cum haina face pe om, și aspectul clădirii se răfrânge asupra respectului purtat unei instituții (nicio aluzie la vechiul îndemn cu datul unui leu pentru *Ateneu*...). Dacă și în sistemul de acreditare universitară se va ține cont vrednic de adevărata ierarhie a revistelor noastre, cu siguranță că publicația băcăuană va fi printre cele mai bine cotate.

De jubileu, La mulți ani, „Ateneu”!

Dragi colegi ai Ateneului semicentenar,

Revista *Ateneu* din Bacău a fost și a rămas o prietenă apropiată a scriitorilor, pictorilor, oamenilor de teatru și de cultură din Piatra Neamț și din județul Neamț. Aveți o vârstă frumoasă de onorat, în spatele căreia se află o tradiție și – lucru important – o identitate, însușiri pe care le sluiți cu dăruire și devotament. La vremurile deloc senine ce se anunță pentru publicațiile literare și culturale, va trebui să unim rânduile, să fim mai aproape, cu orice prilej – oamenii de condei din Neamț și cei din Bacău, două ținuturi-surori – spre a înfrunța atât crizele financiare, cât și pe cele axiologice și de năruire spirituală, de care trebuie mereu să-i ferim pe cititorii noștri.

Vă urăm ani mulți de reușite și izbândă!

Cristian LIVESCU
președintele Societății Scriitorilor
din județul Neamț,
director editor al revistei „Antiteze”

• Redacția din 1971: rândul din față - Vasile Sporic, George Bălăiță, Radu Cârneli, Constantin Călin, George Genoiu;
rândul al doilea - Eugen Uricaru, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Calistrat Costin, Cicerone Cernegura, Sergiu Adam, Ernest Gavrilovici, Horia Gane

O mărturisire făcută de George Bălăiță într-un interviu publicat în revista *Tribuna* în 1973 dezvăluie că pentru el *provincia e lumea*. Ne-desprins încă de Bacău, George Bălăiță crede că *provincia este sublimă și caraghioasă, și eu sunt un provincial sadea*. Atmosfera aceasta îi place și îi asigură un confort propice scrisului. Ilustrarea acestui lucru încă din 1964 când publicase volumul de proză scurtă *Călătoria*.

Citindu-i interviurile și notele grupate sub titlul *Marocco II*, descopăr modul în care locul își pune amprenta asupra formării personalității umane și scriitoricești. Născut în 1935 la Bacău, George Bălăiță mărturisește că a cunoscut lumea prin poveștile spuse de bunica paternă, *cea plină de har și dăruită cu toate cele*. Așa începe inițierea într-o lume care în scurt timp își va pierde normalitatea, pentru că războiul îi va atrage atenția asupra diferențelor etnice: *De la părinții mei, oameni dintre cei mai obișnuiți cu puțință, nu am auzit că lumea se împarte în români și „alte naționalități”... Eu am fost prieten cu evreii înainte de a ști că unii dintre prietenii mei erau evrei. Erau vecinii, prietenii, cunoscuții noștri, adulții și copiii.*

Imaginea războiului este percepută diferit în Bacău și George Bălăiță o rememorează în cadre scurte: *Orusul era terorizat de războiul unora, de spaima altora*. Pe acest fundal, tatăl viitorului scriitor îi dă o lecție de viață: *Ardea focul în sobă. Tata a intrat pe neașteptate, nu l-am auzit ca de obicei pasul în curte. Era însoțit de prietenul lui, Oscar, tatăl lui Dutei. Nu trebuie să știe nimenei că ei vor locui o vreme la noi. La câteva case mai încolo era comandamentul german. Implicarea familiei în salvarea evreilor îl determină pe copil să trăiască stări contradictorii: *Eram speriat și fericit*. Pentru prima dată va suprapune identitatea unor personaje asupra celor din jurul lui și va observa că este în stare să disimuleze: *Tata devenise un personaj care începea să semene cu căpitanul Nemo*. Dar nu dădeam pe față nimic, țineam totul pentru mine.*

Dar copilăria va însemna și întâlnirea cu poezia lui Vasile Alecsandri: *„Pastelurile” continuă să mă emoționeze. Ca și în copilărie, ca și în adolescență, ca și în tinerețe. Dar nu ca atunci, precum o colecție de acuarele, ci ca o mare pânză în pastă densă. Tema ar putea fi anotimpurile. Subiectul: umorile unui temperament capricios și mai ales nu prea „vesel”.*

În timpul liceului, Școala Medie Nr. 1, acum Colegiul Național „Ferdinand”, îl va descoperi pe George Bacovia. La ora de română, lipsind manualul, profesorul care le dicta elevilor dintr-un caiet în care și el copia cu mii de precauții la lumina lămpii, baricada între ziarele și revistele vremii, întâmplări din istoria asta a literaturii românești le spune elevilor că Topîrceanu dedicase unui poet decadent din oraș o strofă din parodiile. Era vorba de George Bacovia.

Apropierea de poezia lui Bacovia se va face mai târziu, pentru că în anii de liceu preocuparea principală a elevului George Bălăiță era sportul. Întâlnirea cu opera lui Bacovia în 1957 a reprezentat descoperirea poeziei: *Era tot ce voisem și nu ștusem că vreau până atunci. Vedeam puterea cuvântului care mă întorcea la izvoarele poeziei. Îi înțelegeam*

Gabriela GÎRMACEA

Provincia e lumea

• Sergiu Adam și George Bălăiță

deodată pe cei vechi fără ca nimeni să-mi fi „dezlegat” o poemă așa cum dezlegi un rebus. Totul era făcut pentru mintea mea. De ce această revelație a descifrării întregii poezii prin intermediul lui Bacovia? Răspunsul este simplu și George Bălăiță îl precizează: *Dar important pentru mine era că eu știam mai mult decât alții, fiindcă veneam de acolo. Eu văzusem și parcul, și abatorul, și havuzul, și catedrala, și liceul, și cimitirul, și podul de fier și ascultasem fanfara, goarnele regimentelor, ploaia pe acoperișurile de tablă, pe sopranele de scânduri, strigătele din iarmaroc, clămpăniul căruțelor în zori pe caldarâm, plânsul dobitoacelor...*

Portretul pe care îl face lui George Bacovia evidențiază contrastul dintre aparenta slăbiciune fizică și forța creativă: *Mentalitate de provincial: tăcut, emotiv, iremediabil onest, discret până la dispariție. Slăbiciunea lui este aparentă. Dacă nu cumva un mijloc de apărare. Viața lui lungă este un semn al vitalității. Se mișcă încet? Îi tremura mâna? Stătea îndelung nemiscat la fereastră în reverie și absent? Poate. Dar era viu cu adevărat și orice a scris el are acea vitalitate specifică derivată din personalitatea stilului.*

Fiind atras de gimnastică încă din anii de liceu, George Bălăiță s-a orientat la început spre Institutul de Cultură Fizică și mult mai târziu spre literatură: *Citeam mult, citeam tot. Nici nu-mi trecea prin cap să fac literatură. Asta a venit brusc, inexplicabil. Debutul editorial din 1964 și intrarea ca redactor la revista *Ateneu*, pe vremea când redactor-sef era poetul Radu Câmeci, aveau să confirme căile firescului despre care George Bălăiță afirmă că *se par deseori mai întortocheate decât cele irrationale*.*

Anul 1964 a marcat debutul editorial cu volumul *Călătoria*, despre care își aminteste: *Erau subiecte libere, pe motivele copilăriei și ale unei lumi arhaice, care se trezeste din somn. Dincolo de cele două direcții ale volumului (universul țărănesc și copilăria), autorul creează o imagine verosimilă a individului circumscris socialului. Pentru prozator, este importantă investigarea psihicului uman, a transformărilor, care au loc la diferite vârste, și a laturii comportamentale. De exemplu, în *Culesul dinții* conturează cu minimum de mijloace atmosfera unei lumi arhaice într-o ipostază particulară*

schitând-o din punct de vedere psihologic, social, moral. Torică, socotitorul, era un om de neînlocuit, Florea lnu obișnuiește să fie foarte atent la detalii, la glumele lui Trifu Clement nu râde nimeni niciodată, Alistir nu muncise în viața lui pământul și cu el era bine să n-ai de-a face, iar Axinte Sava Cuculeț avea un picior mai scurt și durul beției. Despre ultimul, autorul adaugă ironic că *era îmbrăcat de duminică; vezi bine, la el sărbătorile se țineau lant, și le făcea doar singur*.

Florea lnu simte că ceva în jurul său se schimbă, percepe maturizarea feței și, în întimitatea casei lui, alături de soție plănuieste mărișul. În timpul discuțiilor se iveau pâlălăi de vorbe, iar scriitorul notează că în familia tradițională relațiile dintre bărbat și femeie nu se schimbă: *Femeia nu-i luă vorba din gură. Bărbatul trebuie lăsat să creadă că e în via lui, dar tu, femeie, o întorci, răsuțești lucrurile, le potrivești cum nu se poate mai bine: altfel n-ai fi ce esti. Însă autorul insistă mai mult asupra gesturilor și a faptelor. Astfel, trezită dis de dimineață, împreună cu fiul său, Gheorghie, Florea lnu se îndreaptă spre o fântână părăsită a cărei istorie nu se mai știe și care a încetat să mai fie un simbol al vieții. Sub loviturile toporului, fântâna se sfărâmă ușor, iar locul își pierde semnificația de odinioară. Florea lnu constată uimit cât de ușor dispare un reper din curtea sa. Gheorghie nu-și ascunde indignarea. Odată cu dispariția fântânii, el și-a pierdut visul și somnul.*

Călătoria surprinde maturizarea Norei, ieșirea ei din copilărie. Tatălui, ea i se adresează cu *nea Fane* și i se confesează încercând să înțeleagă ce i se întâmplă: *Nea Fane, azi am câștigat de trei ori jocul, dar îmi vine să plâng, nu știu de ce îmi vine să plâng, nea Fane, nu știu*. George Bălăiță reușește să surprindă canoarea feței, care începe să recepteze și să-și reprezinte lumea cu alți ochi. Nora simte că în interiorul său se întâmplă ceva ce nu poate fi definit. Călătoria ei înseamnă o ieșire din convențional și o schimbare interioară profundă. Autorul discută despre nevoia personajului de a trăi experiențe noi. În literatură, în general, călătoria simbolizează spiritul de aventură al omului sau dorința de cunoaștere. Norei îi este indiferentă ținta călătoriei. Ea are nevoie de o scurtă evadare din rutina zilnică, pentru că simte nevoia de a schimba ceva sau de a încerca o altă stare.

Într-o vară, gândurile... este povestea unor personaje uimate de lucrurile pe care le descoperă în jurul lor. Bărbatul Aritinei se privea în oglindă, într-un fel de oglindă, și recunoscându-se pe el, vedea că nu-și seamănă. *Privea mereu, stăruitor: era întreg, dar lipsea ceva, cu neputință de găsit. Încercă să doarmă și tocmai asta îl ținu treaz. Își dădu seamă că lucrul ocolit până acum cu atâta grijă de el era de neînălțurat. Cu toate acestea, chemă iarăși timpul în ajutor. Oglinda este un simbol, pe care George Bălăiță îl va relua în *Lumea în două zile*. Aici, aflându-se în fața oglinzii, bărbatul trăiește revelația identității. El încearcă să pătrundă în interiorul ființei sale, însă, nefiind un inițiat în căutarea adevărului, își dă seama că oglinda nu îi relevă decât un contur într-un timp definit. Astfel, personajul se simte copleșit de trecerea timpului și, discutând cu Aritina, bărbatul își dă seama că nu poate ieși de sub dominația acestuia: *căutând să lungească timpul, nu făcea altceva decât să-l scurteze, dar vorbea, nu se putea opri*. George Bălăiță aduce în discuție intensitatea vieții interioare a bărbatului: oscilații, trăiri, tensiuni, toate imprevizibile.*

În așteptare este povestea unui băiețas care, deși nu avea încă șapte ani, știa să aleagă cea mai potrivită lozie pentru vârful de undiță și cunoștea bine valoarea unui nasture de guler. George Bălăiță surprinde modul în care memoria începe să-i releve personajului imagini ale tatălui întors de la lucru, gesturi, pe care le repetă inconștient, iar mirosul cunoscut al odăii îi aminte de mătusa Mara. Factorul olfactiv pare că îl ajută să fixeze reperiile altor locuri, prin care trecuse: *alte odăi străine prin care fusese băiețasul miroseau și ele într-un fel anume, iar asta se ține minte*. Aici, autorul ține să noteze stări și aduceri-aminte. Îl preocupă mai mult să fixeze cadre ale unei existențe banale și aduce în prim-plan o rețândire a epichului. Nu evenimetele în sine interesează, ci modul în care se produce maturizarea eroului fără ca cei din jur să-și dea seama de asta. Băiețasul are o viață interioară, pe care mama lui nu o bănuiește, pentru că este preocupată mai mult de rutina zilnică. Întâmplările se desfășoară în conștiința băiețasului, iar autorul își invită cititorul să-l descopere procesul maturizării în cadre epice concise, pe care le asamblează într-un ritm calm și constant.

Tatăl, băiatul și o zână de lut îl surprinde pe Nuțu, pruncul care acum iese în lume. Tatăl îl aduce în iarmaroc, o lume plină de culoare și de mișcare. Este momentul când băiatul se simte copleșit de trăiri, de gesturile și de știința tatălui. Dintr-odată, totul se vede altfel. Dar tatăl percepe experiența alături de fiul său drept o lecție prin care copilul ar putea să-și fină minte, deoarece crede că lucrurile se fac cu un anumit rost: *Învață, Nuțule, ești bărbat, privește dară la tată-tu, ia aminte cum se face*. Tatăl crede în principiul dreptății și al corectitudinii. De data aceasta, George Bălăiță sugerează că în

cuplul tată-băiat este urmărită puterea exemplului personal. În nuela *În așteptare*, el discutase din nou motivul cuplului, însă în cazul mamă-băiat. Mama este preocupată să-i dezvolte copilului responsabilități întreținându-i iluzia jocului, pe când pe tată îl interesează să-i cultive fiului puterea de a lua decizii, de a se impune în numele unui principiu. Tatăl se gândește la formarea unei atitudini, mama trăiește cu iluzia că protejează inocența băiatului lăsându-l să pescuiască, însă acesta sesizează că ocupația sa reprezintă asigurarea traiului zilnic și rolul pe care l-ar avea în gospodăria tatălui. Lui nu i se impune maturizarea. E un proces care se desfășoară treptat.

În *Ploaia* din nou personajul principal este un băiețas, care descoperă trecerea timpului. El privește de multă vreme ceasul și încearcă să oprească scurgerea timpului fără să știe că acesta curge rotund în jurul lui. Nu reușește să oprească ceasul și autorul îl ajută afirmând că *omul nu e dator că creadă atunci când nu înțelege*. Băiețasul locuiește într-un spațiu, care era așa cum îl gândea mama că trebuie să fie pentru mulțumirile ei mari și mici. Ploaia are semnificații deosebite pentru cele două personaje. Băiețasul o vede ca pe o posibilitate de a explora lumea: *Mergea acum prin ploaie, mers nepotocnit, călca prin băltoace proaspete, printre picioarele ploii, mult mai sigur pe el. Ridică ochii, îi cobori să vadă începutul și sfârșitul ploii, dar nu le văzu*. Pentru mamă, ploaia este un motiv de îngrijorare. Gândul că sănătatea copilului ar putea fi în pericol o determină să facă gesturi disperate prin care să-l protejeze.

Temele fundamentale ale volumului sunt copilăria și timpul. Portretele creionate conturează atitudini, iar intenția scriitorului în acest volum este de a surprinde realitatea și trăirile prin gesturi și prin gânduri. Personajele sale au o capacitate reflexivă puternică indiferent de condiția socială. Se tem de ceea ce li s-ar putea întâmpla, încearcă să-și definească o stare, percep cu uimire trecerea timpului. Prozatorul urmărește subtil fenomenul comportamental și are intuiția proceselor sufleteste complexe.

Atmosfera din redacția revistei *Ateneu*, unde a lucrat ca redactor și ca redactor-sef adjunct i-a definit lui George Bălăiță destinul literar: *Revista „Ateneu” a fost o foarte specială aventură intelectuală și nu numai. O teribilă iluzie. Un adevărat safari „într-o grădină publică tăcută”. Dacă n-ai fost acolo, n-ai de unde ști. Iar dacă o scoți din context, o croșetezi după ureche sau o ciugulești din jurnalul intim uitat de careva într-un sertar, iese o istorioară oarecare, cu niste biți literari din provincie. Cum de fapt și eram. Doar că miza mare a celor toate buni desparte apele și dă fiecăruia ce i se cuvine. A publicat în paginile revistei traduceri, povestiri, impresii de lectură, fragmente din romanul *Lumea în două zile*. Rememorând la această perioadă a vieții, George Bălăiță notează: *Dacă ar fi să-mi retrăiesc tinerețea, da. As fi mai puțin ezitant, dar nu numai pentru nebulnii ei, nici vorbă. Și așa alege vremurile când timpul își trăia starea pe loc și clipa dura cât o veșnicie. Dar asta e o altă călătorie*.*

În anul în care ieșea de la tipar primul număr al revistei *Ateneu*, iar poetul Sergiu Adam și prozatorul George Bălăiță, preluând exemplarul din mâinile maestrului Constantin Bajora, parcurgându-i toate filele, deși probabil îi știau pe de rost conținutul, având în fața lor și exemplarele de probă, pe atunci se vorbea de un nou răsărit al României, vestind un viitor luminos. Simbolul luminii era unul dintre cele mai prețuite. Insuși poetul Sergiu Adam începea una din poezii cu versul: „Sunt un bărbat luminos”. Ideea de provincie înapoiată era dezavată și expediată în trecutul întunecat. Noua ideologie exalta lumina. Simbolul luminii se așterea pe toate suprafețele care păstrau urmele muncii: ale câmpurilor roditoare, ale gigantelor combinate, ale blocurilor de locuințe strălucind în soare, ale maternităților parcă zămbind în lumină de bucuria vieții noilor născuți. Provincia, altădată cenușie, sărăcăcioasă, spațiul bolilor și suferințelor endemice, al sărăciei lucii, ceda locul înnoirilor luminoase în toate domeniile existenței.

Revenind la înțelesul tradițional al provinciei, dincolo de scâderile care i se recunosc, o anumită noblete nu-i poate fi tăgăduită. Literatura timpului o mărturisese când mai colorat, când integrând-o în devenirea economică și socială, când atribuindu-i un farmec legendar, confirmat pe alocuri de peceți și urice păstrate din vechime, după traversarea atâtor interperii.

Cum revista *Ateneu* apare, ca și altele de același profil, după consumarea evenimentului politic al încheierii colectivizării agriculturii (1962) și după Declarația din aprilie 1964, mesajul ei lunar va fi trebuit să adeverească faptul că odată cu primul din aceste evenimente „socialismul a învins pe deplin la orașe și sate”, statuând o etapă în devenirea țării, în timp ce în legătură cu al doilea moment, implicațiile statutului de democrație populară, în curând stat socialist, acestea vor fi mai mult de natură externă.

Dacă imaginea templului cu perspectiva cariatidelor susținând arhitrava ar străni în continuare, se înțelege că pe laturile frontului s-ar distinge trei cuvinte esențiale denumind nu atât realități mitice atemporale ci, dimpotrivă, strâns legate de timpul istoric: la bază înscelându-se *Demnitatea*, iar pe celelalte laturi oblice, *Independența*, *Identitate*, o triadă, așadar, exprimând un legământ național, nicidecum atingând plenitudinea în vremea creșterii și afirmării națiunii, trăind însă în crezământul acesteia și pierind, de va fi să fie – e de presupus – odată cu stingerea ei *de jure*, cu ridicolul acesteia, *de facto*.

Un templu înfruntă veacuri și chiar milenii, ceea ce înseamnă că în scurtul timp ce ne-a fost dat să visăm și să înfăptuim, împotrivindu-ne propriei zădărnici, nu-i chiar puțin lucru să constăți că, rezistând sub nemerniciile politice și chiar asumându-le de dragul artei, revista *Ateneu* durează de o jumătate de secol și va mai dura încă, apreciată ca prezenta stimabilă. Cât privește înscrisul

Victor MITOCARU

criptic (astăzi) de pe laturile frontului, nu am nici cea mai mică îndoaială privind buna credință a cariatidelor de a-i fi adoptat înțelesul, păstrându-l în profunzimea sufletului. Cum să-i interpretez altcumva pe Iulian Antonescu, Radu Cârneli, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Constantin Călin, Sergiu Adam, Mihail Sabin, Vasile Sporic, George Genoiu, Stelian Naniuan, Eugen Uricaru, Calistrat Costin, Cicerone Cernegura? I-am amintit aici doar pe cei care au frământat lutul primordial – nu chiar toți – și care au lăsat o lecție de viață altora, veniți de îndată ori mai târziu și foarte târziu.

Unii dintre ei au apucat să-și însușească mecanismul schimbării portofoliului lunar sub privegherea celor dintâi, când proteoatere, când ironică, doctă, profesorală, nicidecum indiferentă. În rarele lor mărturisiri, privindu-și retrospectiv prestația de aici, recunoaștem că în cazul unora revista a catalizat devenirea lor scriitoricească, ba chiar desfășurarea unei lungi perioade de muncă, a întregii lor vieți profesionale pentru câțiva dintre dânsii. Scriitorii s-au implicat într-o grupare literară – ar fi o variantă –, revista fiind ocazia și nu cauza coagulării respectivei grupări, pe când într-o altă variantă, antamarea s-ar datoră ocupației vremelnice de redactori, în cazul unora, aproape pe toată întinderea vieții, cum spuneam, pentru alții; cărțile fiind pregătite pe încetul, la foc scăzut și marcând vârful ale încordării lor intelectuale.

Adevărul, cât este, nu se cuprinde pe de-a-ntregul în nici una din variante. Peste un număr de pagini ale acestui excurs modest va fi cazul să revin asupra acestei probleme încălțite, unde permisivitatea și individualismul, orgoliul și cooperarea dezinteresată se întâlnesc pe aceeași punte îngustă. Cred că revista a însemnat (pentru scriitorul pe cale de a deveni un nume) doar *Vestibulul* și nu odaia oglinzilor, în care cele mai neașteptate perspective se întâlnesc în cartea mult gândită și dusă la bun sfârșit. Dar despre asta se va vorbi mai încolo.

... La marea reuniune organizată în anul 1962 la Palatul mostrelor, alături de mii de țărani (se aprecia un număr de 11 mii, echivalându-l pe acela al victimelor de la 1907) au fost invitate (convocate?) și personalități ale vieții culturale cu scopul vădit de a consfinți și a omagia sub înalte auspicii politice actul desăvârșirii colectivizării agriculturii. Insuși G. Călinescu, imprumutând poze și competențele arhitectului Ioanide, personajul care trecuse transfigurată, în curat stil balzacian, din *Bietul Ioanide* în *Scrinul negru*, laudă

în cuvântul său uriașă construcție în care respirau cu toții aerul noilor vremi. „Si mi-am zis – ar fi declarat ilustrul critic – că bun a fost arhitectul care a făurit această uriașă lălea din fier și beton.” Această proiectare în cuvânt cu uneltele arhitectului, mergând până la sublimul artistic, l-a determinat pe eseistul Andrei Pleșu să se exprime undeva despre „fericite înadecvări” ale lui George Călinescu.

În schimb, cele mai multe „inadecvări” ale timpului, mai toate, propuse și inaugurate „revolutionar” de noul regim politic au fost nefericite. La baza lor stătea chiar o răstălmăcire filozofică. Nu întorsese oare însuși Marx idealismul hegelian, prefăcându-l materialism sub zodie, totuși, dialectică? Cum să preiei și să profesezi zidirea în cuvânt sub semnul unei nobleți răstălmăcite. Materialismul dialectic și, mai ales, cel istoric propunea înțelesului ale unor noțiuni a căror folosire convoca la lucru ipocrizia și dedublarea. În epocă funcționa la turătea maximă preluarea și evaluarea critică a moștenirii literare. Multe titluri rămăseră interzise, altele despuiate de înțelesul ce nu mai conveneau, se reeditau, înfășurând opere incomplete, prefatate ideologic cu sensuri trunchiate. E drept că dezghețul ideologic fu începutul unei liberalizări de care a beneficiat revista *Ateneu*, nou apărută, și redactorii ei, cei mai mulți, tineri tomnatici, amintiți în rândurile de mai sus, despre ale căror profile vom mai vorbi...

Radu Cârneli (n. 14 februarie 1928, comuna Pardoși, județul Buzău) este primul care trebuie menționat și de data aceasta, ca de atâtea ori. De ce? Pentru că pornit din satul Valea lui Lal

(„Țara lui Lal”) și ajuns după studii de silvicultură în ținutul lui Bacovia, de la un timp ia în stăpânirile pădurile ca poet, lăsând acestora peste ani o antologie monumentală, cum n-au mai cunoscut codrii românești încă de la începutul lumii, treziți doar de geniala înfiorare eminesciană. Pe Radu Cârneli îl identifici ca fiind din „nobilă stirpe” a țăranilor moșneni. Personalitatea lui e pregătită genetic să întemeieze, energic și înțelegător, fără amănări și pertractări, și să reculeagă pe meleagul veșnic însoțit; atins în treacă de creangă de aur a versului picurând limpede dintr-un mit. La Bacău nu a avut stare până nu a văzut încheiată triada: Revista *Ateneu* (1964), Festivalul „George Bacovia”, prima ediție (1971), inaugurarea statuii reprezentând spiritul lui Bacovia (operă a sculptorului Constantin Popovici – 1971). Să adăugăm aici și deschiderea Casei memoriale „George Bacovia”, așezământ provenind din donația doamnei Agatha Grigorescu-Bacovia. Dar de numele lui se leagă și enigmatică idee de „grupare literară”, numită, desigur, *Ateneu*.

În Bacău se scria poezie, se publica poezie în presa locală, în „Luptătorul”, devenit „Steagul roșu”, dar și în culegerile editate de Casa regională a creației populare, careia i-a fost director și Radu Cârneli. De altfel, această instituție și cenaclul din oraș, aflat în strânsă legătură cu ea, au menținut pe linia de pluriere, ba chiar au stimulat viața literară, mai ales prin cei cu inițiativă, spirite energice, cum era Radu Cârneli și câțiva apropiați din Bacău, mai rar din împrejurimi, sigur din Onești, dacă îl avem în vedere pe Constantin

Th. Ciobanu. De la un timp, membrii cenaclului, mai ales nucleul apropiat de Radu Cârneli, care îi pune în legătură pe Sergiu Adam, Mihail Sabin, Ovidiu Genaru, George Bălăiță, Ernest Gavrilovici cu mai vârstnici B. Munte, Nichita Bistriceanu, Marin Cosmescu Delasabar, conștientizau în discuții necesitatea apariției unei publicații care să fructifice propriile lor creații dar și schimbările de opinie, dincolo de oficiile casei de creație, instituție investită cu mai multe atribuții pe lângă publicarea creațiilor literare. De acest grup s-a apropiat și Iulian Antonescu, numit director de curând al muzeului regional (cu o secțiune de istorie și una de științele naturii), un tânăr pitoresc ca înfățișare, de o mare mobilitate fizionomică, spontan, strălucit absolut al studiilor de istorie urmate la București.

Indiscutabil, organizarea Consfătuirii la Bacău a cercurilor și cenaclurilor literare trebuie pusă și în legătură cu ideea locală a înființării unei reviste, având, poate, exemplul celei apărute între 1925-1928 scoasă „sub îngrijirea” lui Grigore Tabacaru și George Bacovia. De fapt, ideea creării unei reviste la Bacău, pe urmele celei interbelice, plutea în aer, iscată în discuții în ambianța lecturilor literare, reținând intenția celor viu interesați, care își văzuseră creațiile publicate și care aveau oarecare experiență în frecventarea unor colecții. Radu Cârneli trebuie să fi fost vioara întâi în materie de propuneri și inițiative, deși totul depindea în ultimă instanță de acordul organului statului local, apoi de aprobarea de la București. Cercul unor astfel de dezbateri s-a redus cu timpul la câțiva militanți cu lecturi avansate și cu speranțe întărite de solicitudinea celor ce îi publicau, cum era, de pildă, Eugen Budău de la revista „Lucașfărul” din capitală. Ochiul așezat al lui Radu Cârneli prindea din zbor și mișcărilor favorabile din plan local. Orice gest de bunăvoință era un punct câștigat, după care același insistent Radu Cârneli făcea un pas mai departe, argumentând, însuflețit și cuceritor, mereu având la îndemână noi propuneri, sugestii și inițiative care vorbeau de la sine despre acel spirit „tovărășesc”, bine văzut și primit la partid în acei ani. Totul era să nu deranjezi, să știi să dozezi solicitarea, s-o înfățișezi credibilă și, mai ales, să o prezinți ca și cum ar fi o victorie a celui alt, adică a celui ce te primea în audiență. Să-i spunem democrație pe linie de cutit. Pe urmă, așa cum aminteam mai sus, Radu Cârneli editase editorial, bucurându-se de aprecierea lui Gheorghe Roșu, prim-secretarul Comitetului regional Bacău al

Cariatidele și provinciala lor candoare

• Sergiu Adam și Victor Mitocaru la statua Poetului

• August 1964: primul număr al „Ateneului”

P.M.R., exprimată public la constătuirea cercurilor și cenacurilor literare. O bună relație îl lega și de Aurel Ilie Calimandric, secretarul cu propaganda al Comitetului regional de partid, un gaffeur în ale culturii, cum nu s-a mai întâlnit. Altfel, cât se poate de iscusit, bun la dres busuiocul, acest „bătrân cotoi”, cum îl caracterizează undeva Constantin Călin. Cel puțin în aranjamente și mici „afaceri” culturale insistă pe lângă vreun colaborator (șef de unitate alimentară, director de abator, înalt funcționar în cultură), mințind fără opreliști, inventând fel de fel de proiecte sau obligații ce trebuie musai duse la bun sfârșit, în vederea obținerii de fonduri bănești sau produse pentru organizarea unor mese „tovărășești” în onoarea participanților la vreun festival. Bine, astea se petreceau când decăzuse din rândul celor 16 (secretari ai regiunilor) și, retrogradat până la postul de președinte al Comitetului județean de cultură, mai beneficia în continuare de relații în amintirea

funcțiilor ce le avusese. Deci obținea fonduri sporite pentru un festival din cutare resurse sau rezerve, iar produsele culinare de la unitățile menționate. Chiar și în vremurile de mare criză organizatorii de la Bacău nu se făceau de râs în fața oaspeților la cutare manifestare culturală. Dar președintele A.I.C. obținea chiar și aviz pentru repartizarea câte unui nou autoturism destinat instituției, fapt ce-i lăsa pe cei de la Comitetul județean de partid de-a dreptul bouche-bée, ei fiind în dificultate în demersuri asemănătoare. Odată, pe baza unui singur act de repartitie s-a întors de la Pitești cu două automobile, încât cei care îl dușmăneau (și erau destui) oscilau între ciudă și admirație.

Asadar, după insistențele lui Cărneci de a ajunge pentru aprobări la un nivel aproape inaccesibil, avură totuși acces – spune legenda – chiar la Leonte Răutu, tartorul cu propaganda la CC. al P.M.R. Băi, Aurică, l-ar fi întâmpinat Răutu pe Calimandric, ce-ți trebuie ție beleaua asta pe cap? Cu scri-

itorii îți găsești tu să ai de-a face? Calimandric nu se dădu bătut. Ruse că-și ia el întreaga răspundere; că revista va fi o reușită a vieții culturale din regiunea Bacău. Băi, Aurică, măcar vreun scriitor să scoateți din povestea asta, ar mai fi bombănit de tot sastisit Leonte Răutu. Și din nou îl asigură Calimandric că sunt oameni de toată isprava în regiune, că vor fi în curând scriitori cunoscuți și apreciați în toată țara.

Firește că formal discuția, în răstimpul afectat întrevederii, nu putea să urmeze în limbajul unor gospodine de la serviciul de salubritate. Uneori însă, față de subordonați, chiar sus-pușii partidului unic făceau trimiteri dure, expresii din topor, din dorința de a convinge sau, mai degrabă, de a se impune, chipurile, prin fermitate și superioritate. De fapt, ca și astăzi, voiau să-și arate puterea și să umilească.

Într-un interviu, Radu Cărneci pare să invoce o altă împrejurare sau poate că pe aceeași, alterată de timp, în care se consumase un episod din șirul intervențiilor în vederea aprobării revistei. Înaltul funcționar în fața căruia ajunsesse și perora poetul de la Bacău i-ar fi replicat: „Tovarășe Cărneci, eu voi fi foarte mulțumit dacă revista pentru care te lupți dumeata va da țării măcar un scriitor de vază.” Peste mai mulți ani reîntâlnindu-se, același funcționar, acum urcat într-o demnitate guvernamentală, recunoscu făcând că lupta îndârjită a lui Cărneci n-a fost zadarnică.

Gândind la rece, cred că președintele forului cultural fabula în legătură cu intervenția la Leonte Răutu pentru aprobarea revistei, dar nu încapă îndoială că l-a susținut pe Radu Cărneci și se prea poate să fi intervenit în acel greu accesibil cabinet, Leonte Răutu fiind unul din suspușii cu care se cunoștea.

Revenind, în răstimpul consumat până la reîntâlnirea lui Radu Cărneci cu înaltul funcționar, care, se vede, pusese la îndoială efectele înființării revistei, câțiva scriitori de la Bacău ajunseseră nume importante în literatura contemporană: Cărneci însuși, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Sergiu Adam, Vlad Sorianu, Calistrat Costin și alții pe cale de a-și face intrarea în dicționare și istorii literare. Cât datorează revistei devenirea lor literară sau, mai bine zis datorează ceva? Cred că rămâne de apreciat dacă individualitatea lor

creatoare a beneficiat de întâlnirea astrală cu publicația băcăuană. Dar asta e o altă poveste, o poveste datând dintr-un timp fără istorie și dintr-o relație inefabilă, aceea dintre redactor și scriitor.

Oricum, revista n-a fost și nu putea să fie sau să ofere o sinecură pentru niste scriitori care, la adăpostul ei, și-au plămădit operele, iar mai târziu, în plină vogă creatoare fiind, să nu-și mai amintească sau să renege interludiul lor redaccional. Fiindu-le redactor-șef, Radu Cărneci a coagulat energiile acelor tineri, certându-i cu blândețe, mai apăsător uneori, cu imperative memorabile („Îți mănânc ficatiii!”) și iertându-i pe deplin împăcat, fără urme de ranchiună, menajându-i și apărându-i demonstrativ în fața mai marilor de la partid, căroră le argumenta prestanța literară a subordonaților săi (în schema de funcțiuni), colaboratori (în fapt). Pe aceștia îi descosea nerăbdător în povestirea acelor aventuri ce-i sporeau curiozitatea pe măsura derulării momentelor, pas cu pas, în plăcuta dispoziție, mișcătoare, a intimității de suetă. Avea, notează sagacele Constantin Călin, „o excitabilitate particulară” la „aventurile” celorlalți din redacție. Firește, aventurile se roteau, în majoritatea lor, în jurul eternului feminin.

Păstrând proporțiile, primii ani din istoria publicației băcăuane, când în fruntea ei se află Radu Cărneci, sunt și cei mai promițători și cei care amintesc cât de cât atmosfera junimistă sau o invocă prin liantul sufletesc ce lega într-un fel întâmplător boema colectivă de felul de a fi al fiecăruia, realizând climatul înțelegerii în diversitatea preocupărilor, trimitând spre viitorul incert o candoare provincială, după cum scrierile celor de atunci de la *Ateneu* o degajă în cititor. Voi reproduce o reflecție pe care am făcut-o de curând: „Deși cariatidele de care vorbeam au devenit (unele) nume de rezonanță în literatura națională, în aceeași măsură se cuvine să observăm că operele lor păstrează o undă de lirism provenită, poate, din anii îndepărtați ai conviețuirii în redacția *Ateneului*.” Trăsătura aceasta e observabilă încă din primele cărți tipărite de primii corifei ai grupării care se înfiripa la *Ateneu*, dar și în operele ce le-au succedat de îndată: *Nuduri*, *Patimile după Bacovia*, *Poeme rapide*, *Flori de câmp*, *Trandafir cu venele tăiate*, de Ovidiu Genaru; *Călătoria*, *Conversând despre Ionescu*, *Lumea în două zile*, *Noptile unui provincial*, de George Bălăiță; *Tara de lut sau scrisorile blândului și însinguratului Sergiu Adam către mult prea iubita lui soată – doamna Otilia*, *Chipuri și măști*, *Peisaj cu prințesă*, *Scrisori din tara Cocorilor Albi*, de Sergiu Adam; *Glose critice*, *Contrapunct critic*, *Determinare și structură în genetica modernă*, de Vlad Sorianu; *Despre purpură*, *Rug și flacără*, *Așteptându-i pe învingători*, de Eugen Uricaru; *Cetatea de inimă*, *Porțile lui Septembrie*, *Înger în gerunziu*, *pasul pe nu*, de Constantin Th. Ciobanu; *Singurătatea în doi*, *Pasiunea luminii*, *Aberații cromatice*, de

Ioanid Romanescu; *Colina cu statui*, *Lumină de lună*, de Ion Roșu; *Planete*, *Declinul elegiei*, *Sărită duhurilor mele*, *Închis... pentru inventar*, de Calistrat Costin; *Seara în fata cerului*, *Însoțitorul nevăzut*, *Doi pentru un tangou*, de George Genoiu; *Dosarul Bacovia* (I, II), *Stăpânirea de sine*, *Gustul vieții*, *Provinciale*, de Constantin Călin. Cât despre Radu Cărneci, s-ar putea spune cu îndreptățire că, pornit din „Tara lui Lal” și ajuns ca silvicultor dar și ca poet în ținutul lui Bacovia, nici pe departe „nu și-a găsit Bacăul”, ci, dimpotrivă, Bacăul și-a găsit omul potrivit care, la rândul-i, s-a văzut un timp la locul potrivit să-și exprime talentul și să dea expresie vie inițiativelor, așa încât, alături de cărțile lui, multe și mereu înmulțindu-se, se așază fără tăgadă un mare festival bacovian, o statuie emblematică, o casă memorială. În sufletul său, pe de altă parte, Bacăul a așezat un spațiu de emotivitate, ca ecou al „tregerii și netregerii” sale (expresie dragă lui) prin aceste locuri provinciale, în fond, devenit în imaginarul poetului o „grădină în formă de vis”. „Întodeauna amintirea Bacăului îmi umzește privirea interioară; de fiecare dată, revenind, mă simt mai acasă decât oriunde, oamenii mă salută ca pe unul de-al lor, pe care nu l-au văzut de... câteva zile. Din aceste motive – cât și din altele de ordin familial și uman – păstrez Bacăului un puternic sentiment de dragoste și, da, de recunoștință că m-a adoptat ca pe un fiu credincios lui și idealurilor sale.” Desigur. Criticul literar Constantin Călin, stabilit la Bacău cu vreun an înaintea apariției revistei *Ateneu* și rămas aici pentru toată viața, remarcând treceri, stări pe loc și evoluții din perspectiva universitarului, redactorului de revistă, ziaristului prestigios, demnitarului cultural, prețuind înțelegerea în cuvânt ca om al cărții prin excelență, al cărții care nu l-a respins, nu l-a trădat și i-a rămas fidelă și povățuitoare în decursul atâtor decenii, apreciază fără rezerve apariția publicației băcăuane în noua ei serie, în pofida ignoranței, suficienței și neîncrederii multor contemporani din jur. Ei întoarce retrospectiv către inițiatorul ei, Radu Cărneci, bunele cuvinte de mediere între scop și mijloace, individualizând inițiativa acestei realizări în concretețea ei, nu lipsită de riscuri: „În anii '60, în privința sprijinului nu erau alternative – partidul fiind decisiv în toate – așa că a apelat la cei ce conduceau atunci regiunea și apoi județul. N-a fost simplu: a mers de la Ana la Caiafa, a argumentat, a smuls promisiuni, a determinat bunăvoința, a insistat, a cedat azi și a revenit în ziua următoare; tenace, rezistent (fizic și moral), flexibil. l-a convins pe unii dintre fruntașii locali să intervină «unde trebuie», să riște într-un domeniu pentru care n-aveau nici cunoștințe, nici afinități și să ceară ceea ce le sugera. În felul acesta a obținut, de pildă, aprobarea pentru apariția «Ateneului» și a pilotat revista mai bine de un lustru.”

(din volumul, în pregătire, „O istorie vie a Ateneului”)

Ioan MOLDOVAN

Director al revistei *Familia*

Ateneu 50

Când *Familia* noastră privește spre *Ateneu*(I) nostru – căci, vezi bine, sunt ale noastre, ale tuturor, revistele de cultură, oriunde ar viețui și străluci în spațiul patriei și al lumii largi –, văzând dinspre cei, în curând, 150 de ani ai săi că *Ateneu* tocmai împlinesce 50 de ani nu-și poate reține bucuria, spunând tuturor: ce vârstă tânără! ce împlinire matură! ce bun prilej de sărbătoare a culturii! Asta nu înseamnă că nu înțelege câte eforturi, câte entuziasme, ce consum de energie creativă de-a lungul acestei tinere vârste pentru ca în orașul lui Bacovia să dăinuască, să mizeze pe continuitate și pe valoare o revistă care, iată,

a devenit o emblemă a locului, dar și o cetate culturală adăpostind și sporind patrimoniul spiritual de largă deschidere. Binecuvântată fie întemeietorii, continuatorii și constructorii de azi ai *Ateneului*! Li se cuvin mulțumiri și felicitări – căroră *Familia* lui Iosif Vulcan le adaugă urarea frățească: La mulți ani, *Ateneu*! Fie ca la viitoarele aniversări – 100, 150, 200 de ani, exagerăm, dar cu sinceră speranță! – urmașii urmașilor noștri, ca să vorbim livresc, solemn și patetic, să aibă și ei bucuria neasemuită a sărbătoririi vredniciei de-a moșteni și transmite marile averi ale cugetului și simțirii omenești.

Ștefan RADU

O formă pe măsura fondului!

Încă din liceu, excepționalul profesor de literatură **Constantin Th. Ciobanu** (Onești) îmi ghidase atenția către revistele culturale importante: „Lucașul”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „România literară” și – nu în ultimul rând – „Ateneu”. Manifestam chiar un fel de „mândrie locală” față de periodicalul băcăuan. Spre finalul studenției (1986) și imediat după ce am început stagiatura ca inginer în Bacău, mi-am făcut un obicei din a trece prin redacție ori de câte ori aveam ocazia. Erau oameni minunați pe care eu, un tinerel abia intrat în focurile vieții, îi admiram și le mulțumeam pentru șansa de a le fi prin preajmă.

În anii '80, student fiind în Iași, am făcut parte dintr-una dintre cele mai bune echipe redacționale din câte a avut „Opinia studențească”. De prin '81, m-am ocupat și de forma tipografică a publicației, „furând” meseria de tehnoredactor de la (deja!) inginerul (atunci) Silviu Lupescu (astăzi directorul Editurii „Polrom”). Căutam cu disperare manuale de tehnoredactare. Singura sursă era Academia „Ștefan Gheorghiu”. Prin intermediari, am „câpătat” un „Îndrumar de secretariat” pe care l-am citit și adnotat până l-am făcut ferfeniță. Studiam ore în șir machetele unor publicații și astfel am descoperit formele surprinzătoare pe care le realiza secretarul de redacție **Stelian Naniuanu** (1935, Alexandria – 2003, Bacău) în revista „Ateneu”. Inventase un fel de **chenar spiralat** pentru articolele în casetă pe care tipografiile erau nevoiți să-l realizeze manual, din benzi din aliaj de plumb. Era un adevărat calvar să ai curburi egale în fiecare colț... Am „furat” modelul și l-am folosit de câteva ori în suplimentele „Opinie studențești”. Tot de la domn' Stelică Naniuanu am înțeles cât de important este ca „*titlurile să respire, să aibă spațiu alb suficient!*”... De fapt era și o mică șmecherie la mijloc: paginarea unei publicații pe plumb însemna „precizie maximă”. Literale de la linotip erau de dimensiune fixă, turnate în aliaj topit și posibilitatea de a aranja textul „din tastatură” nu exista. Spațiile albe de la titluri dădeau o anume libertate de reglare pentru zețari. Astăzi modifici dimensiunea fontului de la 10 puncte la 9,6 sau la 10,2 dintr-un click! Până acum vreo 20 de ani, fără o riglă tipografică, fără cunoștințe despre unitățile de măsură specifice precum cvadrat (18,04 mm, respectiv 48 de puncte) sau cicero (un sfert de cvadrat) era imposibil să realizezi o machetă pentru o publicație. **Stelian Naniuanu** era un artist când folosea toate aceste instrumente astăzi considerate... *arhaice*. Edițiile realizate de el la „Ateneu” sunt într-adevăr curate, frumoase. Citea fiecare articol, notă sau știre pentru a găsi la *ludlow* (mașină de turnat titluri) litera cea mai potrivită mesajului din conținut, alături ilustrația convenită și potența textelor autorilor. De obicei, secretarul de redacție spune că lucrează *cu materialul clientului*... Adică nu poate face mai mult decât autorul articolului. În schimb, dacă este nepriceput poate distruge un text valoros sau îl poate „îngropa”. **Stelian Naniuanu** a asigurat – câtă vreme a migălit „Ateneu” – o excepțională formă pentru un conținut cultural de valoare. Dovadă este colecția revistei din acei ani...

Până în facultate nu aveam deprinderea de a cumpăra reviste literare, chiar dacă exercițiul lecturii fusese la el acasă încă din clasele mici. Începând însă cu primul an, profilul la care eram student avea să-mi ofere multe surprize cât se poate de plăcute. Printre altele, îmi aduc aminte de strădaniile profesorului Constantin Călin care, de la un curs la altul, făcea tot posibilul pentru a ne oferi o punte între literatura română veche și cea contemporană, între trecut și actualitate. Unul dintre îndemnulurile domniei sale era acela de a citi revistele literare – de a le frecventa, a le analiza, a le compara, eventual a le ierarhiza. Acum pot spune cu bucurie că i-am ascultat sfatul! În fiecare săptămână îmi alocam aceeași sumă fixă din bursă pentru revistele de cultură. Din câte îmi aduc aminte, luam „Lucașul”, „Contrapunct”, „România literară”, „Dilema”, „Sfera politicii”, „Alfa și Omega” – excelentul supliment al „Cotidianului”, „Ateneu”. Urma, „Catavencu” – deși nu propriu-zis o revistă de literatură, amalgama

Stelian Naniuanu

Totul se leagă de „Ateneu”!

Pentru mine, Revista „Ateneu” a avut importanță încă din perioada liceului, când mi-a fost făcută cunoscută de către profesorul meu de română, domnul Ioan Lazăr. Încă de pe atunci o citeam cu o deosebită plăcere. Și, sincer să fiu, îmi doream mult să apar și eu la rubrica „Tineri condeie” (nu mai știu dacă nu cumva titlul rubricii nu era ceva legat de „constelații”). Am trimis de câteva ori poezii și cineva din redacție mi-a răspuns încurajator, dar nu entuziasmant, la „Poșta redacției”. Până la urmă, peste câțiva ani, când eram în primii ani de facultate, aveam să debutez chiar în revista „Ateneu”. Debutul mi-a fost facilitat de redactorul-șef din acea perioadă, Sergiu Adam. Țin minte că am făcut vreo două sau trei drumuri la redacție, unde domnul V. Mitocaru mi-a zis că poate am pe acasă și altceva în afară de poezie... În cele din urmă, aveam să fiu publicată, pentru prima oară într-o revistă, cu texte de proză lirică.

Mai târziu, peste aproape zece ani, când am publicat primul meu volum de poezii, domnul Sergiu Adam a primit cu bucurie să fie printre cei care mi-au lansat cartea și își amintea incredibil de bine

Marius MANTA

De mână cu „Ateneu”

inteligent hazul, necazul, umorul negru britanic, trecut printr-un soi de mitocănie balcanică. Cam aceasta era și ordinea în care le citeam: dintotdeauna am obiceiul de a lăsa către sfârșit ceea ce mi se pare a fi mai bun – așa face și copilul care își ține mașina cea nouă și nedesfăcută pe noptieră ori gurmandul care savurează secunde bune ultima lingură dintr-o prăjitură reușită.

„Ateneu” mi s-a părut dintotdeauna o revistă cu prestanță. Formatul mare – care s-a păstrat până în prezent, culoarea ușor vintage (că tot se poartă), dar mai ales rubricile aerisite cu un conținut variat erau elementele ce mă făceau să o las pentru „desert”. Citind-o, nu am avut niciodată impresia claustrării într-o provincie din marginile lumii. Dimpotrivă, subiectele își găseau un echilibru între *ceea ce trebuia să rămână și ceea ce era destinat comențării imediat*. Personal, sper să fi rămas așa până azi!

Acum, după zece ani pe care i-am petrecut ca redactor la „Ateneu”, îmi dau seama că bucuria pe care am resimțit-o în prima zi de redacție a fost pe deplin motivată. Pentru mine, „Ateneu” nu echivalează doar cu revista, nici cu

„instituția”. Acum, înseamnă infinit mai mult – un soi de familie (rog a mi se scuza clișeu!) în care se regăsesc atât minunații colegi de redacție, cât și mare parte a colaboratorilor. Pe aceștia i-am simțit în repetate rânduri aproape. Și datorită acestora am înțeles că în viață „trebuie să te iei în serios”. Declarându-mi teama de a nu uita pe cineva, nu vă voi împărtăși numele lor, ci doar le voi mărturisii atașamentul față de operele și opiniile publicate / exprimate.

Apoi, în cei câțiva ani (deloc puțini!) de-a lungul cărora am asigurat și „Revista revistelor” am avut numeroși termeni de comparație iar fără modestie – trebuie să o spun – noi, cei de la „Ateneu”, am înțeles că deținem toate motivele să rămânem pe mai departe în ochiul cititorilor.

Mulțumindu-i „Ateneului” pentru „Literaturbahn”, îi doresc să își păstreze eleganta, să nu intre în volutele caracterelor urâte, să nu facă jocuri literare după mofturile unora. Să nu mizeze pe variante digitale ci să rămână fidelă lui Gutenberg. Să fie un soi de gravură care să mărturisească peste timp o lume ce încă își mai înțelegea firea.

Violeta SAVU

cu volumul *Din depărtare el mă vedea frumoasă*, am simțit că merit să fiu în familia revistei „Ateneu”. Sigur că rolul meu la revistă nu este de a face poezie, însă în afară de activitatea de corector scriu în revistă despre cărți, câteodată despre evenimente artistice, am realizat și vreo trei interviuri ce au fost reușite în primul rând datorită interlocutorilor formidabili. Dar, dacă mi se îngăduie un moment de sinceritate, pot spune că făcându-mă cunoscută ca poetă în anumite cercuri literare, având lecturi publice la Târgul Național al Cărții de Poezie, am avut șansa să reprezint numele revistei Ateneu. În același timp, am avut ocazia să văd că revista noastră este cunoscută în multe medii culturale, este urmărită și admirată de oameni remarcabili. Atât timp cât cineva căruia îi respecti valoarea, îți admiră activitatea, aceasta este, după părerea mea, o vie confirmare a lucrului bine făcut.

Eu una, îmi doresc să nu îmi dezamăgesc colegii. Să scriu articole bune la revistă și, bineînțeles, să-mi scape cât mai puține greșeli la corectură! Îmi doresc să public, în curând, o carte bună de poezii, iar colegii mei să aibă motiva să se mândrească de revista mea, așa cum și eu sunt foarte mândră de ei și realizările lor frumoase. Și, bineînțeles, cel mai mult îmi doresc să nu fiu trezită din acest vis în care eu sunt „poeta” redactor de la revista „Ateneu”. Dragă revistă „Ateneu” și dragi colaboratori, La Mulți Ani! Dragii mei colegi, vă iubesc!

Carmen MIHALACHE

Insieme

de-al tatei, într-o vilă veche, îmbrăcată în iederă, undeva, în Domenii. Punctul de atracție pentru domnișoara care devenisem era atmosfera boemă din casă, întreținută de prietenii verișorului meu Andi. Erau studenți la medicină și la arhitectură, băieți deștepti, cultivați, care aveau cărți și reviste frumoase din străinătate. La vâru-meu Andi, un pic cam snob de felul lui, găseam întotdeauna o colecție de Paris Match-uri, dar și L'Express. Am început să descifrez niște articole semnate de Françoise Giroud și, într-o zi, am dat peste un material amplu despre celebra jurnalistă Oriana Fallaci. Am fost fascinată de personalitatea, de curajul ei, de povestea de dragoste cu un bărbat aflat în închisoare, condamnat la moarte. Iar în mintea mea a încolțit ideea de a mă face și eu jurnalistă și de a avea o existență aventuroasă și periculoasă. Asta de unde, până atunci, am împuiat capul la toată lumea cu pasiunea mea pentru actorie. Cert este că, peste timp, le-am combinat și împăcat cumva. N-am trădat iubirea pentru teatru, și nici aceea pentru jurnalism, devenind cronicar teatral. Iar de debutat, unde aș fi putut să o fac decât în revista „Ateneu”? O țineam minte de la întâmplarea povestită, de la întâlnirea cu Radu Cârnci (pe care am socotit-o, în timp, ca una premonitorie) și începuserm să o citesc din perioada liceului, când ne vorbea despre ea profesorul Gheorghe Neagu, la orele de română. N-am să mai lungesc vorba spunând cât de mult am visat, cât de mult mi-am dorit să lucrez în redacția „Ateneului”,

important este că, la un moment dat, faptul s-a petrecut. M-am trezit într-o redacție numai cu bărbați, iar adaptarea nu a fost chiar ușoară, nici de-o parte, nici de cealaltă. După un timp m-am integrat însă destul de bine, dacă e să mă iau după faptul că, în focul discuțiilor, Sergiu Adam îmi spunea și mie „măi, bătrâne”. Și tot așa, după un alt timp, care nu știu cum a trecut, Sergiu ajungând la vârsta retragerii din funcție, am preluat eu treburile unui redactor-șef. Și m-am gândit să fortific și să împropătez echipa „Ateneului”, aducându-i în redacție pe Dan Perșa, Adrian Jicu, Marius Manta, Violeta Savu (căreia eu îi spun Colombina). Pe Ștefan Radu, cu care lucrasem la cotidianul „Deșteptarea”, îl găsisem deja în echipă, el fiind secretarul general de redacție. Țin mult la fiecare dintre ei, le urmăresc evoluția, realizările, mă mândresc de parcă ar fi și ale mele. Într-o oarecare măsură chiar sunt, din moment ce principala mea grijă este să asigur un bun climat, o atmosferă de lucru cât mai caldă, mai destinată și mai prietenoasă. Îi aștept să vină cu idei noi, cu propuneri interesante la întâlnirile noastre de sumar, și le spun câteodată, în glumă: hai, uimiți-mă. Iar ei nu se lasă rugați, și asta-mi place, că sunt inteligenți și talentați, creativi, astfel că nu mă plictisesc în compania lor. Gândim revista împreună, *insieme* (United, United Europe), și eu nu uit să le amintesc spusele lui Sartre (reluat și de Radu Cosasu) „o revistă se face dându-se”. Cu dăruire și în armonie.

Redacția în 2014: Ștefan Radu, Adrian Jicu, Carmen Mihalache, Dan Perșa, Violeta Savu, Marius Manta

Adrian JICU

Dom' Popescu, la „Ateneu“

A scrie în 2000 de semne despre jubileul „Ateneului” este o provocare pentru unul care a picat în ograda revistei după „epoca de aur”, adică prin toamna lui 2000. Am picat e un fel de a spune căci, în realitate, îi datorez asta profesorului Constantin Călin, care m-a adus pe vremea (*O tempora...!*) când eram student în anul al III-lea la Litere. N-am înțeles nici acum de ce i se păruse c-o fi potrivit pentru așa ceva, dar cert e că m-a introdus în biroul lui Stelică Nănianu, cu intenția de a mă integra în echipă. Simpaticul secretar de redacție s-a arătat însă extrem de parcimonios în a-mi dezvălui (din secretele meseriei (pe care o stăpâna ca nimeni altul), dar a fost destul de generos în a mă îmbia cu proverbiala sticlă de vodcă. Așa că primul „stagiu” a rămas la nivelul unor vizite de lucru... Ceva mai târziu aveam să înțeleg că bunele intenții ale profesorului Călin și amabilitatea redactorului-șef de atunci, Sergiu Adam, s-au lovit de „intrigile proaste” ale unui „coleg” care s-a străduit să nu fiu văzut cu ochi buni.

Așa că, după câteva luni de pelerinaj prin redacție, eram învățat în ale paginatului până la genunchiul broaștei. Din fericire, profesorul Călin n-a renunțat, îndemnându-mă să scriu. Trebuie să mărturisesc faptul că nu-mi amintesc prea bine cum am publicat prima recenzie (*Soare cu dinți*, de Calistrat Costin, în 2002). Știu doar că am continuat și că a început să-mi placă. După plecarea dintre noi a lui Vasile Sporicu am preluat cronică literară și, apoi, sub mandatul aceluiași Sergiu Adam (care m-a ajutat din plin, purtându-mă cu el prin lumea literară, unde avea nebanuite relații și numeroși prieteni) am devenit redactor, deși e un fel de a spune pentru că, de fapt, am devenit jumătate de redactor, într-o organizare urmușiană, pe care nici astăzi nu o înțeleg prea bine. Cert este că am semnat un contract de muncă (august 2004, redactor-șef fiind Carmen Mihalache) și că, de mai bine de zece ani, m-am luat cu acte cu „Ateneul”.

Cum n-am talentul colegilor mei (care scriu poezie sau proză), n-am să evoc aici episoade semnificative sau hazoase din istoria „Ateneului”. Și chiar de l-aș avea, tot nu m-aș încumeta, căci istoria mea pălește în fața istoriei „Ateneului”. Într-o epocă tehnologizată, în care lucrurile se rezolvă impersonal, prin SMS sau e-mail, viața de redacție de odinioară aproape a dispărut. Nu i-am prins pe Cârnci & Co, n-am avut parte de ședințele ideologice de altădată, nu mi-a mâncat nimeni ficății, nu m-a turnat nimeni la Secu!, deci, într-un cuvânt, n-am prea trăit „Ateneul”. Pentru mine toate astea sunt povești dintr-o altă lume, iremediabil pierdută, când, vorba unui prieten, și zahărul era mai dulce. Am însă colegi de ispravă, iar ședințele noastre sunt și acum spumoase. Dintre cei cu care am lucrat și nu mai sunt acum în redacție îi amintesc cu drag pe Florin Radu și pe minunata doamnă Niculina Moică, căreia nu cred să-i fi spus vreodată lucrul acesta....

Și cum nu-mi place să devin sentimental închei prin a spune că, într-o epocă tensionată la facultate (unde, *pe vremuri*, mi se reproșa inclusiv că scriu la o revistă de cultură!), întâlnirile de la „Ateneu” au reprezentat foarte mult pentru mine, ajutându-mă să supraviețuiesc (intelectual) aidoma unui personaj episodic din *Cartea nuntii*, dom' Popescu.

Dan PERȘA

Întâlniri cu revista Ateneu

În ciclul al doilea de gimnaziu îmi apăreau prin revista școlii, îngrijită de profesorul de limba și literatură română (care-mi era și diriginte), dl Leibus Iosif, mici compuneri cu descrieri de natură. Profesorul mă întreba întotdeauna dacă le-am scris eu, știindu-mă de „brânză bună...”. Auzisem de revista *Ateneu*, dar nu aveam veleități artistice atât de mari încât să gândesc că voi publica vreodată în ea. Am fost însă foarte mândru când, ani mai târziu, pe când eram licean (pe atunci ziua era cât un an, nu ca acum, anul cât un ceas), măică-mea a primit de la cineva de la *Ateneu* două cărți cu dedicație. Una era de proză, așa că am citit-o. Citisem eu grămadă de romane polițiste, iar acesta era tot un roman polițist, dar cu totul altfel decât le știam. Plin de poezie, de reflexivitate, de inteligență artistică. Era romanul lui Sergiu Adam „larna departe”. Cei de la *Ateneu* aveau pentru mine aură. Îmi făcuserm un fel de top al însemnătății omului după locul de muncă și pentru Bacău (că mai departe nu aveam cum să știu ce și cum pe lume), pe locul întâi erau redactorii de *Ateneu*, apoi profesorii, apoi inginerii și urma muncitorii și la coadă femeile casnice. Încât eram foarte încântat să am în casă două cărți cu dedicație de la cineva de la *Ateneu*... Dar mai apoi am devenit student (la București), stagiar (la Gheorgheni) și inginer (la Constanța), adică tot mai departe de casă... și de *Ateneu*. Totuși am avut noroc și cum tot însăilam poezii pe hârtie (că nu existau pe atunci computere), am avut norocul să aflu de un concurs pentru ocuparea unui post de redactor la revista *Tomis* – și așa mi-am schimbat meseria și am avut un fir direct cu *Ateneul* din Bacău, pentru că așa vedeam lucrurile, *Tomis* și *Ateneul* erau reviste surori. Primul contact

adevărat cu redactorii de la *Ateneu* l-am avut însă abia prin 1997, după ce am publicat un roman și am primit premiul pentru proză Bacovia. L-am văzut pe cei de atunci, pe Sergiu Adam și pe legendarul Nănianu... Dar l-am întâlnit și pe Calistrat Costin, premiant pentru poezie (nu mai era în redacție pe atunci cred că din cauza unei poezii mai deșchiate), pe Al Paleologu, ce mi-a lăsat o amintire de neșters ca om de spirit și pe Eugen Uricaru. Anii au trecut și, într-o zi discutăm în redacție cu Nicolae Motoc (să-i fie țărâna ușoară), cu Florin Șlapac despre retragerea lui Sergiu Adam, în locul căruia a venit ca redactor șef Carmen Mihalache. Eram toți curioși dacă revista *Ateneu* își va păstra tradiția și va rămâne conectată cu celelalte reviste de cultură din țară. Și-a păstrat și tradiția, a căpătat și o nouă față, a sporit în incisivitate, a păstrat și relațiile prietenești. Apoi drumul vieții m-a dus înapoi la Bacău... și așa am devenit redactor la *Ateneu* (pe ocolite, dar parcă la o țintă fixă). Am cunoscut-o pe Carmen Mihalache, pe Ștefan Radu (era secretar general de redacție), pe Adrian Jicu (cronicar revistei), pe Marius Manta (eseistul) și pe dna Niculina (secretara). Ceva mai târziu redacția a sporit cu poeta Violeta Savu și aceeași redacție funcționează și astăzi, cu excepția dnei Niculina, care s-a pensionat. Este, probabil, cea mai bună redacție pe care o poate avea revista *Ateneu* la Bacău. O revistă înconjurată de cei mai buni scriitori ai orașului și ai Moldovei și ai țării. Sunt opiniile mele și sper că le împărtășesc și alți oameni, de vreme ce sunt prezenți și în paginile revistei și la discuții în redacție. Încât, la Jubileu, ce pot să-i doresc decât „viitor de aur”?

Privire într-o condică

O condică de prezentă e ca o fotografie de grup: evocă persoane, trezește amintiri diverse, sugerează analogii. Zilele acestea am dat, întâmplător, peste un asemenea „document”: *Condica de prezentă* din primele cinci luni ale anului 1968, care avea rubricile: „Numele și prenumele / Meseria sau funcția / Semnătura – La venire – Minutela întârziată – La plecare”.

Ordinea celor trecuți în ea e următoarea: 1. Sporic Vasile, redactor-șef adjunct, 2. Genoiu George, secretar general de redacție, 3. Bălăită Gheorghe, șef rubrică, 4. Sachter Mișu [Mihail Sabin], șef rubrică, 5. Bibire Ovidiu [Ovidiu Genaru], redactor, 6. Călin Constantin, redactor, 7. Adam Sergiu, redactor, 8. Ionescu Cicerone [Cicerone Cernegura], tehnoredactor, 9. Romedeia Radu, corector, 10. Tudose Valentin [Ioanid Romanescu], corector, 11. Gavrilovic Beatrice, administrator principal, 12. Giurcă Ana, dactilograf principal, 13. Cațichi Petreache, curier, 14. Cerbu Constantin, șofer, 15. Lazăr Lucreția, dactilograf principal (v. Arhivele Naționale Bacău, Fondul „Ateneu”, dos. 22/1968). De fapt, cu redactorul-șef, al cărui nume nu apare niciunde, eram 16, adică mai mult decât dublul personalului redacției de azi.

Lucru amuzant, rigurozitatea rubricii referitoare la „minutela întârziată” e contrazisă de absența totală a semnăturilor redactorilor. Din 3 ianuarie până în 31 mai, în condică au înscris numai cei de la numărul 9 în jos, adică și Ioanid Romanescu, „poetul uriașilor”, de aci desele sale ricanări sau accese furibunde când depista greșeli în scrisul celor de deasupra.

Condica mai relevă o diferență: cea dintre „sedentari”, printre care m-am numărat mereu, și „voiajori” (bineînțelese cu mașina redacției, sau pe scurt, „cu Cerbu”), în dreptul cărora administratoarea nota un singur cuvânt: „deplasare”. Primul dintre aceștia era George Genoiu, poreclit, încă de pe atunci, „porumbelul călător”. Îl urmau Mihail Sabin și Ovidiu Genaru.

Curînd, poza de grup descrisă mai sus s-a modificat. Cel ce a ieșit mai întâi (pentru aproape un an) din ea am fost eu, întrucît lucram în cumul, iar o lege nouă (Legea nr. 17) va interzice (de la 1 iulie 1968) cummul. Al doilea – Ioanid, iar după 1970 plecările vor fi tot mai multe (inclusiv a redactorului-șef), dar se vor produce și unele venituri.

Corespondență internă

În redacție, materialele aveau două circuite. Primul era de la dactilografă, care deschidea toată corespondența, adesea fără a ține seama de persoana destinatarului, la redactorul-șef, Radu Cărneci. Acesta o citea, își punea apostila pe unele din texte, și o repartiza. Al doilea circuit punea de la redactori și șefii de rubrică, care selectau din lucrările primite, le colaționau după dactilografieri și le dădeau mai departe redactorului-șef adjunct, iar de la acesta ajungeau la redactorul-șef. Radu Cărneci era, de felul său, expeditiv și foarte încrezător că „băieții” nu-i ies din cuvînt, așa că nu prea băga de seamă diferențele dintre recomandările sale și ceea ce i se aducea spre aprobare. Se trezea din iluzia sa numai cînd primea scrisori de la autorii supărați de amînări sau de lipsa oricărui răspuns. „Unui necunoscut sau unui începător îi răspunzi în zece zile, conform H.C.M. etc., etc., iar unui amic sau coleg de școală nici în sase luni?”, îl întreba cu reproș unul dintre aceștia (v. Arhivele Naționale Bacău, Fondul „Ateneu”, dos. 32/1969). Altul (redactor la o editură centrală) îi amintea că numai la îndemnul lui și

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Mozaic (7)

al „bădiei [Dragos] Vicol” i-a trimis „mai multe plicuri cu poezii”: „A trecut mult timp și tot aștept un răspuns”. Altul îl anunța că și-a retras poeziile și le-a trimis la revista cutare. În atari cazuri, reacția: „Tov. Bălă[ită], doresc să văd imediat aceste poeme –”. „Tov. Bălă” și „Tov. Genaru”, respectiv redactorul de rubrică și redactorul secției „Literatură”, erau destinatarii celor mai multe dintre „apostele” sefului:

„Tov. Bălă, urgent, alege pentru mai-uniune o povestire [de-a Silviei Cincea]. Restul a se înapoi” (dos. 20/1968). N-a fost aleasă nici una.

„Tov. Bălă, E interesant, deși seamănă cu Trakl și Rilke – Vezî” (dos. 34/1969). Cel ce „semăna” cu cei doi, un oarecare C. Vlad, n-a văzut lumina tiparului în *Ateneu*.

„Tov. Bălă, lată niște poeme f.[oarte] frumoase ale lui [A.] Protopopescu. Te rog pentru mai” (dos. 35/1969). În revistă au apărut trei (dintr-un lot de nouă), în iunie 1969: „Requiem”, „La gardul cu grilaje”, „Lăsînd încet să curgă o bilă pe oglindă”.

„Tov. Bălă, p[en]t[ru] lunile mai-uniune, alege ceva [din poemele lui Mihai Ursachi]” (dos. 35/1969). Poetul din Iași trimisese un „grupaj” alcătuit din „Rătăcitor prin stele”, „Nunta”, „Curatul făt din lacrimă”, „Apleacă-te”, „Megapolis”, „Eli, Eli, Iama sabac-thani”, „Scrisoare din cercul vrăjii”, „Căci e în marea verde”, „Palmierul talipot”, „Amar odor, amin”, „Poarta învierii”, „Imaculata cale” și „Transversaliile mari sau cele patru estetice”. Poezie pe care a scris-o maestrul Ursachi pe cînd se credea pelican / Un om din Tecuci avea un motor / Dar nu i-a folosit la nimic”. Din acest „grupaj” a fost publicat doar „Palmierul talipot”, în *Ateneu*, 6, nr. 10, octombrie 1969, p. 10. În anii următori, însă, după succesul volumului *Inel cu enigmă*, lui Mihai Ursachi i se va face loc în mai multe rînduri și cu cite mai multe poeme.

„Tov. Bălă, Te rog să ai în vedere această poetă [Steliana Delia Beiu, născută la Bacău]” (dos. 35/1969), care își trimisese versurile prin Ovidiu Hotinceanu. I s-a publicat o singură poezie: „Linistea lungilor coridoare”, în *Ateneu*, 6, nr. 9, septembrie 1969, p. 11.

„Tov. Bălă, Această talentată fată ne trimite iarăși minunate poezii. Hotărăște-i un grupaj; cînd” (dos. 35/1969). Fata se numea Lelia Rădulescu. Din poeziile trimise anterior i se vor tipări cinci, în *Ateneu*, 7, nr. 6, iunie 1970, p. 7, iar din cele „noi” – una („Secetă”, în *Ateneu*, 8, nr. 5, mai 1971, p. 10).

„Tov. Bălă, p[en]t[ru] nr. din dec[embrie], ambele poezii” (dos. 35/1969). În ciuda indicației sigure, „Lacul roșu” și „Bicaz” de Alfred Kittner, în românește de Veronica Porumbacu, n-au apărut.

„Tov. Genaru, Să alegem și să-i comunicăm cînd – Frumoase poezii” (dos. 34/1969), dar autorul lor, Constantin Ciolacu, nu le va vedea publicate în revistă.

„Tov. Genaru, ce zici? Să încercăm [dînd la tipar cinci poeme de-ale lui Bacovia traduse în engleză de Cristiana Daniel]. Rezultatul a fost negativ.

Mersul „pe urmele materialelor nepublicate” e instructiv sub multiple aspecte, mai ales pentru cunoașterea gustului literar al celor prin miinile cărora acestea au trecut.

O (mică) enigmă

Numele mi-a rămas în memorie de la discuțiile din redacție: Lulia Secureanu! Unii erau uimiți de precocitatea ei. Prezentînd-o, Radu Cărneci (v. „În zodia poeziei”, *Ateneu*, 3, nr. 3, martie 1966, p. 11) a scris: „Lulia Secureanu are numai zece ani, dar poezia ei este de o emoție tulburătoare, de o precocitate rar întîlnită”. Alții aveau îndoieli că ea e autoarea integrală a versurilor pe care ni le trimitea, suspectîndu-i tatăl, poet și dînsul, că si-ar băga mina în texte. Din octombrie 1965 pînă în noiembrie 1967, revista i-a deschis paginile de cinci ori. Apoi copila de la care poetul din fruntea redacției aștepta „vara marilor împliniri” s-a eclipsat, a devenit un exemplu în discuțiile despre cit de periculos e să forțezi talentul unui copil. Nu știu cine a scos-o din joc și sub ce motiv. Răsfoind dosarele cu „inedite”, am găsit cîteva poezii de-ale ei („Concurs literar”, „Visurile”, „Mărțișor”, „Țării mele”, „Cărări de munte”), compuse după data ultimei apariții, și o scrisoare. Adresată celui ce o încurajase în trecut, scrisoarea e plină de imagini și de mărturisiri a căror inocență nu pare trucată. I-o restituți, pe această cale, destinatarului, care o va fi rătăcit printre alte hîrtii și a uitat-o, și poate sugereze totodată cui va se deaplece asupra cazurilor de poezii considerate deosebit de „promițătoare” la debut (nu numai ale celor trecuți prin revista noastră) și care au dispărut aproape inexplicabil, prea brusc și definitiv, din „cîmpul literaturii”. Iat-o:

„31 martie 1968, Piatra Neamț

Dragă nene Genaru,

Nu m-am întors de multă vreme la vacanță și la condei. Și mi-e așa de dor, după un ceas de inspirație adevărată, să mă prefac în ploaie, să mă tulbur și să mă limpezesc ca un izvor, să mă hărțuie alunecarea șuvoaielor de munte, să mă odihnescă întinderea de oglindă a lacurilor liniștite.

De cînd nu v-am scris, am adunat foarte puțin din cele gîndite pe hîrtie. Nu am scris aproape două trimestre și nici nu prea m-am omorît cu cititul cărților. Asta pentru că sînt o elevă conștiințioasă, cu toate că de n-ar fi rușinea de note proaste din propriul îndemn mi-aș îngădui să fiu tare leneșă.

• Constantin Călin, Nichita Stănescu și Sergiu Adam

În vacanță am alt program făcut de mama: spăl, cîrsec, fac curat în casă etc., ajut la bucătărie și mă joc mai mult în imaginație.

Din pofta de a face și altceva m-am gîndit să-mi instalez o antenă de transmis gîndurile la Bacău și una de auzit șoaptele sufletului, acasă la Piatra Neamț. Dacă nu am uitat cum să scriu versurile, iată-le pe acestea, ca să fac începutul.

Am să vă trimit și altele în curînd, dacă vor ieși pînă la urmă bune măcar pe gustul meu.

Vă doresc multă sănătate și bucurie înserenată ca frumosul chip al acestei primăveri.

Salutări întregii redacții.
Lulia Secureanu

Vă rog să-mi scriți dacă ați ales ceva din acest material. Să-mi scriți și dacă nu ați ales nimic”.

Fraza „Am să vă trimit și altele în curînd, dacă vor ieși pînă la urmă bune măcar pe gustul meu” pare ceea enigmatice care ne preocupă. În ea sînt semnele dorinței de a continua să scrie, cit și ale eventualității de a înceta s-o mai facă. Iivrea în conștiință a unui mai pronunțat simț autocratic să fi fost, oare, în cele din urmă, cauza despărțirii de poezie?

Ce vor?

N-am ținut niciodată „Poșta redacției”. E rubrica pe care nu mi-am dorit-o, ba m-am dat-o. Totuși am tras cu ochii prin scrisorile celor ce-o asaltau. Majoritatea celor văzute mi s-au părut compuse inabil. Autorii „joacă” atît pe cartea modestiei, cit și pe cea a orgoliului, iar uneor din prea multă afectare alunecă în comic. Iată două exemple dintr-o mie: „După multe reticențe, am îndrăznit să vă trimit cîteva din creațiile mele [...]”. Tărimul pe care îl străbat este un domeniu în care foarte puțini reușesc să spună ceva nou. În numeroasele ore țîrzi de veghe, am căutat să mă supun chemării de a crea ceva frumos, ceva care să placă și altora”. O retorică similară se întîlnește și la următorul: „Poate că din timiditate, dar mai precis din exigență cu mine însumi, n-am îndrăznit (*a îndrăzni* – sau *a nu îndrăzni* – e verbul cel mai des folosit – n.m.) să scriu pînă acuma la nici o revistă literară, n-am cerut nici o părere nimănui, dar mai precis din exigență cu mine însumi, m-am hotărît să scriu revistei «Ateneu» [...]”. Cererile sînt, de obicei, stereotipe. Ce vor? O „critică competentă”, un „verdict”, o confirmare „dacă merită să continue sau treaba asta nu-i [de ei]”, „cîteva îndrumări”, „sfaturi”, „sugestii ce [le-]ar putea ajuta pe viitor”. Ținta finală e însă publicarea: „Din noianul încercărilor mele poetice am ales cîteva și vreau să sper că voi avea bucuria să le citesc în paginile revistei”. Și: „La revista «Ateneu»/Doresc să colaborez eu./ Trimit lucrări din tinerețe / Deși-s în prag de bătrînete. / Și rog să fie cercetate / Iar apoi chiar criticate./ De merită și publicate.../ Să-mi dau seama dacă sînt / În același simțămînt.../ Căci n-am avut atunci condiții / Și poate nici așa ambiții / Ca să persist în munca mea / Să-mi poată răsări vreo

Ștefan MUNTEANU

Henrieta Sachelarie despre pesimismul eminescian (III)

stea...“ Semnează: Ion Pribeagu (omonim cu/sau chiar popularul autor de „cronici rimate” din perioada interbelică). Oficiantii „Poștei redacției” (Ovidiu Genaru, Ioan Neacșu, Sergiu Adam) nu țineau seama de vechimea unor nume și nu se pierdeau cu firea în fața unor apeluri patetice: „Vă rog, domnule, răspundeți-mi!” (sau „Vă rog ca răspunsul să mi-l trimiteți personal, în nici un caz nu prin poșta redacției!”). Iși triau sumar corespondenții, spunându-le unora „Mai trimiteți”, altora „Deocamdată mai așteptați” sau categoric: „Deocamdată nu”. După un timp, primii reveneau: „Îndrăznește să vă bat din nou la ușă”. Apoi se întorceau și cei ținuți în carantină, grafomanii, „în speranța că [«bucățile» lor] nu vor deza- mări”. Ca să-și vadă ceva tipărit, cutare din ei declara: „Voi fi de acord cu modificările d-voastră”. Văzute de sus, acum, lucrurile par previzibile și chiar derizorii, dar dacă le urmărești pe o distanță mai lungă, observi că nu-s așa. De aceea regret că, atunci când eram la facultate, n-am trecut pe lista temelor de licență una despre „Poșta redacției”. Rubrica (al cărei istoric în presa noastră e lung) este și răsadniță și groapă comună. Cercetați serios, relevă o multitudine de aspecte dramatice și de evoluții senzaționale: „Dintre sute de catarge...”.

Risul lui Mișu

Ce avea „Mișu” [Mihail Sabin] peste alții? Olfactivitate de publicist, reacții rapide și umor. Iși găsea imediat subiecte. Scria de toate: poezii, piese de teatru, reportaje, cronici sportive, recenzii, notițe critice etc. Permanent, era ager, spiritual, expeditiv. Tip spontan, improviză ușor și se mobiliza instantaneu ca să fie în vervă. Știa să ridă și nu ezita să arate asta. O dată pe un zimbetului său se proiecta asupra celor patru pagini ale *Ateneului-Revelion*, la alcătuirea căruia mai contribuiau, din redacție, Ovidiu Genaru și Sergiu Adam iar din afară Mircea Micu, Florin Gheuca, Ion Pogorilovski și caricaturistul Constantin Ciosu. La foamea de umor care exista atunci, acest „supliment” era dintre cele mai căutate. Glumele amuzau inclusiv pe „victime”: unele aveau ecou și în lunile următoare, altele prindeau definitiv. Mișu era mindru de asta și jubila gratinându-și cu degetul inelul creștetului capului. Succesele sale par neverosimile azi, fiind puțini aceia care îi mai pricep integral aluziile. Din această cauză am rezerve că „decalogul” de mai jos va stîrni zimbete la fel de largi ca la prima publicare, în 1968, dar îl reproduc ca dovadă a voioșiei naturale a autorului și a celorlalte calități menționate.

„Cele zece porunci

Ediție definitivă a tabelor legii puse la dispoziția scriitorilor:

1. Să scrii citeți!
2. Să nu rîvnești talentul altuia!
3. Să n-ai probleme!
4. Să nu scrii «Lazăr de la Rusca»!
5. Să mergi în străinătate în locul altora!
6. Să nu publici în «Iașul literar»!
7. Să nu citești!
8. Să iei premiul Nobel, că merită!
9. Să-ți iubesti confrății cum te iubesc ei pe tine!
10. Să nu dea Dumnezeu cel sfânt!...

Dacă unele dintre „porunci” (ca, de pildă, cea referitoare la „Lazăr de la Rusca”, poezia lui Dan Deșliu, ori cea cu „Iașul literar”, care s-a transformat în „Convorbiri literare”) au devenit caduce, restul, și îndeosebi a noua, și-au păstrat hazul. Poți să nu zîmbești când te se spune: „Să-ți iubesti confrății cum te iubesc ei pe tine!?”

Interesantă este concluzia, destul de amplă, a lucrării „Pesimismul lui Eminescu”, semnată de Henrieta Sachelarie. Aici, autoarea își prelungește încercarea de a demonstra originalitatea creației lui Eminescu, văzută ca protagonist al pesimismului. În acest scop, discursul concludiv este structurat pe patru secțiuni, respectiv: 1. „Pesimismul este o stare sufletească repulsivă”; 2. „Pesimismul literar și poetic”; 3. „Concluziuni asupra pesimismului lui Eminescu”; 4. „Vigny, Leopardi și Eminescu”.

În prima secțiune, Henrieta Sachelarie pleacă de la convingerea că pesimismul, ca sentiment, este mai puțin stimulat în creația poetică, întrucât este o stare sufletească repulsivă. Această judecată este făcută prin raportare la starea optimistă. Ideea este că printr-o stare sufletească optimistă se realizează mai ușor emoția estetică decât sub presiunea stării pesimiste. „Pesimismul presupune mai întotdeauna elementele contrare vieții și armoniei, elemente producătoare de nemulțumire, dacă nu chiar de durere reală” (p. 72). Altfel spus, „emoția estetică este cu atât mai greu de realizat, cu cât sufletul e mai dispus să se închidă în durere lui și să sufere în tăcere; iar dacă sufletul nu se poate resemna, revolta lui, e cu atât mai departe de a o putea produce, cu cât se va manifesta mai real” (p. 72). Pentru exemplificare, Henrieta Sachelarie amintește de pustul singurătății, de dezgustul morții și de tristetea credinței în nimicnicia omenească, trăiri prezente în poemele eminesciene analizate, respectiv „Singurătate”, „Melancolie”, „Inger și Demon”, ori „Împărat și proletar”. Intenția autoarei este aceea de a atenționa că nu este la îndemână oricui să facă artă atunci când cadrul sufletească și cadrul imaginativ sunt respingătoare. „Pentru ridicarea acestor elemente la gradul de simboluri artistice se cere o forță creatoare poetică de o putere deosebită, care, impresionându-se în mod cu totul particular, să poată transfigura ceea ce nu e frumos, în frumos total; ceea ce e respingător în urât, ca atrăgător. Și artistul, poetul, este cu atât mai desăvârșit în creațiunea sa, cu cât a știut să redea mai complex sentimentul pesimist, făcând compatibile cât mai multe elemente dizgrațioase” (p. 73).

În secțiunea a doua a concluziei, intitulată „Pesimismul literar sau poetic”, autoarea face trimitere la înfățișările personalității pesimiste. Și distinge trei asemenea înfățișări. Vorbește despre un *pesimism psihologic*, ca notă a sufletului real al scriitorului, despre un *pesimism ideologic*, ca produs al unei serii de raționamente de natură filosofică și despre un *pesimism poetic sau literar*, ca miez al concepției poetice. Despre primele două forme de pesimism, respectiv cel psihologic și cel ideologic, ni se spune că nu pot conduce la o creație autentică. „Nici pesimismul psihologic, nici cel ideologic nu pot da naștere la opere de adevărată creațiune, și aceasta tocmai pentru că sunt izvorâte, fie dintr-o pornire sufletească ce rămâne însă prea dependentă de complexul sufletului poetului, fie numai din rațiune, adică numai dintr-o parte a sufletului” (p. 74). Ideea este că, pentru desăvârșirea opere literare, artistul trebuie să se angajeze cu întreaga sa ființă, așa cum se întâmplă

în cazul pesimismului literar. „Pesimismul literar însă va fi acela, în care nici un element constitutiv nu va rămâne în afară de pesimism. Îl vom găsi atât în fraza ce traduce concepția poetică, atât în tonalitatea imaginilor în care se încheagă această concepție, cât și în substratul sufletesc al poetului. În această complexitate, atât de unitară, totuși, stă superioritatea pesimismului poetic, pe de o parte, integral, întrucât reprezintă sufletul întreg, iar pe de altă parte întrucât este de sine stătător și nu are a face cu stările sufleteste ale omului” (p. 75).

Cea de-a treia secțiune a concluziei, intitulată „Concluziuni asupra pesimismului lui Eminescu”, este structurată, la rândul ei, pe trei perspective. „Din capul locului spunem că, așa cum s-a desășurat în opera lui poetică, pesimismul său este un pesimism poetic, întrucât el se găsește atât în idee, cât și în sufletul și în imaginile poetice; dar independent de personalitatea omenească a poetului” (p. 75). Este vorba, așadar, de perspectivă privind „ideea”, perspectiva privind „sufletul” și perspectiva privind „imaginile plastice” ale creației eminesciene.

Vorbind despre rolul ideii în creația lui Eminescu, Henrieta Sachelarie, simplificând realitatea, susține: „Ideea pesimistă vine la Eminescu, nu numai dintr-o convingere anterioară sprijinită pe o serie de concluzii triste asupra marilor probleme ale existenței, ci ea vine de la o impresiune de moment, care, reușind să suscite puternic sensibilitatea lui poetică, dă conturul necesar reflexiunilor sale, sprijinindu-se pe adâncul lui sufletesc; îmbracă haina însăși a acestui adânc. Or, adâncul sufletesc al lui Eminescu este eminent pesimist, așa cum vom arăta mai jos, vorbind de originalitatea sa sufletească” (pp. 75-76). Este adevărat că, uneori, în adâncul sufletului lui Eminescu există și supărări, însă dincolo de acest fapt, el avea și o viziune asupra creației poetice, inclusiv la rolul ideii. Potrivit concepției lui Eminescu, poezia, creația de imagini sensibile, constituie „haina unei idei”, căci altfel aceste imagini sunt „colorii amestecate fără înțeles”; cu alte cuvinte, ideea poartă în sine „cugetarea corpului său”, a imaginilor sensibile. Iar poetul este un om deosebit, care trăiește într-o stare de înălțare sufletească, de mirare, dându-și seama că ceea ce este în el este așa cum se vede cu ochii trupului, ci cum se înțelege cu „ochii” minții. Se subînțelege că Eminescu este original, cum vrea autoarea să ne convingă, dar el este original tocmai prin filosofia lui.

În ce privește sufletul lui Eminescu, Henrieta Sachelarie încearcă, mai întâi, să îndepărteze confuzia criticilor care considerau că pesimismul poetului-cugetător izvorăște din neplăcerile trăite în societate. Pe bună dreptate, autoarea consideră că, dacă s-ar rămâne la această explicație simplistă, multe caracteristici esențiale ale creației eminesciene nu ar putea fi înțelese. „Este evident că cele mai bune poezii ale lui sunt cele pesimiste dar este iarăși sigur că Eminescu a avut și momente de mulțumire în viață. Cum se explică atunci, în cazul când poezia sa n-ar fi fost decât redarea stărilor sale sufletești, că nu s-a găsit nici o împrejurare fericită, care să-l inspire într-atât încât să-i dea puterea creatoare din poeziile sale pesimiste? Și iarăși cum se explică faptul că ideile ce a exprimat în poeziile lui sociale sunt în contradicție cu părerile lui optimiste exprimate în unele articole politice? Cum se face apoi că, chiar în poeziile în care ideea nu e pesimistă, totuși originalitatea lui de intuiție este deprăntată sau viceversa” (pp. 78-79). Aceasta înseamnă că „Suferința lui nu e reală, ci poetic-transfigurată... Simțirea lui Eminescu e complexă, îmbrăcând o serie bogată de nuanțe, care dau coloratura originală pesimismului său... Sufletul lui Eminescu trece deci prin toate nuanțele, și e cu atât mai original cu cât e mai complex, întrunind de multe ori în aceeași imagine senină și olimpiantă cu exultanță și deprăntare, reușind ca prin două din ele să reliefeze pe cel de al treilea” (p. 79).

Referitor la cea de-a treia perspectivă, cea privind plasticitatea creației poetice eminesciene, autoarea scoate în evidență faptul că „poetul care este un imaginativ inhibitiv a știut să teasă din imagini o pânză minunată pentru reliefa stărilor sale sufletești” (p. 80). Pentru exemplificare, sunt amintite imaginile din „Epigonii”, care reliefează amărăciunea poetului: „Noi cărpin cerul cu stele, noi mănjim marea cu valuri/ Căci al nostru-i sur și rece, marea noastră-i de îngheț”. Versuri care îi permit Henrietei Sachelarie să conchidă că pesimismul lui Eminescu „este izvorât direct din firea lui de artist, indiferent de împrejurările favorabile ori defavorabile ale vieții... Pesimismul lui Eminescu este așa dar cu adevărat poetic, satisfăcând câte trele laturi sufleteste... De aceea, de altfel, poezia lui Eminescu, oricât de abstractă ar fi ideea, e totuși caldă și ne deșteaptă cu ușurință emoția estetică” (p. 80).

În sfârșit, în cea de-a patra secțiune a concluziei, intitulată „Vigny, Leopardi și Eminescu”,

Henrieta Sachelarie își creează prilejul pentru a sublinia asemănarea dintre acești trei poeți, care au în comun marea sensibilitate, zestre obișnuită a genilor. „Deziluzia frumosului, binelui, a fericirii chiar, la care aspiră mai ales asemenea firi sensibile, ce-și dau seama de golul din jurul lor, e substratul comun de unde izvorăsc ideile pesimiste; el e comun și celor trei poeți a căror apropiere am făcut-o” (p. 81). Dar autoarea își creează și prilejul de a scoate în evidență și particularitatea fiecăruia dintre cei trei poeți, de a sublinia deosebirea pesimismului practic.

Leopardi este prezentat ca un poet sistematic, în jurul teoriei nefericirii, chiar dacă nu a urmat un sistem filosofic. „În poezia lui ceea ce domină este ideea; această idee a nefericirii subjugă sufletul, cât și imaginația” (p. 82). Drept consecință: „Astfel vedem că pesimismul lui Leopardi este un pesimism ce se manifestă mai ales pe latura ideologică, un pesimism care se desprinde din idee; ideea bine definită a nefericirii, ce se poate urmări în fiecare din poeziile sale, unde e dominantă, dominând totodată și sufletul poetului. De aceea poezia lui Leopardi e accesibilă la foarte puțină lume, care, putând pentru o clipă să îmbrace haina ideii pesimiste se ridică până la spiritul său, ce a reușit să cânte ideea celei mai desăvârșite nefericiri” (p. 83).

Tot despre un pesimism ideologic, adică nedesăvârșit poetic, vorbește Henrieta Sachelarie și atunci când se referă la Alfred de Vigny. Poezia lui este lipsită de spontaneitate și degajă tristețe doar prin neimplinirea unui ideal. „Sursa pesimismului lui Vigny este așadar filosofică: credința că superioritatea este o nenorocire, că nedreptatea și durerea s-au instalat stăpâne în lume, că natura e nesimțitoare, rămânând rece la suferința umană, așa cum Dumnezeu – dacă există – nu e decât un temerier din a cărui temniță nu știm nici când vom ieși, nici unde ne vom duce apoi” (p. 85).

Spre deosebire atât de poetul italian, cât și de cel francez, crede Henrieta Sachelarie, doar la Eminescu poate fi descoperit pesimismul împlinit, sub aspect poetic. „Adevăratul poet pesimist, care, mai înainte de toate e adevărat poet, este însă după părerea noastră Eminescu, al cărui pesimism am văzut că se desprinde, nu numai din idee, dar se găsește în însăși sufletul poetului, în toată poezia lui” (p. 86). Altfel spus: „Leopardi e trist, și tristetea lui de multe ori, întovărășind încontinuu ideea ce se desvoltă pe larg în poeme, pare monotonă, îndepărtată de suflet. Tot astfel la Alfred de Vigny, gravitatea mândră a tonului pare de multe ori rece și lipsită de farmecul cald al sufletului. Pe câtă vreme la Eminescu nuanțele sunt atât de variate că nu se poate vorbi de monotonie. Din acest punct de vedere putem spune că pesimismul lui Eminescu satisface cea mai rafinată cerință estetică; e măsura unei adevărate genialități poetice” (p. 87).

O concluzie frumoasă, care trebuie redescoperită. Din păcate, până în prezent, eminescologia s-a auto-vitregit de această oportunitate.

„Muzele” e prima dintre „Cele cinci mari ode” (1910), volumul lui Paul Claudel, simptomatic pentru o bună parte a poeziei secolului al XX-lea, scris după lectura operei lui Rimbaud și cea a Bibliei, urmată de convertirea la catolicism. În acest text, citim o propoziție cât un refuz: „orice drum de urmat ne plictisește”. Refuzul e însoțit de o respingere a romanescului celui mai convențional („orice scară de urcat!”), de un dispreț față de creșterea regulată a versului, ca în marile epopei („Odiseea”, „Eneida” și „Divina Comedie”). La începutul secolului trecut, lirismul are tendința de a se debarasa de forma regulată, de a nu „rula nicio trîmă [...] de versuri orizontale”, de a avea chiar libertatea „corabiei bete” a lui Rimbaud, de a abandona cărma, ca Palinurus, tovarășul lui Aeneas, care, adormit de un zeu, a căzut în mare. O „ieșire” logică. Poetul vrea să revină la o poezie originală, dar, dincolo de epopee, se îndreaptă spre dramă: printre muze, o recunoaște pe Thalia, muza comediei și a poeziei ușoare, „vesela Thalia (care) cu degetul cel mare al piciorului ei marchează măsura încet”; o va saluta pe Melpomene, muza tragediei, „cu fața tragică ridicată pe cap ca o mască”, precum Atena poeziei; și dacă, la sfârșitul odei, muza poeziei lirice (erotică, elegiacă, pastorală), Erato, se eliberează și odată cu ea, „imnul”, ea dialoghează cu poetul, provoacă șocul întrebării și al răspunsului, inaugurează drama.

În „Muzele”, lirismul este în același timp un punct de plecare odată cu mama lor, Mnemosyne, Memoria – și un punct de sosire, marea strălucire a expresiei pasiunii din dragoste. De la nai, instrument dionisiac, gestul grav (mână peste mână), la cuvântul emoționant („plângere”, „revindicare”), la schimbul dramatic, textul trece peste epopee: totuși tripla invocare (Ulise, Aeneas, Dante) e acompaniată de o evocare; aventura pasională are loc pe o navă, Troia e chiar numită Troia, e adevărat, plasată acum în Occident, ca un soare la asfințit, „Troia [...] în flăcări”, ca aceea lăsată de Aeneas în urma lui („Mistuitoare prin vânt se-nvolboară-n streșini aprinse/ Flăcări cu naște vâpăi și răzbit e văzduhul de pară” – Vergilius, „Eneida”, trad. G. Coșbuc, Ed. Univers, 1980); dar aici e „Troia lumii reale”, pradă unei „conflagrații/ Hărănite de-ntregul prezent ticsit”. Această povară a prezentului, această supraîncărcare dă impresia că totul e gata să izbucnească, permițând, dincolo de epopeea propriu-zisă, o renaștere a lirismului și un început de dramă.

Punctul de origine e un fel de primă literă a ceea ce s-ar putea numi un alfabet literar. Nu-i un punct orb, ca acela de care a vorbit André du Bouchet în „Carnete” (1952-1956), editate la Plon, în 1990; la drept vorbind, Bouchet a intenționat să „vadă”, ca un alt Oedip sau un alt Tiresias. Nu-i niciun punct negru, ca „A negru”, cu care începe cunoscutul sonet al lui Rimbaud, „Vocale”, sintagmă dezvoltată prin două imagini diferite („A, brău pârș de muște pe care le secretă/ În roiri negre stăru-mputinându-se pe vale/ Noptatic golf...” (în „Sunete fundamentale”, Ed. Univers, 1970, trad. Ștefan Aug. Doinas). Punctul de origine constituie, mai degrabă, un punct luminos, un foc secret, dar gata să izbucnească la sfârșitul odei lui Claudel, un foc ce încearcă și experiența creatoare a lui Bouchet: „poemul meu aleargă fărăncetare/ înaintea mea/ ca și cum extremitatea aerului/ ar fi luat foc.” Acest foc aleargă înainte, precum cele

Gheorghe IORGA

Muzele: o mitopoetică a invocării (I)

două flăcări evocate muzical de Franz Liszt; dar e și în urmă, cum sugerează du Bouchet: „... focul e această cumplită întârziere asupra banalității”. Merită reținută fila datată mai 1954, din „Carnete”, în care scriitorul reia imaginea scării respinse în urmă cu 50 de ani de către Claudel, dar nu pentru o ascensiune prin versuri regulate; du Bouchet reia și imaginea drumului, a căii, dar nu pentru un parcurs prea bine jalonat; nu caută să evite banalitatea sau s-o estompeze, ci o înșală, multiplicând scânteii ce pot fi tot atâtea iluminări: „Rămân singur cu/drumul/ o scară/ înălțată/ Banalitate – / sau revelația inșipidului – / a acestei lumini/ ce aleargă înaintea ei înșeși// e mai strălucitor, mai exotic e ca prefigurarea banalității sale// ... s-a atins esența poeziei, când/ se simte trecând suflul incolor// ... focul e această cumplită întârziere/ asupra banalității// Imaginea-i suscitată doar spre-a fi incinerată.” E prea simplu, deși util până la un punct, să pui în opoziție clișeu, imaginea banală și uzată, și ceea ce Paul Ricoeur numește „metafora vie”, cea care știe „să introducă tensiunea în ființa metaforic afirmată”. Filozoful e convins că atunci „metafora este, în serviciul funcției poetice, această strategie discursivă prin care limbajul se privează de funcția lui de descriere directă pentru a accede la nivelul mitic, unde funcția de descoperire e eliberată”. Dar elementul mitic regăsit, ca imaginea însăși, poate fi irosit; iar scriitura propriu-zisă se afirmă în toată plenitudinea ei când îi redă elementului mitic trăirea autentică. Exact asta se produce la sfârșitul primei ode a lui Claudel: „Și în fiecare seară, în spate, în locul unde lăsasem târmul, spre Vest/ Urma să regăsim aceeași conflagrație/ Hărănită de-ntregul prezent ticsit, Troia lumii reale în flăcări! Și eu, ca șuvița de păr aprinsă de o mină sub pământ, acest foc secret ce mă roade/ Nu va sfârși oare prin a arde în vânt? Ce va include marea flăcără umană?” Ar putea fi un incendiu oarecare, metaforic sau nu, Troia nu știi căruia epigon al lui Homer sau Vergiliu, flăcără îndrăgostită a vreunui urmaș al lui Petrarca. Dar totul se reinnoiește sub pana genului creator al lui Claudel: Vestul e pentru el direcția oamenilor supuși dorinței, orientarea lor fără... Orient, într-un fel; pe de altă parte, Orientul geografic, prin care europenii înțeleg, de fapt, Orientul Mijlociu, îi apare ticsit de mărfuri, șuvița de păr o anunță pe cea care va face să explodeze casa minată, la sfârșitul acestei drame, iar „marea flăcără umană” nu se confundă cu o convențională flăcără pasională: ea e cea care face din om o ființă profund umană, trup și suflet, aspirând la transfigurare: „[...] toate voalurile risipite, [...] puternica flăcără exploviză, marel bărbat în gloria lui Dumnezeu./ Omul în splendoarea lui august, Spiritul învingător în transfigurarea Amiezii!”

Însă, negru sau nu, „A” este și *aleph* al lui Jorge Luis Borges, în mult citiga povestire cu acest titlu, dat unei întrege culegeri, „El Aleph”. Textul a fost publicat pentru prima oară în revista „Sur” (nr.131, septembrie 1945). Cartea a apărut în 1949, la Ed. Losada, Buenos

Aires. În ediția a II-a (1952), autorul a adăugat patru povestiri și un post-scriptum la „Aleph”. Borges a explicat alegerea titlului: i-a plăcut cum sună acest cuvânt, prima literă a alfabetului ebraic care a devenit „alfa”, prima literă a alfabetului grec. Ar fi începutul oricărui cuvânt și ar include toate literele alfabetului, orice comunicare posibilă; mai mult, ar închide universul în sine, într-o concepție cabalistică. În „Post-scriptum din prima zi de martie a anului 1953”, Borges simte nevoia să adauge două observații: „una, despre natura Aleph-ului: alta, despre numele său. Acesta, după cum se știe, este prima literă din alfabetul lumii sacre. Aplicarea lui la povestirea mea nu pare întâmplătoare. Pentru Cabală, această literă reprezintă a cel En Soph, divinitatea pură și nemărginită; s-a spus, de asemenea, că are forma unui om care arată cerul și pământul, pentru a ne arăta că lumea de jos este oglinda și harta celei de sus” (Jorge Luis Borges, „Opere”, 2, Ed. Univers, 1999, trad. Darie Novăceanu). Adăugăm, aici, o rațiune ce ține de ficțiune. E povestea unui scriitor sau a unui fel de scriitor, Carlos Argentino Daneri, dublu și, în egală măsură, caricatura lui Borges însuși, seamănu și contrariul său. Bibliotecar ca Borges, dar un bibliotecar mediocre, închis într-o slujbă subalternă, cititor de literatură străină (admiră baladele lui Paul Fort), se angajează să scrie un poem gigantic ca universul, al cărui subiect e chiar universul, amintind de „Polyolbion”, „această epopee topografică [...] în care Michael Drayton (1563-1631) a transcris fauna, flora, hidrografia, orografia, istoria militară și monahală din Anglia” (apud Borges, ed.cit.). Poligraf, autodidact, cum a fost, neîndoielnic, Drayton, Carlos Argentino Daneri compilează toată literatura secolelor precedente. Și cum vrea să găsească acel punct de origine care este *aleph*, el e capabil să acumuleze în patru versuri aluzii erudite ce îmbrățișează 30 de secole de literatură densă: prima, la „Odiseea”; a doua, la Hesiod („Munci și zile”); a treia, „la nemuritoare bagatelă” pe care ne-a hărăzit-o odihna fabricantului de savarine...” (Xavier de Maistre și „Călătorie în jurul camerei mele”, 1975). Iată versurile grotești: „Am cunoscut, precum grecul, cetățile de pe lume,/ Muncile, zilele cu lumini diferite, foamea din ele;/ Nu corectez nimic, nu falsific vreun nume./ Dar *voyage*-ul acesta este ... *autor de ma chambre*” (ed. cit.). Oare Homer e la fel de imperceptibil, ipotetic și ... inexistent ca *aleph*? Interlocutorul lui Daneri, martorul, aproape victima sa, știe să se retragă la timp: el evită să provoace discuția despre *aleph* și, după o vreme, îl aruncă în tenebrele uitării. Punctul luminos a redevenit un punct negru, un punct orb, ca Homer, ca Borges însuși. Oare trebuie ca întreaga literatură să se întoarcă la Homer? Sau e mai bine să renunțăm la orice discuție despre asta și să-l trimitem pe autor la mit, chiar dacă textul e deja venerabil? Pentru poetul spaniol José Angel Valente (1929-2000), *aleph* este „punctul unde începe respirația”. Primul text din „Trei lectii tenebroase” îi este consacrat. Poemul își caută sursa în mu-

zică. „... poemul, în prelungirea variațiilor melismatice cântate pe literele alfabetului ebraic, se prezintă la rândul său ca o meditație liberă despre aceleași litere ce sunt totodată, trebuie s-o amintim, nume, simboluri și valori numerice” (Jacques Ancet). Dacă *aleph* poate fi considerat, astfel, drept originea suflului, deci a suflului poetic, dacă *alfa* legat de *omega* îl reprezintă pe Dumnezeu în Apocalipsă, nu putem uita că această literă a servit la desemnarea primului cânt al „Odiseei”, pentru care gramaticienii din Alexandria au împărțit textul poemului homeric în 24 de cânturi, după modelul „liadei”. Revenind la *alfa* echivalează cu întoarcerea la orice început al celor două mari epopei secolul al VIII-lea, î.Hr.), fără a ignora că acestea au fost modificate, adăugite și fixate în secolele al VII-lea și al VI-lea î.Hr.

Cea mai sigură definiție a mitului e aceea care îl prezintă ca pe o naratiune despre origini. O găsim și la André Jolles, și la Mircea Eliade. Dar când vorbim despre „origini”, nu prea știm despre ce vorbim cu adevărat. Un fel de „cum vorbim despre cărțile pe care nu le-am citit!” Specificul acestor origini e că ne scapă, se pierde în noaptea timpurilor, într-o preistorie pe care istoria nu poate nicicum s-o înțeleagă. Iar aporia de care se lovește orice analiză a mitului e că vrând să revină la o origine, această origine scapă necontenit cercetării. Să ne închipuim că un oarecare Carlos Argentino Daneri, sub pretextul de a reprezenta poetic marea în întregime și de a realiza o vastă epopee marină (așa cum voia să scrie o epopee cosmică), ar căuta drept punct de origine primul val, valul originar. Ar fi zadarnic să numere toate valurile mării. Totuși, însă într-o altă manieră, Claudel, în cea de-a doua dintre „Cele cinci mari ode”, „Spiritul și Apa”, aspiră să regăsească „Elementul însuși! Materia primă!”, această „mamă” care este marea. E uimitor că o face cu trimitere la un epitet homeric, *oinops pontos* („mare de culoarea vinului roșu”), „mare de culoarea strugurelui”; „mare cu măruntăia de strugure”. Pentru Claudel, marea nu reprezintă infinitul, de care are oroare, odată ce „ea e cuprinsă în țărnițele ei și/ Lumea, în limitele proprii”. Nici nu progesează spre un sfârșit: „Se spune oare că marea a pierit pentru că alt val deja [...] îi succede/ Celui ce în spumă se resoarbe triumfător?” Marea se întoarce la ea însăși, formează un cilu al apei: „Apa/ totdeauna vine apa s-o regăsească, alcătuiindu-și unica picătură” – un fel de *aleph* acvatic. Căutarea unui astfel de *aleph*, a picăturii originare, rămâne, în consecință, total lipsită de sens. În „Legenda secolelor” (1859, prima serie), Victor Hugo pornea de la zorii lumii, de la un „abis de orbire momentană”, cum am citit nu mai știu unde. Saint-John Perse („Repere pe mare”, 1957) regăsește „Această auroră imensă nunită mare – elită de aripi și ridicare de arme, iubire și mare ale aceluiași pat, iubire și mare în același pat”. Un joc de cuvinte, un fel de echivoc subtil se prelungește în text: în franceză, în original, „aube” se face ecoul lui „aubain” – un străin care nu este naturalizat –, cu trimitere la „droit

d'aubaine" – dreptul în virtutea căruia suveranul primește succesiunea de la un astfel de străin care moare în regatul său! Dar nu-i suficient să sesizezi zorii pe mare. Trebuie descoperit modul de a fi al zorilor mării, altfel spus, tentația de a reveni la valul originar. În textul lui Saint-John Perse, contrar celei de-a doua ode a lui Claudel, limita terestră e uitată, răsturnată, inundată: „În zadar pământul apropiat ne trasează granița lui. Un același val prin lume, un același val de la Troia/ Își rostogolește soldul până la noi. În foarte marele larg departe de noi a fost imprimat odinioară sufletul acesta...” E o evazivă întoarcere a Troiei, a aheilor victorioși și derutați totodată. Ca o tălăzuire venită de la țărmul Asiei Minore. Iar poemul ce are drept titlu, în franceză, „Amers” (puncte de reper situate pe o coastă), cu ecou în „mare”, caută și impulsul, și suflul originar al cuvântului, al versului. Asemenea unei formule homerice, formula lui Saint-John Perse va reveni ca un leitmotiv pe tot parcursul poemului: „Un același val prin lume, un același val până la noi, foarte departe de lume și de vârsta ei...”, „Un același val prin lume, un același val cursa noastră...” etc. Și în același timp, ca la sfârșitul „Cimitirului marin” al lui Paul Valéry, „Iată. Vântul se ridică”. Marea, ce e nomadă fără întoarcere”, fără Ithaca, își găsește împlinirea în sine însăși, „mare federală și mare aliată, la confluența tuturor mărilor și tuturor nașterilor”, dând de înțeles de ce Ulise din „Divina Comedie” („Infernul”) a dorit să se întoarcă pe mare și, realizând oarecum profetația lui Tiresias, s-a adâncit definitiv în valuri. Pentru Saint-John Perse, identificarea nu mai e cea a unui erou, devenit inseparabil de mare, ci identificarea cu un poem și cu marea.

Marea devine Muză în același mare poem al lui Saint-John Perse. Totul începe cu o invocare interrogativă: „Și voi, Mări, care citeați în [...] vaste vise, ne veți lăsa într-o seară la rosturile Orasului, în rând cu piatra publică și vâslărele de viță de bronz?” Ne-am înșela dacă am crede că anticii venerau marea atât de mult. În textele sumeriene, cele mai vechi dintre cele pe care le cunoaștem, totul începe cu hăul apelor, ca în Biblie. Berosos (Bel-Usur, în babiloniană), erudit chaldeean și preot în templul zeului Marduk din Babilon (sec. IV-III î.Hr.) care a scris, începând de prin 325 î.Hr., în grecește, o lucrare în trei volume despre istoria și cultura babiloniană (la cererea regelui Antiochos Soter, succesor al lui Alexandru Macedon), „Babyloniaka”, afirmă că, la început, nimic nu exista în afara tenebrelor și abisului apelor, unde se mișcau creaturi hidoase. Regina acestor monștri era o femeie pe care chaldeenii o numeau „Thalat” (În greacă, „Thalassa”), adică Marea. Prin intervenția zeului Bel, de origine akkadiană, preluat de babilonieni din mitologia feniciană, această femeie a fost tăiată în două: dintr-o jumătate a făcut pământul, din cealaltă, cerurile. „Epopoea lui Gilgamesh (mileniul al II-lea î.Hr.) e impregnată de mitul Potopului și de teama de această „masă de apă agitată/ Ce distruge până la ziduri de piatră”. În „Teogonia” lui Hesiod (sec. VIII sau VII î.Hr.), totul începe cu Haosul (Chaos), de unde s-a născut Erebos și „Noaptea cea neagră”. Apoi a tăsnit Pământul (Gaia): „slăvita, născu mai întâi asemenea sieși/ Cerul cu stele-mpânzite, de jur-împrejur s-o cuprindă./ Zeilor celor ferice în vechi locaș să le fie./ Munții înalți a născut și grotele-adânci, hărăzite/ Nimfelor, zâne ce-n peșteri de

munți își fac locuința...” Dar „Fără-a rodi din iubire născut-a marea cea stearpă./ Marea vrăjmașă ce-și umflă unda-n vâltoarea furtunii” (Hesiod, „Opere”, Ed. Univers, 1973, trad. Dumitru T. Burtea). E curioasă prezentarea peiorativă a acestui *ontos* (nume masculin dat mării primitive): nașterea sa nu e urmarea vreunei iubiri. Și tot curioasă e nașterea lui *Oceanos*, semn că e vorba despre o altă paradigmă: „Iar din unirea cu Cerul, născu pe-nspumatul Oceanos” (ed.cit.). Înțelegem că Poseidon, fratele lui Zeus, zeul mărilor în mitologia Olimpului, e de temut. În versul 15, „Teogonia” lui Hesiod îl prezintă ca pe „cutremurul lumii”, ca pe acela care „ține pământul” (ed. cit.). „Odiseea” e dominată de această teroare, excelent exprimată epic, iar Horațiu alege tonul elegiac într-o cunoscută odă pe care o dedică vasului lui Vergiliu. Ar fi prudent așadar să nu ne încredem prea mult într-o viziune luminoasă asupra mării, când discutăm despre Grecia antică, chiar dacă, în „Eternitatea”, Rimbaud ne contrazice: „Marea călătoare/ Merg după soare” („Antologie din lirica franceză”, Ed. Pandora M, 2006, trad. C.D. Zeletin). Erich Arendt (poet provenit din Germania de Est), care a vrut să exorcizeze „Noaptea cicadeelor”, în ascultarea primelor mișcări ale zilei, și să facă să se întâlnească arhaicul și modernul, mitul și istoria în epoca lui Homer, într-o arzătoare actualitate a originilor, identifică Valul și Obscurul. Și e nevoie de întreaga forță a optimismului claudelian, de o viziune exuberantă asupra unei lumi create de Dumnezeu, pentru ca, în al doilea text din „Cele cinci mari ode”, „Spiritul și Apa”, să pornească de la tema hesiodică a sterilității mării și să facă din aceasta din urmă un principiu de viață și un izvor de plenitudine: „Dar ea e viață însăși fără de care totul e mort, ah! vreau viața însăși fără de care totul e mort! Viața însăși [...] și mă ucide ce-i muritor”. Textul lui Claudel e liric în sens secund, dar confirmă și locul mării în epopee (evocarea lui Ulise și a lui Aeneas, mai ales a lui Palinurus în „Muzele”, și suportul mișcător pentru dramă („Proteu”, „Pantoful de satin”, „Cartea lui Cristofor Columb”). Tragicii greci au cunoscut această posibilitate dramatică mai cu seamă când au reluat, în piesele lor, episodul troian: „Ifigenia” (Euripide), „Filoctet” (Sofocle), unde, încă din primul vers, Ulise salută pământul din Lemnos înfășurat în valuri, „Agamemnon” (Eschil). Un dezastru provocat de mare constituie arierplanul piesei „Neguțătorul din Veneția” a lui Shakespeare. Iar tema rămâne importantă și în ultimele drame shakespeariene, „Pericle, prinț al Tyrului” și „Furtuna”.

• Victor Mitocaru, Stelian Naniuan, Carmen Mihalache și Sergiu Adam la decernarea Premiilor Revistei „Ateneu” – 1992

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Postmodernismul. Addenda

Știi cine e mama reinventării în tara entertainmentului? Fără îndoială, Madona – emblema postmodernă supremă, cea care a fabricat neconținut imagini, chipuri și, de ce nu, măști cu nemiluita: sora bună a cameleonului, grație căreia avea libertatea absolută de a-și confecționa personajul și de a-l schimba după propriul nărav, pentru că publicul nu deținea imagini sau informații anterioare despre ea, după care să se poată orienta. Prestația cameleonică a Madonei este o reflecție asupra felului în care mass-media și celebritățile fabrică și manipulează o reprezentare publică ce nu se fundamentează nicicum pe adevăratul caracter al protagonistului în chestiune, ci pe ceea ce doarește piața să fie acesta. Postmodernismul însuși e cameleon, fluctuant, capricios. Face totul ca să construiască idiomuri aluzive, cât mai subtile și mai sugestiv-întâmplătoare, evitând pe cât posibil capcana modernistă de a fi clară și explicită. Compozitorul postmodern vrea să atragă exclusiv atenția, fără ca personalitatea sa să-l mai distragă pe ascultător: dacă persoana auctorială reală e absentă, ea poate interpreta orice rol își dorește. Fie el palpatibil sau fictiv. O perspectivă mai amplă cu privire la natura muzicii contemporane, în care un flux constant de produse sonore falsificate menite să manevreze consumatorul a creat o societate incap-

bilă să realizeze diferența între realitate și ficțiune, adevăr și minciună, autentic și fals, ne determină să observăm că din varii fragmente culturale postmodernității au întemeiat un nou limbaj înțeles de referințe la istoria muzicii și aluzii la fenomenul pop. Este o societate axată eminent pe rapt, care fură, ca o cotofană, hrană din depozitul altor păsări și se joacă de-a identitatea, depunându-și ouăle, precum cucul, în cuiburi străine. Dacă Jean-François Lyotard a descris postmodernismul ca fiind „neîncrederea în marile narațiuni”, Will Gompertz consideră că acesta poate fi descoperit în „fragmente din ceea ce se întâmplase înainte: o colecție cu hiturile mișcărilor și ideilor anterioare”. Căutarea constantă de către modernisti a unor soluții componistice atocuprinzătoare este apreciată de postmodernisti, dacă nu prostească, cel puțin naivă și iluzorie. Inșuși comunismul și capitalismul sunt, în opinia postmodernilor, sortite eșecului la fel ca toate celelalte mari idei moderniste ale secolului 20. În schimb, referințele mărunte, cioburile stilistice, mate ori strălucitoare, mesajele, chiar subliminale, fermecate sau dezvăluite te pot recompensa dacă ai oarecare cunoștințe de rebusist care dezleagă șarade criptice, înțelegerea survenind doar din așezarea corectă a pieselor de puzzle. Pentru a face asta e musai nevoie de un proces de deconstrucție, pe măsură ce descoperi elementele pe care compozitorul le-a preluat din diverse surse, ce te ajută să înțelegi sensul unui opus. Ar putea fi acesta un semn că muzica postmodernă poate ascunde mai mult decât pare la prima vedere. În orice caz ea preferă să aclimatizeze cu predilecție reguli specifice altor limba-je artistice precum cel cinematografic, plastic, literar, arhitectural etc., astfel încât aceste împrumuturi alogene, constitu-

ite din fracțiuni preluate și copiate (imitate) de altundeva, să semene cu un colaj de standarde și influente. Postmoderniștii sunt maestrul ai experimentării ludice. Există o anumire ireverență dibace și un oarecare cinism detașat care îi face să nu mai creadă în nimeni și nimic, proiectându-i în lumea reclamei și a comerțului, către care privesc ironic. Ei pun aproape totul la îndoială, spre deosebire de moderniștii care erau precumpănitor serioși și aventuroși, crezând mai ales în viitor. Modernismul muzical respingea cu osădie tradiția. Postmodernismul nu are tiv, nici margini drepte. Modernismul era liniar și sistematic. Postmodernismul e ubicuu, e peste tot. Modernismul a realizat lucrări menite să provoace și să șocheze. Postmodernismul are lipit pe el o etichetă mai degrabă academică, relevând o estetică relațională și o doctrină care susține că a face muzică azi înseamnă a crea o arenă de schimb între un artist și o comunitate de vizitatori în care aceștia împărtășesc idei și experiențe. Conform argumentului esteticii relaționale, exprimat printre alții, de Carsten Höller, produsul sonor este o reacție la natura din ce în ce mai antisocială a existenței noastre urbane, unde automatizarea și tehnologia au eliminat „întâlnirile întâmplătoare” din viața noastră de zi cu zi. Același Will Gompertz spunea că „cel mai grozav lucru la postmodernism este că poate fi aproape orice vrei tu să fie. Ceea ce este paradoxul implicat aflat în centrul acestei mișcări, care are capacitatea unică, până și din punctul de vedere al artei moderne, de a uimi și de a scoate din sărite. Ceea ce e tipic postmodern”. Acestea fiind spuse, muzica postmodernă a reușit să schimbe în profunzime fața lumii contemporane. Dacă în bine sau în rău rămâne de discutat.

Ioan PRĂJIȘTEANU
revista PLUMB, Bacău

O revistă tânără de ... 50 de ani

În 1966 (la doi ani de la apariția ediției noi a revistei ATENEU) am început Școala de Poligrafie Generală *Dimitrie Marinescu* din București. În cele trei vacante de vară, practica de producție o făceam în Întreprinderea Poligrafică Bacău. Din vara lui 1967 am văzut cu ochii mei cum se face o revistă. Aflasem de revista *Ateneu* din școală dar acum aveam bucuria de a vedea, pe viu, cum renaște revista lui Bacovia. Apoi, până în '89, și câțiva ani după, ca maestru tipar înalt în Imprimeria Bacovia (!) am fost cel care se ocupa personal de tipărirea revistei în condiții din ce în ce mai dificile. (Se înrăiseră tipografiile !!!)

Am avut minunatul prilej să-i cunosc personal pe toți redactorii șefi, pe toți redactorii și colaboratorii revistei din 1969 și până acum, la un capăt de timp Radu Cârneli la celălalt Carmen Mihalache. Cu nostalgie și tristețe mi-aduc aminte de Ion Roșu, Mișu Sabin, Vasile Sporici, Horia Gane, Victor Enășoae, Ioanid Romanescu, Stelian Năniș... Cu ei mă voi întâlni mai târziu, cu ceilalți mă întâlnesc și azi ... Victor Mitocaru, Calistrat Costin, George Genoiu, Ovidiu Genaru, Viorel Savin, Constantin Călin, Gheorghe Neagu, Carmen

Mihalache, Dan Perșa, Adrian Jicu... Depănăm povești cu scriitori, cu tipografi. Povești vesele ori triste, povești care au marcat și pe unii și pe alții. Tipografiile n-au fost niciodată inamicii scriitorilor! Între ei se consolidase o anumită stare de *complicitate*. Fiind primii care luau contact cu scriitura unui autor (nu vorbim de cenzura de la Centru) aveau înconștienta de a modifica intenționat un cuvânt, o frază pentru amuzament. Mi-aduc aminte de piesa **Bătrâna și hoțul** a lui Viorel Savin. Titlul devenise **baba și hoțul**. Toți știau cine erau cei doi. M-a întrebat V. Savin dacă am curajul să las acest titlu. N-am avut...

M-am născut odată cu revista *Ateneu* (ierțati-mi infatuarea) și acum, în 2014 împărțim, de nevoie, același spațiu. Debutul meu *oficial* a fost în *Ateneu*, am continuat în *Ateneu*, și cine ar fi crezut că ATENEU și PLUMB vor conviețui, peste timp, pentru o bucată de vreme, împreună!

Acum, când se împlinesc 50 de ani de la punerea în pagină a primului număr din august 1964 un fost tipograf urează Ateneului și colectivului redacțional cel mai sincer „La mulți ani!”

Valeria MANTA TĂICUȚU

Gânduri pentru „Ateneu“

Cum să nu iubești o revistă fondată de George Bacovia? (nu, nu l-am uitat pe Grigore Tabacaru, dar Bacovia înseamnă atât de mult pentru Bacău, încât gândul nu se spărie, ci rămâne la El). Cum să nu consideri anul 1925 drept unul care avea să marcheze definitiv destinul cultural al unui oraș întreg? Sigur, dacă n-ar fi venit și acel fast (tot pentru cultura Bacăului) 1964, când revista „Ateneu” a început, după ani întregi de tăcere, să fie reeditată, probabil că peisajul literar băcăuan ar fi fost mult mai trist decât este, cu scriitorii săi valoroși uitați, marginalizați într-o societate interesată doar de bani, putere, comerț, sex și scandal (nu întotdeauna în această ordine).

Acum, în 2014, la 50 de ani de la prima apariție, revista „Ateneu” încearcă să rămână „o casă a visurilor”, cum o numea poetul Radu Cârneli sau, poate, o cetate ideală, bine apărată, al cărei pod se coboară numai pentru ceea ce este profund și autentic în literatura contemporană. Nu, echipa redacțională actuală nu intenționează promovarea elitismului și nu-și selectează colaboratorii după criterii extraculturale; din câte știu, nu are „clientelă” și nici liste cu „agreați” și „respinsi” indiferent de valoarea scrierilor, așa cum se mai întâmplă, din păcate, prin alte părți. Aici nu contează ce funcții ai, ce premii ți-a dat prietenii, ce partid te susține și ce

critic literar te iubește fiindcă-l plătești pentru acest lucru. La „Ateneu” contează numai ceea ce scrii, cum scrii, cât talent ai: câte reviste literare își mai permit luxul de a promova bunul-gust și valoarea în aceste vremuri, când lupta pentru supraviețuire „legalizează” compromisul?

De când mă știu (și mă știu de multă vreme!) revista „Ateneu” este un loc frumos, aerisit, unde zgomotul și furia, kitschul, impostura, oportunistul și multe alte păcate capitale ale literaturii noastre n-au reușit să pătrundă. Îi doresc publicației să rămână așa cel puțin atâta vreme cât va mai fi apă în Bistrița.

Cârneli. Undeva, la un concurs, el mi-a acordat primul premiu literar – „peana de aur” (la Târgoviște). Acum e o redutabilă redacție (Marius Manta, Dan Perșa, Adrian Jicu, Violeta Savu) în jurul D-nei Carmen Mihalache, atentă la problematica fenomenului literar contemporan, dar și la nobila îndatorire de-a evidenția „sigiliile” personalităților create din Bacău. Urmăresc cronicile semnate de Vasile Spiridon, Marius Manta, paginile despre studiile eminesciene ale lui Ștefan Munteanu, însemnările despre literatura engleză ale D-nei Elena Ciobanu, lecturile incitante ale lui Ion Fercu desprins din Dostoievski.

Rezonanța numelui, *Ateneu* mă duce cu gândul la rolul important pe care l-au avut în județul meu de graniță, așa numitele „Athenee Populare”, („reviste vorbite”, scene ale întâlnirilor culturale pe care N. Iorga le-a evocat), ele au introdus învățământul românesc, limba și cultura națională în Satu Mare. La cei 50 de ani, trimit *Ateneului* din Bacău aceste rânduri înălțătoare care nu-și pierd valabilitatea peste ani: „...Atheneul Popular Român va fi altarul pe care vom aduce, prinosul nostru de muncă rodnică...frumusețile graiului nostru, aici vor veni să ia lumină din lumină...” (Ziarul „Satu Mare”, 12/ 11 febr. 1925).

La mai mare!

• 2014 – ședință de redacție: Dan Perșa, Adrian Jicu, Marius Manta

George VULTURESCU

Redactor șef, Revista „Poesis”

Fuiorul de cometă

Orice revistă literară trebuie să „conțină”, în *mic*, literatura română. Dictionarele, tomurile istoriilor – controversate sau nu –, operele „complete” (pe care le lăsăm mereu „neterminat”) sunt, desigur, materialul durabil al *templului*: în jur însă e vifor și lumină, amurg și amiază a *focului viu* care este literatura și pe care revistele literare îl pot întreține – *fuiorul de cometă*, semnul irepetabil al efemerului...

De *Ateneu*, revista din Bacău, m-a apropiat la început generosul poet și traducător Radu

• La un vernisaj: Carmen Mihalache și Calistrat Costin

La jubileu, revista Ateneu e salvată

La 50 de ani, un om se află într-un vârful, iar de a doua zi trebuie să înțeleagă cu toată luciditatea că începe coborâșul. Că e sceptic sau optimismu-i dă pe afară, că iubește și/ sau e iubit, că e energic sau de tot tufit, el se află la o oră după jubileu pe panta coborâtoare spre nu știu ce.

Cu totul altfel stau lucrurile când vorbim de jubileul unei reviste. La 50 de ani, aș zice că o revistă e salvată. E la fel de matură ca un om, dar de a doua zi ea pornește pe o rampă, ca să zicem așa, nici gând să coboare. Este cazul seriei noi a *Ateneu*-lui de la Bacău. A apărut într-un moment de așa-zis dezgheț ideologic și redacția a știut să profite de acesta, făcând o revistă profesionistă în vremi din ce în ce mai vitrege; asta până-n 1989. După aceea, lucrurile s-au simplificat (nota bene: la unele surse lucrurile s-au complicat, că și

democrația are paradoxurile ei!), în sensul că și-a păstrat un, să folosim un anglicism, trend ascendent. Un cititor fervent de gazete literare, când i se aprinde becul *Ateneu*, punând unul lângă altul redactorii și colaboratorii revistei din această serie, alcătuiește un valabil și viabil dicționar al literaturii române contemporane. Poate că și numai numele premianților revistei, dimpreună cu cei care i-au cadourisit, fac o literatură viabilă.

Ce ziceam, că la 50 de ani o revistă de cultură scapă? Ei bine, *Ateneu* este o revistă salvată. Nu putem să-i dorim decât să ajungă la vârsta *Convorbirilor literare*, a *Daciei literare*, a *Familiei*, și mai departe...

În speranța că vom ajunge a sărbători și noi anul viitor jubileul, vă spunem **La mulți ani cu noi succese!**, în numele Argeș-ului,

Dumitru Augustin DOMAN

„L-am întâlnit pe Radu Cârnci prin anii șaizeci și... lângă Bacău, la un ocol silvic, unde era inginer și unde doamna domniei sale profesa aceeași meserie... S-ar putea ca domniile lor să fi fost primii ingineri silvici pe care i-am văzut în viața mea! Până atunci văzusem doar pădurari... Radu Cârnci scria poeme de dragoste, cânta codrii, pășările... Revista *Ateneu* nu apăruse”, scrie D. R. Popescu într-o pagină de memorialistică. Despre buna așezare a Bacăului în circuitele culturale naționale, despre dialogul orașului cultural cu Clujul sau cu Timișoara se poate vorbi abia de la apariția revistei *Ateneu* (serie nouă, 1964), și de la felul în care poetul Radu Cârnci administrează/dirigește viața literară a locului. E, la sfârșitul anilor șaizeci, de o eficacitate remarcabilă: știe a așeza lângă revistă tineri care pot realiza o continuitate prin scris, dar și prin acțiunea culturală. Știe a lega dialog cu D. R. Popescu de la Cluj, cu Anghel Dumbrăveanu de la Timișoara, cu înălțimile Bucureștiului literar. La începutul anilor șaptezeci, veghează un proces de demotopolizare culturală.

Revista *Ateneu* a fost o foarte specială aventură intelectuală și nu numai. O teribilă iluzie. Un adevărat safari, „într-o grădină publică, tăcută”. Dacă n-ai fost acolo, n-ai de

Cornel UNGUREANU

„O foarte specială aventură intelectuală“

• În mare: Gheorghe Cernegura, Vlad Sorianu, George Bălăiță, Radu Cârnci, Calistrat Costin

unde ști. Iar dacă o scoți din context... iese o istorioară cu niște bieți literați din provincie. Redactor șef al revistei este prin urmare Radu Cârnci, în redacție vor fi Sergiu Adam (poet viu, lider de o generozitate rarismă), Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Constantin Călin, Vlad Sorianu. George Bălăiță va lua conducerea revistei un pic mai târziu. Fiecare este legat de tradiția literară a locului (patronat de Bacovia!), prin inițiative care să asigure autori-

tate geografiei bacoviene. Cum orice scriitor „din provincie” își dorește audiență, iar audiența se obține prin productivitate, Radu Cârnci ca și Sergiu Adam, ca și Ovidiu Genaru, „scriu mult”. După ce Radu Cârnci se mută la București – e un lider performant, e nevoie de el acolo – Ovidiu Genaru pare a fi poetul de succes al locului. Nu numai poezie, sau, cum notează prietenul său: „A făcut toate cele. Și încă face. Le lasă pe rând,

reia după un calendar ocult. A scris romane și a compus piese de teatru”. Și încă: „Harnic peste măsură. Când nu scrie, se retrage în atelierul supradotat cu toate utilitățile și pictează minunate icoane pe sticlă sau cu îndemânarea lui drăcească produce tot felul de obiecte fanteziste (metal, plastic, lemn, os, piele și ce s-o mai găsi pe-acolo), podoabe de o admirabilă, neașteptată frumusețe. Plăcerea cu care lucrează întrece cu mult interesul comercial (care funcționează, firește). Și în tot acest timp, Ovidiu numai la poezie se gândeste”.

Bărbatul de succes al acestui spațiu moldav, George Bălăiță, își amintește, în prefața volumului **Patimile după Bacovia** (Poezii definitive, 2009) de „drumul lung al prieteniei” cu Ovidiu Genaru: drumul „începe la Bacău, la grădinița din strada Băncii, colț cu Neagoe Vodă, lângă grajdulele primăriei și la o aruncătură de băț de casa familiei Vasiliu, astăzi Muzeul Bacovia. Într-o strofă din Bacovia stă viața

noastră, prietene... Lumea întoarsă pe dos. Provisoratul sub toate formele. Gluma care poate ucide, răsul care nu mai vindecă. Războiul. Cortina de fier. Utopia comunistă. Imposibila alegere de sine. A asuma în scris viața trăită de tine. A avea rezistența paznicului de far care la 103 ani încă urcă scara din turn... Emoția sufocă sentimentele. Grotescul spurcă tragedia. Comicul eșuează în bășcălie. Farsă, comedie neagră. Resturi din ce și cum trăiseră părinții noștri, nimic din ce gândeam și ar fi vrut să ni se întâmple”.

Cred că voi scrie pe larg în Geografia mea literară despre această „foarte specială aventură intelectuală” împlinită de revista *Ateneu*. Despre arhivele lui Sergiu Adam, despre trecerea prin lume a lui Mihail Sabin („A venit domnul Bacovia în costumul lui de mire/ Și era atât de singur...”), despre eminentul constructor Constantin Călin, despre cele câteva dicționare literare, culturale ale orașului. Onorante pentru starea de iubire pe care o trăiesc oamenii de cultură din oraș. Despre bunul meu prieten Calistrat Costin. Și, presupun că voi avea încă vreme să le citesc pe toate ca să adaug un cuvânt nimerit prietenilor mei care au rămas la Bacău. Ca să poată sărbători frumos cele cinci decenii de nobilă viețuire (de supraviețuire?) a revistei.

Ateneu este, prin definiție, un for iradiant de cultură. E semnificativ faptul că revista, fondată de G. Bacovia și Grigore Tabacaru, a fost posibil să reapară într-o perioadă când deja se arătau simptomele unei tranziții – de la aproape completa deznationalizare și ruptură de trecutul nostru istoric și cultural, din *obsedantul deceniu*, la scoaterea din ceață a unor jaloane și a unor punți de legătură cu noi înșine. Să nu uităm că *Ateneu* a apărut la doar câteva luni de la istorica *Declarație din aprilie 1964*, un act curajos, acesta (în condițiile date), al regimului Dej, care denunța aservirile la care am fost obligați (de URSS) vreme de două decenii, și dădea speranța unei întoarceri la normalitate – inclusiv culturală – cel puțin în ceea ce privește *creșterea limbii românești /si-a patriei cinștine*, necinștite, până atunci, de intruziunea unor modele de la *Răsărit*. Eram student în acei ani, și pot mărturisii bucuria uimită a descoperirii unor noi reviste literare, într-un peisaj cultural pe cât de arid, pe atât de dogmatizat. *Ateneu* a văzut lumina tiparului aproape concomitent cu craiovenele *Ramuri* și a anticipat (re)apariția unor reviste precum *Familia*, *Astra*, *Vatra*, *Argeș*, *Tomis*. La Iași, în acea vreme, exista doar lunarul *lasul literar*, o revistă oboșită și oricum, neincăpătoare, pentru un oraș de dimensiunea culturală a vechii capitale a Moldovei. Într-un fel, existența *Ateneului* a avut un efect pe care, poate, nu-l bănuim: a determinat apariția revistei *Cronica* și a celorlalte, ivite cam în aceeași perioadă. Nu direct, desigur, ci prin folosirea, în fața autorităților, a exemplului *luminos* al *Ateneului*: dacă la Bacău se poate, de ce să nu se poate și la Iași?

Nicolae TURTUREANU

Director al revistei „Cronica veche”

Spre centenar...

Revista *Ateneu* a fost, atunci și... mereu, *altcumva*. A avut personalitatea ei, inconfundabilă, de la conținut și până la linia grafică. *Et in Arcadia ego*. Și eu am fost la *Ateneu*! S-a ntmplat ca, devenind, mai întâi, redactor la *Radio Iași* și, mai apoi, la revista *Cronica*, să am numeroase prilejuri – chiar obligații! – de a mă întâlni cu scriitorii *Ateneului*, de a le lua interviuri, de a-i invita să colaboreze, de a scrie despre (unele dintre) cărțile lor. Prin timp, între *Cronica* (*străveche*, îmi place să spun) și *Ateneu* a fost o adevărată frăție. Era o încintare să te vezi cu Sergiu (Adam), cel mereu melancolic; cu Bălăiță (*conversind despre Ionescu*); cu Cârnciul cel *cîntînd dintr-un arbore*; cu Călin – ale cărui *file din poveste* erau mereu eliptice, ca și poezia bacoviană; cu regretatul Mișu (Mihail Sabin), plin de umor *ovreiesc*; cu Vlad Sorianu, filosofînd *spornic*; cu Ovidiu (Genaru), cel care a lămurit definitiv *rolul frunzei în provincii*... Cu Carmen Tudora, colega mea de studenție ieșeană. Pe Carmen Mihalache abia dacă o zăream, tunsă scurt și cu un zămbet pe chip (despre care nu știai dacă e complice sau ironic), traversând această scenă redacțională cam aburită. Se impuneau, tot pe-atunci, un Octavian Voicu, un Viorel Savin (colegi cu mine) sau un Calistrat Costin, încă nu pe atât

• Bacovia - desen de Ilie Boca

de ironic pre cit era capabil... Răsăreau Victor Mitocaru, Victor Munteanu, Ion Enache... În rest, probabil, era o viață redacțională la fel de plină, de tensionată și de relaxantă ca și aceea pe care o trăiam eu însumi, la străvechea „Cronică”...

Am și o victorie personală la Bacău: acolo am primit (împreună cu Sergiu Adam) *Premiul pentru debut*, la prima ediție (1971) a *Festivalului Național de Poezie „G. Bacovia”*, pentru volumul *Punctul de sprijin*. Trebuia să ni se dea și niște parale, din partea moștenitoarei lui Bacovia, dar, peste noapte, partidul a decis că o persoană particulară (Aghata Grigorescu-Bacovia) nu poate oferi premii publice, drept pentru care am multumit c-un uriaș carton, care eterniza, prin viguroasa semnătură *Radu Cârnci*, decizia juriului, și cu un la fel de uriaș volum *Bacovia*.

Ateneul a fost/ este locul geometric al Bacăului cultural-artistic, acolo se filtrează valorile, se *aten(e)uiază* umorile (literare). Îi citesc cu încintare pe (mai) tinerii critici Adrian Jicu, Marius Manta, Vasile Spiridon. Neapărat – pe prozatorul, atât de hăruit, Dan Perșa, neuitînd că, avîndu-l ca punct de sprijin, am înfruntat, în iarna lui 96 pare-mi-se, zăpezile Sinaiei, *ca să mutăm lemne* – să jucăm șah, adică – după o idee a ludicului Ulici, la (pierduta, între timp) Casă a Scriitorilor, de la Cumpătu. Dar, dincolo de aceste nume, care mi-au venit mai repede-n minte, pot a vă spune, iubii colegi, că, după un străvechi obicei, eu citesc revistele – cu atât mai mult *Ateneu* – de la coadă la cap și de la cap la coadă. Și nimeni, dintre semnatarii constanți, nu-mi scapă...

Punînd, la ceas aniversar, într-o cumpănă – deși s-a trecut prin multe – *Ateneul* de-altădată cu cel de-acum, eu unul le văd într-un continuu balans, care se echilibrează mereu, miraculos, într-un beneficiu tuturor iubitorilor de cultură... scrisă.

Spre centenar, așadar!

Pe vremea când nu împliniseam șaisprezece ani, revista *Ateneu* avea deja zece, poetul Sergiu Adam nu ținea încă *Poșta redacției*, prozatorul George Bălăiță mai avea puțin până să-și vadă *Lumea...* între coperti, poetul Ovidiu Genaru găsisse un nume *Patimilor* sale și ecoul lor se mai auzea încă, iar criticul Constantin Călin începuse, cu siguranță, să lucreze la cartea despre Bacovia.

Nu-mi trecea nicicum prin cap să trec pe la redacția revistei. Pe vremea aia mă număram printre juniorii lui *Dinamo Bacău*, jucam tenis de masă în echipa a doua la *Voinea* și scriam proză până noaptea târziu la o masă îngustă pe unul din culoarele căminului de băieți al Liceului nr. 5. Eram vesel și nepăsător și convins că pot să le fac pe toate foarte bine. Pentru fotbalul pe care-l jucam, ca și pentru tenisul de masă primisem câteva binecuvântări; cu proza nu prea îndrăzneau să ies în lume.

În afară de tata, doar părintele Teodor Adam s-a arătat interesat de textele mele. Și căruia n-am rezistat să nu i le arăt. Simt nevoia aici să fac un scurt popas. Poate cândva voi reuși să vorbesc pe îndelete despre fascinația blândă pe care o iradia părintele Adam în rândul oamenilor din satul meu natal; poate voi găsi verbele potrivite ca să povestesc despre cum reușea să-i adune în jurul său, să alunge răul din case prin simpla lui prezență, să aplice conflicte și certuri de-o viață, să sâdească încredere acolo unde singurul remediu părea să fie doar afurisenia. Peste mulți ani aveam să mă întâlnesc un om din străpune părintelui Adam: este vorba despre părintele Nicanor Lemne care, la cei 97 de ani ai săi, trăiește în tină la Siliștea Snagovului. Sunt singurii doi oameni cu har pe care pronia cerească m-a ajutat să-i cunosc.

Într-o bună zi, părintele Adam mi-a spus că are un băiat la revistă, că-i dăduse textele mele, să-l caut la redacție. Nici când nu m-am dovedit mai inventiv pentru a amâna cât mai mult momentul descinderii mele la redacția revistei, aflată la câteva sute de metri de liceul unde învățam o meserie pe care n-aveam s-o practic niciodată. Dar n-am putut s-o țin așa la nesfârșit. Din jenă față de părintele care mă chestiona de câte ori avea ocazia dacă trecusem pe la revistă, dar, probabil, și dintr-o pură curiozitate l-am căutat pe poetul Sergiu Adam. Și nu mică mi-a fost mirarea când l-am descoperit pe părintele Adam în persoana poetului. Mai tânăr cu vreo 20 de ani.

Sergiu Adam m-a primit cu o seriozitate blândă, ca pe-un confrate mai tânăr. Datorită referințelor bune, credeam atunci, dar nu după mult timp aveam să-mi dau seama că atitudinea făcea parte din chiar firea poetului. Astfel, am aflat că textele mele porniseră prin

Iacob FLOREA

Eu la Ateneu. Trei secvențe

lume, umblau din mână în mână, ajunseseră la prozatorul George Bălăiță, căruia tocmai îi apăruse un roman – *Lumea în două zile*. Momentan nu era în redacție, dar puteam să-l mai caut în zilele următoare, tot suntem la o aruncătură de băț unii de alții. Sau și mai sigur ar fi să aștept răspunsul la *Poșta redacției*, semn clar că prozatorul s-a uitat peste textele mele. Îi citisem vreo carte? Da, una de povestiri, nu-mi mai aminteam cum se numește, dar era acolo o povestire în care o furnică se plimbă pe pulpa sau pe talpa piciorului, o întreagă aventură, da, da, ca și mutatul unei scări în Tristram Shandy, nu?! Nu puteam fi ușor păcălit. Citisem toate cărțile, nu-i așa? Cel puțin în capul meu. Dar carnea mea era veselă și mintea bucuroasă pentru că trecusem pe acolo și aflasem că prozatorul care urma să mă citească tocmai îi apăruse un roman. Aveam să-l caut și și voi avea grijă să fiu pregătit pentru o eventuală întâlnire.

După destulă vreme, m-am trezit cu un prieten alergând ca apucatul cu revista *Ateneu* în mână, deschisă la *Poșta redacției*. Aveți ochi și mână pentru proză. Treceți pe la redacție, sta scris în dreptul numelui meu. M-au trecut toate nădușeliile. Eu nu reușisem încă să termin de citit *Lumea în două zile* și nici nu credeam că o voi face vreodată. Antipa îmi devenise cel mai antipatic personaj din câți îmi fusese dat să întâlnesc până atunci, la fel de nesuferit ca și celebrul Joseph K. care mă scotea din minți cu atitudinea și comportamentul lui și nu reușeam să duc până la capăt lectura *Procesului*. Unde mai pui că *Lumea* era un castel de cuvinte, o basilică, o catedrală, mirosurile, gesturile, țesătura aceea inesizabilă dintre ființe și lucruri, ochiul care scomornește și vede tot, ochiul care râde și ochiul care plânge, mâna care atinge, ironia, niciodată bășcălia, umorul, toate erau acolo. Pot spune acum că

mai târziu aveam să înțeleg și să mă apropiu de povestea aceea enormă și fabuloasă prin care ne puteam pe atunci să înaintez cu ușurință și care îmi lăsa urme pe tot trupul ca vârșatul de vânt.

N-am reușit să termin de citit romanul, dar mi-am luat inima-n dinți și m-am dus la redacție, pe Eliberării 63. George Bălăiță m-a primit zămbind, mi-a spus să aștept puțin, și-a luat o hârtie, creion și mi-a propus să ne retragem într-o cameră la etaj, doar noi doi. Prozatorul și-a aranjat tacticos foaia albă în față, creionul deasupra și m-a privit o clipă pentru a se convinge dacă așteptam să-mi spună ceva esențial. Da, presupun că așteptam. Și-a dat seama de asta și m-a privit din nou, buzele țuguite, făcute pungă, a zămbit cu ochii, apoi zămbetul s-a răsfânt spre buze, s-a întipărit pe toată fața în timp ce trăgea cu creionul câteva linii sigure pe foaia albă din față. Nu știu cum și de ce am început să mă simt bine. Omul din față mea era tânăr și dezinvolt și, mai ales, respira o prospectivă răcoasă care avea ceva molipsitor. El era, îmi spuneam, creatorul lui Antipa, al procurorului Viziru, al lui Pașaliu (care-mi placea la nebunie) și-al bătrânului August pălărierul și stătea la o suetă cu mine. Versuri nu scrii? Prima întrebare. Nu, nu scriam versuri. Mișcările mâinilor pe coala de hârtie s-au întezit, interesul pentru ce se contura acolo creștea din ce în ce mai mult, așa cum, îmi închipuiam, în alte timpuri, un om de la curțile domnești își va fi privit pana și papirusul în lumina palidă a unei feștite. M-a privit din nou și așa cum, îmi închipuiam, în alte timpuri, un om de la curțile domnești își va fi privit pana și papirusul în lumina palidă a unei feștite. M-a privit din nou și așa cum, îmi închipuiam, în alte timpuri, un om de la curțile domnești își va fi privit pana și papirusul în lumina palidă a unei feștite. M-a privit din nou și așa cum, îmi închipuiam, în alte timpuri, un om de la curțile domnești își va fi privit pana și papirusul în lumina palidă a unei feștite.

O mică înnorare. Am mai slalomat puțin printre autori și opere, înțelegând că întrevedere noastră se apropie de sfârșit. Așa, în treacăt, m-a întrebat dacă știu că i-a apărut un roman. L-am mărturisit cu franchețe căznea mea la lectura *Lumii în două zile*. A zămbit în felul acela inimitabil, mișcările mâinii cu creionul pe foaia albă s-au întezit, a mai corectat ceva, o mică eroare, apoi a început să-mi vorbească despre *Cei morți*, despre ce se întâmpla acolo, despre cât Cehov, fără să fie Cehov, putem găsi în această admirabilă bucată literară. La un moment dat s-a ridicat și a ieșit pentru o clipă din cameră. Muream de curiozitate să află ce se afla acolo, pe coala din fața mea. Mi-am aruncat o privire rapidă, ușa s-a deschis din nou, am apucat să văd un desen, o figură geometrică cu laturi îngroșate, nimic spectaculos și memorabil.

Și dintr-o dată lucrurile au devenit foarte serioase, ultimative. Voiam să fiu publicat? Aș fi vrut, dar nu îndrăzneau să o spun prea răspicat. Da, se poate, am multe calități, dar la fel de bine puteam să mă aștept. Nu-i nici o grabă.

Și înainte de a ne despărți, promițându-i că ținem legătura, mi-a spus: dacă înveți să aștepți, nu e rău. Nu știu nici până în ziua de azi dacă am învățat să aștept, dacă am fost un elev bun la școala răbdării. Știu, în schimb, că am debutat mai târziu în paginile revistei *Ateneu*, abia în 1983. Și îmi place să cred că botelul literar atunci l-am primit, la întâlnirea cu inegalabilul prozator George Bălăiță; iar ieșirea mea ulterioară în lume a ținut de o pură și simplă întâmplare.

*

În toamna lui 1990 mi-am văzut visul cu ochii: m-am transferat la revista *Ateneu*. La sugestia poetului Sergiu Adam, care, încă o dată, ca în alte momente, a tras o linie dreaptă în destinul meu întortocheat. Tot el le adusesse în redacție pe Carmen Mihalache Popa și pe Lidia Blidariu. Din vechea echipă, dacă memoria nu-mi joacă feste, mai rămăsesse doar Stelian Nănianu. Don Sergiu a făcut repede din noi o echipă imbatibilă. Sensibilitatea și un soi de fragilitate discretă a poetei Lidia Blidariu făceau casa bună cu luciditatea și ironia acidulată a dezinvoltiei Carmen Mihalache Popa. Don Sergiu se mișca în mijlocul nostru fără stridențele și fașoanele unui șef, mai degrabă oficia decât dădea dispoziții. Eu cel puțin

• Iacob Florea, laureat pentru Proză la ediția din 2011 a Premiilor Revistei „Ateneu“

eram fascinat cum putea să rezolve sumarul revistei într-o dimineață, imediat ce punea mâna pe telefon: don Sergiu nu-i cunoștea doar pe toți cei din lumea literară, de la București la Timișoara, din Iași la Cluj, trecând prin Galați, Focșani și Târgu Mureș, ci știa și o sumedenie de oameni care ne puteau ajuta cu o publicitate sau cu masă și casă pentru invitații veniți la Festivalul George Bacovia. Pe vremea aia, poeta noastră, pe care o tachinam cu duioșie, era îndrăgostită de un prieten de-al lui don Sergiu, dar și al meu, în vreme ce eu însumi eram îndrăgostit de infatigabila Carmen, fără să-i mărturisesc niciodată deschis. Și ea, care le știa pe toate, bineînțeles că știa și de tăcuta mea iubire, dar a trecut-o sub tăcere până la plecarea mea din redacție. Care s-a întâmplat destul de repede, dar nu înainte de a realiza numărul *Ultimele zile ale lui Marin Preda*, din augustul acela de neuitat. Și don Sergiu, odată ce și-a dat acordul de a face numărul, dar și colegele mele, inclusiv mucaitul Stelian Nănianu, m-au susținut în cele două luni, când credeam că nu-i mai dau de capăt. Mult mai târziu, după ce m-am perindat prin destule locuri, aveam să-mi dau seama că redacția *Ateneului* a fost singurul loc unde mergeam cu plăcere și de unde plecam cu părere de rău.

*

Secvența a treia e foarte scurtă. Revista *Ateneu*, fie că a fost sub conducerea lui don Sergiu Adam, fie a lui Carmen Mihalache Popa, m-a regalat într-un mod coplesitor, părand să taie vâtleul cel gras în cinstea fiului rătăcitor: am primit premiul revistei pentru debut (1994) și premiul pentru proză (2011). Și un gând de final. Mărturisit sau nu, fiecare nouă echipă redacțională se consideră mai bună decât precedentă. Este meritul lui Carmen că nu a reunit doar o echipă redutabilă, ci a asigurat și continuitatea marii familii a *Ateneului*. Și, poate, peste ani, un tânăr curios și sagace va constata și va scrie că am făcut și eu parte din minunata familie a revistei *Ateneu*.

Lucian Vasiliu

Redacția „Dacia literară“

Ateneu (I) este stimulat, poetic, armonios.

Rimează cu eu (I) creator; e, în același timp, *curcubeu* (spiritual), *empireu*...

Citesc bacoviana publicație din anii mei de liceu baaadean (bărlădean), după vorba poetului Cezar Ivănescu... Am crescut, cultural, (și) în arena literelor revistei semi-centenare. Mai mult, am fost (după 1990) chiar premiatul ei pentru poezie, în companie selectă cu, să zicem, Alexandru Paleologu, George Bălăiță, Sergiu Adam, Gabriel Dimisianu, Daniel Dimitriu.

Vrednicilor ei manageri/administratori/devotați gospodari de ieri și de astăzi, colaboratorilor și cititorilor, cele mai bune urări!

Spre Centenar, prieteni, comilitoni, amici culturali! Cu *Ateneul* în formă de inimă!

B[a]c[ău],
23 aprilie [1]968

Inscripții

Stimate domnule Steriade,

Vă răspund cu destulă întârziere, vă rog să mă iertați, am fost plecat.

Scrisoarea d[umnea]v[oa]s[tră] și materialele Eminescu mi-au făcut multă bucurie, materialul d[omnu]lui Cioculescu¹ îl citisem.

Sunt mândru că un român, fratele d[umnea]v[oa]s[tră], a făcut și face atâtea eforturi, cu o dăruire și un talent de admirat, pentru Eminescu și pentru literatura română în general.

N-am primit nici un material din cele menționate de d[umnea]v[oa]s[tră], așa că noi vom aștepta în continuare; e desigur vreo greșeală la mijloc.

Într-o scrisoare ce va urma vă voi propune și alte schimburi în afară de acelea menționate de d[umnea]v[oa]s[tră], care, firește, ne bucură și ne onorează!

În luna mai – 20 mai – vor apare în *Ateneu*² poeziile: *Vor trece anii, Melancolie, Veneția, Somnoroase păsărele și Oda*, în franțuzește.

Am citit celelalte apărute în *Ramur*³, sunt foarte bune, dar și cele ce vor apare la noi sunt minunate!

Vă salut cu respect și deosebită considerație,

Radu Cârnelci

B[a]c[ău],
28 mai [1]968

Stimate domnule Steriade,

Recent am primit o telegramă de la fratele d[umnea]v[oa]s[tră], poetul și editorul Mihail Steriade din Bruxelles. Sunt cuvinte fierbinți, pe care nu le poți uita, nu trebuie uitate.

Dorind să-i răspund personal și direct, vă rog să binevoiti a-mi trimite adresa domniei sale cât mai repede, eventual să mi-o dați telefonic între orele 10–15, tel[efon] – 13.759 sau 12.497, B[a]c[ău], revista

Biografia poetului, eseistului, traducătorului și memorialistului Radu Cârnelci (n. 1928) conține o sumă importantă de necunoscute ce se impun, imperios, a fi cercetate și elucidate printr-o minuțioasă și consecventă muncă de investigare a bibliotecilor și arhivelor, publice și particulare, a manuscriselor, a literaturii epistolare, precum și a ziarelor și revistelor la care a colaborat timp de șapte decenii.

Omul ca și creatorul sunt de o distincție și de o discreție rar întâlnite în spațiul literar și cultural românesc. De aici și o anume *stare de noblete* spirituală și intelectuală care l-au impus printre colaboratorii și contemporanii săi.

O mărturie concludentă o constituie activitatea literară și redacțională desfășurată în paginile revistei *Ateneu*, pe care a coordonat-o și supervizat-o, în calitate de redactor-șef, în perioada 1964 – 1972.

Lectura, atentă, a epistolelor primite de la confracții și colaboratorii săi, precum și cele trimise de Radu Cârnelci, demonstrează, în timp, o mare iubire pentru poezie, pentru faptele și lucrurile temeinice și, mai ales, o *punctualitate*

și o *corectitudine* care au inaugurat un stil occidental în relațiile dintre scriitorii de acum o jumătate de secol.

Revelatoare, în această ordine de idei, sunt epistolele trimise jurnalistului Florin Steriade, fratele poetului, eseistului, traducătorului și memorialistului Mihail Steriade (1904–1994), care timp de șase decenii, s-a afirmat în spațiul francofon din Europa, impunând prin cărțile, revistele, conferințele și expozițiile sale o imagine autentică a României acelor ani.

Florin Steriade, autorul unei excelente *biobibliografii Mihail Steriade* pregătea cu tenacitate revenirea, în țară, după o absență de șase decenii a celui ce scrisese și publicase cartea *Vremelnicii*, fapt ce se întâmplă în iulie 1986.

Epistolele ce se publică acum, întâia oară, se constituie în autentice mărturii de simpatie și prețuire pe care Radu Cârnelci le manifestă față de confracțele său și pe care le exprimă cu o franchețe specifică celor aleși și foarte rari cărturari.

Nicolae SCURTU

Ateneu sau 12.144 B[a]c[ău], casa Cârnelci.

Rog acest lucru fiindcă deja am întârziat. Cu acest prilej îi voi trimite și revista și n[ume]r[ele] din 1968 și câteva cărți de poeme ale poezilor de aici, sper să-i facă plăcere, ținând cont și de invitația din *Lucaefărul*.

Am auzit că vine în România, dacă-i așa, v-aș ruga ca eventual împreună să ne faceți o vizită; cu acest prilej îi vom plăti și colaborarea și ne vom bucura de prezența sa.

Cu cele mai sincere sentimente,

Radu Cârnelci

B[a]c[ău],
1 iulie [1]968

Stimate domnule Steriade,

Sunt sincer măhnit că acest eveniment literar mi-a fost comunicat cu totul târziu.

• Prima ediție a Festivalului Bacovia.
Recital de poezie la statuia Poetului

Numărul nostru pe iulie e în tipografie, aproape terminat și tot ce mai pot face este să public, scoțând poezia unui băiat din recitație, o poezie și care este foarte frumoasă: *Lacrima*⁴, care fiind de ton folcloric se potrivește foarte bine numărului care este tematic axat pe relația folclor – artă cultă.

Rămâne ca în august să publicăm interviu⁵ cu d[omnu]

Mihail Steriade pe problemele *poeziei românești și străinătatea*, pe care v-am ruga fie să ni-l faceți d[umnea]v[oa]s[tră], fie să-l realizăm noi, când ne vom întâlni cu distinsul d[umnea]v[oa]s[tră] frate.

Sper să treceți prin Moldova, Focșani, Vrancea, Bacău, Neamț, și sigur că nu ne veți ocoli!

Tot cu acest prilej vom plăti și colaborarea spre a se des-

• Mihail Steriade

curca mai bine din punct de vedere financiar.

Cât despre o pagină specială, nu poate fi vorba, fiindcă noi suntem strict planificați cu hârtie și fonduri foarte puține, nu putem face asemenea depășiri.

Sunt convins, însă, că interviul va fi cu totul binevenit, și mai ales cu lucruri foarte bune. Vă rog să-mi scrieți câteva rânduri în care să-mi precizați dacă veniți pe aici și când.

Vă mulțumesc p[en]t[ru] cele trei numere ale *Jurnalului poezilor*⁶, cât și pentru poezia apărută⁷.

Cu sinceră prețuire,

Radu Cârnelci

B[a]c[ău],
11 mart[ie] [1]969

Stimate domnule Steriade,

Am primit ambele plicuri de la d[umnea]v[oa]s[tră] și mă grăbesc să vă răspund. Vom da o prezentare a poetului Mihail Steriade, fotografia și din poeme⁸ următoarele: *Taina, O, moarte!, Pământ, Meduza și Sunt singur*. Celelalte poeme vi le înapoiez spre a le folosi în altă parte.

Vă mulțumesc că ne-ați amintit de acest eveniment spre a-l sărbători și noi; ați sosit, însă, prea târziu, totuși vom face un lucru frumos!

Vă doresc multă sănătate și succes în tot ce întreprindeți! Sunteți un bun iubitor al literelor române și sigur al fratelui d[umnea]v[oa]s[tră].

Radu Cârnelci

Note

• Originalele acestor epistole, inedite, se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București.

1. Șerban Cioculescu – „Destin românesc, voce universală” în *Gazeta literară*, 15, nr. 12 (803), joi, 21 martie 1968, p. 1 și 7. (*Breviar*)

2. Mihai Eminescu – *L'Ode, Des oiseaux ensommeilles, Venise, Melancolie, Les années passerent. Poemes transposés en française par Michel Steriade. Cu o prezentare de Radu Cârnelci în Ateneu*, 5, nr. 5, mai 1968, p. 19.

3. Mihai Eminescu – *Si des branches, Dehors, nuit d'automne... Jusqu'à l'étoile, Je n'ai qu'un seul désir. Transpuneri în limba franceză de Michel Steriade în Ramuri*, 5, nr. 4(46), 15 aprilie 1968, p. 24.

4. Mihail Steriade – *Cântă lacrima în Ateneu*, 5, nr. 7, iulie 1968, p. 2.

5. Interviu amintit, aici, de poetul Radu Cârnelci nu s-a realizat din motive care, momentan, ne scapă.

6. Publicația trilingvă – *Le Journal roumain de poètes – Roemeens blad van de poezie – Jurnalul român al poezilor* a apărut în perioada 1967-1972 la Bruxelles. La Biblioteca Academiei Române nu există nici măcar un număr.

7. Radu Cârnelci – *Paysage mémorable în Le Journal roumain des poètes*, 1, nr. 3, 26 iunie 1968 (*Piesaj memorabil*). Această poezie a fost reluată și inclusă de Michel Steriade în *Anthologie inachevée de la Poesie roumaine*. Leuven, Editions Soveja, 1970, p. 143.

8. Mihail Steriade – *Sunt singur și O, moarte!* în *Ateneu*, 6, nr. 4, aprilie 1969, p. 11. Din motive necunoscute, celelalte poezii menționate în epistolă nu s-au publicat.

• George Balăta, Cicerone Cernegura, Radu Cârnelci, Calistrat Costin, Vlad Sorănu (Vasilie Sporic)

În 1964, când au început să dea semnele „dezghețului”, s-a ivit, prima, la toate chioșcurile / centrele de difuzare a presei, revista *Ateneu*. Tot atunci, și *Ramuri*. Apoi, în 1965-1966, mai multe reviste de cultură / literatură cu titluri incitante: *Argeș*, *Astra*, *Cronica*, *Familia*, *Ramuri*, *Tomis*. Cine poftea – și mulți poftitori erau pe atunci – le găsea oricând în oricâte exemplare. Se înțelege, condeierii și cititorii de rasă le rumegau pe toate, rând cu rând. Personal, pentru *Ateneu* aveam o specială slăbiciune, cel puțin din două motive: geografic, era publicația culturală cea mai apropiată, aici se aflau cei mai cunoscuți de mine redactori, adică oameni de bază ai revistei: șeful cel mare, Radu Cârnelci, care așșa marea responsabilitate ce-i revenea, altminteri un păduros cu suflet senin, prozatorul deja reputat George Bălăiță, dramaturgul George Genoiu, blândul poet cu figură asiatică Sergiu Adam, omul cu lira și cu trompeta Ioanid Romanescu, criticul Vlad Sorianu (alias biolog-chimist Vasile Sporic), Mihail Sabin, Ovidiu Genaru, Calistrat Costin, Horia Gane. În sfârșit, dar nu cel de pe urmă,

Constantin TRANDAFIR

Aplauze și speranțe

printre ei, și încă de la început, se afla un june de o discreție anormală, care voia să se revanșeze prin texte oarecum teptoase, colegul Constantin Călin. Cu delicatețe și sobrietate, mi-i-a „prezentat”, de la distanță sau mai din apropiere, pe constructorii revistei. Toți tineri, el, Călin, cel mai primăvăraric, în ciuda gravității lui de cleric. „*Atenești*” se adresau cu apelativul nichitian „bătrâne”, devenit bun național. Într-o vreme, i-am atras atenția lui „padre”, cum i se spunea lui Călin, că sunt suspect de misoginie și mi-a spus de prezența în colectivul de redacție a doamnelor Iulia Hălăuceanu și Olimpia Hrișcă. Să nu mai vorbească de colaboratoarele Magda Isanos, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Magda Cârnelci etc.

Mai apoi, mi-a făcut cunoștință și cu o fatucă parcă de la liceu, Carmen Mihalache, în mintea mea i-am zis „Carmen de la Fonda”, după titlul unui film la modă atunci, cu Sara Montiel. Nu știu de ce șielnicul prieten, mi-a șoptit că-i căsătorită. Cu timpul, dumneai a ajuns redactorul șef al revistei, poziție pe care o deține și în momentul de față. Și prietenul meu (nu există două ființe atât de diferite, parcă să justifice vorba cu extremele care se ating) va ajunge, în perioada lui de glorie stilistică și socială, cărmuitorul de sus al *Ateneului*. „Aci și nu numai aci – spunea dânsul adesea – sint și vor fi amplexiuni morale”. Într-adevăr. I-am revăzut pe mai toți la *Serbările Ateneului / Zilele Bacovia* de la începutul lunii septembrie, precum și pe alți colaboratori ai

revistei, de la Agatha Grigorescu Bacovia și Gabriel Bacovia la Constantin Ciopraga, Al. Piru și Ștefan Aug. Doinaș, până la forțele critice Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Ion Pop, Emil Nicolae, Cristian Livescu, Vasile Spiridon, Adrian Jicu.

Din punct de vedere al valorii, *Ateneu* și-a câștigat o faimă meritată, prin echilibrul dintre tradiție și actualitate, național și universal, unitate și diversitate. Nici vorbă de regionalism-provincialism și nici de bir greu plătit totalitarismului din „epoca de aur”. Colaborări de prestigiu, teme de larg interes, anchete, traduceri din mari scriitori au asigurat vitalitatea revistei. Dar cum s-a întâmplat cu mai toate publicațiile din țară, în originala democrație postcomunistă s-au ivit binefacerile societății de piață și de gheață.

Chiar și acum, la jumătatea de veac de comunitate, se fac eforturi notabile pentru a ține sus stindardul băut de vânt.

Ne-a rămas încrederea și curajul de a o aplauda decent și de a-i ura sănătate și viață lungă.

Ovidiu DUNĂREANU

redactor șef

al revistei „Ex Ponto”, Constanța

Treptele desăvârșirii

Îmi face o mare plăcere să afirm că revista *Ateneu* este în momentul de față una dintre cele mai valoroase publicații literar-culturale de la noi din țară. Apariția ei acum 50 de ani (1964) la Bacău, a făcut posibilă coagularea forțelor scriitoricești și intelectuale din acest spațiu, configurându-le greutate și identitate în plan local și național. *Ateneu* nu a avut niciodată complexe provinciale. Dimpotrivă deschiderea sa a fost una maximă. Și-a lărgit continuu cerul de colaboratori, a adus în paginile sale nume de prestigiu, condusa sa estetică fiind una precisă și de înălțime, a creat permanent punți trainice între zona central-moldovenească și celelalte ținuturi românești. Indiferent de dificultățile prin care a trecut, revista nu și-a diminuat spiritul polemic, valoarea, coloana sa vertebrală constituind-o critica literară și de artă de anvergură.

Seria nouă - inițiată de Radu Cârnelci, și condusă în prezent cu măiestrie de distinsul critic de teatru, doamna Carmen Mihalache, secundată de o echipă redacțională redutabilă, neobosită și pasionată – și-a câștigat reputația din temeinicia, eleganța, amplitudinea și profesionalismul cu care este elaborată. Rubricile sale care îi profilează o arhitectură bine articulată și originală: comentarii, autori, cărți, eseuri, poezie, proză, teatru, istorie, personalități, critică și istorie literară, traduceri, meridiane culturale, plastică etc. - răspund cu rigoare în egală măsură interesului regional cât și celui național și european. Revista a fost atentă de fiecare dată cu cărțile mele, cu proza pe care o scriu, găzduind-o cu generozitate în coloanele sale, și este preocupată în permanență de legătura cu spațiul pontic și scriitorii acestuia. Poate și datorită faptului că fostul nostru coleg de la Tomis și Ex Ponto, admirabilul prozator Dan Perșu, în prezent redactor la *Ateneu*, a știut să nu „privească înapoi cu mânie”, ci cu lumina și bucuria unei prietenii adevărate și durabile.

Revista *Ateneu* reprezintă pentru literatură și cultura noastră, pentru Bacău, pentru noi toți, o mărturie de longevitate și de rezistență intelectuală, un dar excepțional, mai ales în această perioadă de confuzie a valorilor de impostură și penurie financiară, de ignoranță crasă când mari și reputeate publicații se clatină sau sunt desființate, o oază salvatoare sub cerul căreia, înalt și subtil, se poate trăi, se poate respira normal.

La această importantă aniversare a sa și îi urăm Revistei *Ateneu* „Mulți Ani înainte!”, iar fraților noștri de la Bacău, să o țină tot așa pe drumul marii performanțe, asigurându-i de prețuirea noastră sinceră.

Adrian ALUI GHEORGHE

Respect, Ateneu!

Mulți ani, mai ales în perioada tinereților noastre năvalnice, priveam cu invidie spre ținuturile județului vecin, Bacău, pentru că acolo era o revistă literară. Și nu era una oarecare, acolo se adunau semnături pe care le regăseai în elita de atunci a literaturii. De asta, să publici în *Ateneu* era o probă de valoare, era acceptul într-un club select. Am intrat, în acea perioadă, în acel club select, fie în grup („poetii din Neamț”), fie individual, cu grupaje acceptate generos de Sergiu Adam (omul nostru de contact!). Ne întrebam noi atunci, în anii 80, de ce apare la Bacău o revistă de cultură și nu apare la Piatra Neamț? Ce avea în plus Bacăul? Explicațiile erau uneori aiuritoare, de genul că Bacăul e nod de cale ferată, asta presupunând un contact mai mare și mai complex cu lumea. Apoi, altă explicație, era că la Bacău activității de partid și culturale erau mai luminate, mai deștepti decât ai noștri. Uneori stăteam să le facem „pedigreeul” alor noștri și nu ne era prea clară diferența, dar acceptam explicația. De asta, continua explicația, la Bacău găseai și alimente mai ușor, în acele vremuri de foamă culturală și foame pur și simplu, când mai trăgeam cite o

fugă pînă acolo să cumpărăm din magazine ceva conserve (magazinul din fața gării), ceva cafea (un „cafea-dulciuri” de lângă anticariat), ceva țigări bulgărești (un chioșc de lângă piață!) și din gară revistele culturale care se găseau mai ușor într-un chioșc deschis non-stop. Și noțiunea de „non-stop” era una care ținea de un soi de libertate, la Piatra Neamț numai la spital și la miliție era deschis „non stop” în acele vremuri...! Dar explicația de bază, care ne făcea să acceptăm că Bacăul merita mai mult decât Piatra Neamț să aibă o revistă, explicație pe care ne-o dădeam noi unul altuia, era „prezența continuă” a lui George Bacovia. Poet pe care îl respectam pînă la adulare, încît și în poezii urbei noi îl vedeam tot pe Bacovia. Fiindcă îl cunoscuseră, îl atinseseră. *Ateneu* de azi, la 50 de ani de la inaugurare? Un solist într-un concert cu voci multiple. Invidia de atunci a dispărut, a rămas respectul. Un respect binemeritat de cei care au făcut și fac ca „nodul de cale ferată” să fie dublat de un „nod cultural” cu deschidere spre cultura mare a lumii. Și fără asta orice nod de cale ferată riscă să fie mîncat de rugină. Respect, *Ateneu!*

Cassian Maria Spiridon

Ateneu – o revistă semicentenară

Revendicîndu-se, cu îndreptățire, de la *Ateneu cultural* – revistă lunară ce apare la Bacău între 1925 și 1927, sub îngrijirea lui Grigore Tabacaru și George Bacovia, actuala revistă *Ateneu* apare cu primul număr în august 1964 – cu o cadentă lunară pînă în 1975, din februarie 1975 pînă în mai 1982 va fi trimestrială, după și pînă în prezent își păstrează periodicitatea lunară. Primul redactor șef a fost Radu Cârnelci, cel care de altfel i-a impus o structură ce s-a perpetuat, fără modificări semnificative, pînă în prezent. Între redactori, i-a avut alături pe George Bălăiță, Victor Kernbach, Iulia Hălăuceanu.

Se cuvine să prezentăm și redactorii șefi ce i-au succedat: Constantin Călin (1973-1974),

Dumitru Mitulescu (1974-1979), Petru Filoreanu (1979-1982), George Genoiu (1982-1989), Sergiu Adam (1990-2002) și din august 2002, pînă în prezent, Carmen Mihalache.

Profilul revistei a fost și rămîne unul larg cultural, cu accent pe literatură. Colaborează scriitorii din toate generațiile – nu lipsesc debuturile (Eugen Uricaru, spre exemplu, aici își publică primele pagini), nici traduceri din literatură universală. Revista a evitat can-tonarea în cultivarea valorilor locale, avînd permanent asigurată prezența unor condeie remarcabile de pe tot arealul Țării.

O jumătate de secol de continuitate, într-un context al tuturor neașezărilor, este nu doar nota-

bilă, este de toată admirația (de reținut, a reușit să nu aibă sincope în primii ani post-revoluționari, cum s-a întâmplat, din păcate, cu unele publicații de mare notorietate).

Dorim actualului redactor șef, Carmen Mihalache și echipei sale redacționale (pe care o felicităm la momentul aniversar), inspirație, apariții ale revistei *Ateneu* mereu reușite, sponsori pe măsură și... să nu lipsească la centenarul publicației.

Întemeiată în 1925 de Grigore Tabacaru și George Bacovia, revista „Ateneu” își află un culoar distinct și o personalitate indiscutabilă în publicistica națională odată cu seria nouă din 1964. Bacăul, recunoscut de Uniunea Scriitorilor drept „vechi centru de prestigioase tradiții culturale” (nr. 1, p. 1), dă la iveală „o lumină nouă” (Eugen Jebeleanu, *ibidem*, p. 8), nutriță din „umbră tutelară a marelui Bacovia, genialul fu al urbei”.

Deși îndrumați să nu devină „simpli grămăticii” (Al. Dima, *ibidem*), ateneiștii vor ști să păstreze cumpăna dintre comanda socială și datorii unei reviste de cultură inclusiv filologică, deschizând „alte lupte din poveste/ca și acele de demult, de mult” (Miguel Angel Asturias, *Moldova, ibidem*). O riscantă datorie ne-am asumat și noi, pentru a scoate la lumină rostul publicației băcăuane în cultivarea limbii naționale implicit ori explicit, în registru științific ori artistic.

Am purces așadar la radiografierea seriei noi a revistei (o adevărată aventură, în condițiile în care nu există la nivelul Bacăului o colecție integrală, trebuind să apelăm la cinci-sase surse), cercetând filă cu filă prezenta directă sau indirectă a referirilor la limba română. Pentru înfățișarea rezultatelor investigației, am adoptat formula cronologică, eșalonată pe grupe de ani, pentru fiecare propunând un generic menit să-i sintetizeze dominantă tematică. Se înțelege că a fost necesar un adevărat slalom printre textele apărute până în 1990, dar – fapt laudabil pentru politica redacțională a „Ateneu”-lui – articolele aflate în vizorul nostru nu au fost în general ideologizate.

1964 – începuturile

În editorialul semnat „Redacția”, se promite că „revista va cuprinde în paginile sale probleme din viața instituțiilor de învățământ mediu și superior” (nr. 1, p. 1). În proximal număr, Sergiu Șerban publică o utilă „Fișă de istorie literară”, iar Gh. Hasan, rectorul Institutului Pedagogic de 3 Ani, un amplu portret al „Studienților băcăuani. Statistica națională arăta că la 10.000 de locuitori, 60 erau studenți, iar în 1964, prin înființarea la Bacău a facultăților de istorie-geografie și educație fizică, numărul lor avea să crească. Tot în 1964 este programată prima sesiune științifică a Institutului, cea dintâi disciplină avută în vedere fiind științele sociale, iar ultima, limba și literatura română (nr. 2, p. 10).

Prezența directă a lingviștilor băcăuani poartă semnătura Mariei Gabriela, care întreprinde o curajoasă analiză a „Cursului practic de sintaxă a limbii române”, semnat de Vasile Șerban, cunoscut universitar din Timișoara, cu citate relevante și cu argumente solide, despre chestiuni etern discutabile: verbele semiauxiliare, elementul predicativ suplimentar, locuțiunile compuse (*de departe* – adverb compus?) etc. (nr. 3, p. 9). Doi reputați filologi bucureșteni, Gh. Bulgar și Ion Rotaru, comentează stilul prozei lui Ion Creangă (nr. 5, p. 5, 9).

Ioan DĂNILĂ

Pentru limba noastră, în coloanele „Ateneu”-lui (I – din anii '60)

Din literele anului, la „Poșta redacției”: 1. „Nu este suficient să scrieți Lipova cu «y». Mai trebuie puțină ortografie” (nr. 2, p. 18); 2. „Nu sint numai greșeli de ortografie!” (nr. 5, p. 21).

Citat prin asimilare tematică: „... în această activitate de formare a deprinderilor de exprimare corectă [orală] și scrisă la elevi, profesorii de limba română să organizeze și să antreneze toate cadrele didactice din școală pentru a constitui un activ front comun” (Iulian Ghită, inspector școlar, în „Steagul roșu”, 19 sept. 1964, p. 2).

1965 – idei, nu ideologie

Primul bilanț al revistei, la un an, prilejuiește cititorului de azi o relaționare ca aceasta: „Crescut din pământul unde apare și hrănit din seva lui, *Ateneu* e menit să-și înalțe tulpina și dincolo de dealurile și munții învecinați, spre a vedea și a fi văzut de pretutindeni” (Al. Dima, nr. 1, p. 8) și, respectiv: „...tinerescul *Ateneu* [...] și-a curcit prețuirea, simpatia, afecțiunea cititorilor, a celor localnici, dar și a celor de tot cuprinsul țării” (Marcel Bredașu, nr. 8, p. 2). Mai mult decât atât: străinii apreciază creația scriitorului născut în 1818 la Bacău („...însemnătatea moștenirii literare a marelui Vasile Alecsandri apare astăzi mereu în creștere” – Jindra Huskova, Universitatea „Komenskii” din Bratislava; nr. 8, p. 6), dar și „calitatea cercetărilor și lucrărilor românești în domeniul filologiei și lingvisticii” (D. H. Green, Anglia; nr. 12, p. 20).

„Cu privire la manualul de limba română pentru clasa a VII-a”, Boris Crăciun critică absența principiului concentric în predarea acestei discipline (nr. 1, p. 17), iar Emil Leahu își ceartă confrății că nu preiau, în clasa a V-a, cele înșușite de elevi în ciclul primar („Pe marginea predării gramaticii în școală” – nr. 1, p. 16). Apariția fiecărei fascicule din „Dicționarul limbii române” este o nouă izbândă către împlinirea monumentului de cultură națională început în 1907. Maria Gabriela descrie stadiul dicționarului-tezaur, propunând și o sintagmă: „dialectica lexicului” și ilustrând-o cu cazul adverbului „mai”, a cărui prezentare ocupă 16 coloane tipografice (nr. 9, p. 14). Ilie Dan semnaleză, la rândul lui, apariția tratatului de istoria limbii române, reproșându-i absența unui text argumentativ despre importanța studiilor limbii latine pentru lingvistica romanică (nr. 11, p. 19).

La rubrica „Știință și tehnică”, se poate citi un interesant eseu, despre cuvintele «tabu» (mai

Ioan Danilă, prezent la Colegiul „Ateneu” – 2013

puțin ultimele patru alineate, te-ziste, de D. Dobre (nr. 12, p. 17).

În două numere consecutive (11 și 12), universitari ieșeni Gavril Istrate și Traian S. Diaconescu abordează problema traducerilor (p. 12, p. 8), iar aceeași editie a poeziilor lui Ion Barbu este aspru criticată pentru deficiențele tipografice (S. Vlad – nr. 2, p. 9 – îi trimite pe tehnicienii de carte „după... certificate de calificare”), dar și analizată aplicat de Traian Cantemir (nr. 4, p. 13). Exemplele din vocabularul barbilian („multursuz”, „multîndărnic”, „burtăverzimea”, „preacudat”, „preacuminte”) anticpează cuvintele-valiză ale lui Paul Goma.

Neiertătoare lingvistic (în ultimele trei numere apare menționată corectura: D. Keimer – nr. 9; T. Valentin, Gheorghe Niță – nr. 10, 11), revista e atentă și cu autogolurile reporterilor sportivi: „Dragi tovarășii de la *Sportul popular* - scrie Mircea-Radu Iacoban -, dv., ca cetățeni ai R.P.R., vorbitori ai limbii române, de ce refuzați să scrieți românește un cuvânt care, săracu, nu v-a făcut nimic? Unde ați auzit de singularul *tușe*? În care gramatică? De ce schimonosiți limba?” (rubrica „Sport”, nr. 3, p. 14).

Din literele anului („Poșta redacției”): 1. „Un student al facultății de filologie ar trebui să scrie cel puțin ortografic și gramatical” (nr. 5, p. 14); 2. „Pentru poezie nu e suficient să știi a scrie în sensul caligrafic al cuvântului” (*ibidem*); 3. „Am trecut în clasa a III-a cu prima mențiune aproape de premii, căci mi-a scăzut nota la calligrafie și am avut media generală numai 9,56” (Iulia Secureanu, nr. 10, p. 16). Știe cineva ce/unde este azi copilul-minune din 1965, care scria totuși... foarte frumos? *Ateneu* îi publică două poezii, dincolo de „Poșta redacției”.

1966 – un an... băcăuan

„Vedeta” publicistică a anului este disputa privind derivatul desemnându-i pe locuitorii orașului de la confluența Bistriței cu Siretul. A provocat-o academișianul Al. Graur, care întreabă direct: „băcăuan sau bacăuan?” (nr. 5, p. 9). După o demonstrație convingătoare, lingvistul decide „că forma corectă a numelui locuitorilor este *bacăuani*, cu a în prima silabă”. Încheierea e dubitativă: „Pe câte știu, așa și pronunț localnicii”. Prima replică vine din partea universitarului ieșean Al. Driescu, care dă întâietate uzului și conchide: „Așadar, *bacăuan* și nu *bacăuan*” (nr. 7, p. 18). Se impune și punctul de vedere al unui localnic. Îi aparține profesorului Ioan Neacșu, care nu mai reia întrebarea, ci formulează rezumativ răspunsul: „*Bacăuan*, nu *bacăuan*” (nr. 8, p. 13). Sunt aduse în sprijin rezultatele unei anchete lingvistice și precizarea din IOOP, iar cazul este etichetat drept hiperurbanism.

O carte mult așteptată („Prezenta ei era mai mult decât necesară: obligatorie!” – C. Călin), „Literatura română de azi”, de D. Micu și N. Manolescu, este analizată critic de cronicarul literar al *Ateneu*-lui (nr. 4, p. 9), iar „Studiile de stilistică eminesciană” ale lui G. I. Tohăneanu sunt recomandate de D. Nica (nr. 4, p. 17). O altă apariție a anului 1966, „Versificarea modernă” a lui Vladimir Streinu, este sintetizată de N. Nicolescu în observația că „poesia cunoaște o dublă pulsație: «*ritmul intern*», venit din «interioritatea emoțiilor», iar aceasta «generează *ritmul extern* formabil numericeste în scheme matematice»” (nr. 8, p. 12).

Specializat în istoria limbii române, universitarul băcăuan C. Cojocaru pledează pentru actualitatea operii lingvistice a lui Ion Budai-Deleanu, așa cum este

înfățișată de Ion Gheție (nr. 11, p. 14), iar D. Nica transmite sumarul numerelor 9 și 10 din „Limbă și literatură”, revista S.S.F. (nr. 4, p. 9).

E viabil „Criteriul lingvistic în aprecierea folclorului?” întreabă Vasile Adăscăliței, concluzionând că transcrierea fonetică riguroasă îndepărtează cititorul de text (nr. 7, p. 7). După aproape 50 de ani, locul exercițiului dialectologic este luat aproape total de avantajele înregistrărilor video. Altfel stau lucrurile în poezie, unde „Farmecul limbajului” bacovian, de pildă, rezidă în avantajele repetiției (Nae Antonescu, nr. 12, p. 6). Îl apreciază și confrății: „Abia acolo, în Timp, marea poet se odihnește” (Ana Blandiana, *Cuvinte*, nr. 9, p. 13).

La 150 de ani de teatru în limba română, Ion Buleandră, actor și director al Teatrului de Stat din Bacău, are prilejul de a reactiva un adevăr: scena este datoare să promoveze, dimpreună, norma și expresia din miezul cuvântului.

Pare de necrezut contradicția din manualele de gramatică pentru clasele V-VIII când definesc adverbul: „parte de vorbire neflexibilă” (clasele a VI-a și a VII-a, ediția 1960) și „parte de vorbire în general neflexibilă” (clasa a VIII-a, după ediția I a Gramaticii Academiei). Maria Gabriela cere „să se introducă în manuale, într-o expunere clară și simplă, cunoștințele fixate în știința respectivă, nu cele încă în discuție” („Tot despre predarea gramaticii”, nr. 2, p. 16). Poate cel mai fierbinte subiect este dezvoltat de profesorul emerit Marin Cosmescu în „Probleme ale lecțiilor de compunere în școala de cultură generală” (nr. 9, p. 16). Revista *Ateneu* pune la dispoziția tinerilor pagina „De juventute”, pentru a promova creațiile lor literare sau plastice (nr. 8, p. 15).

Traducerile se prezintă o dată laudativ (*Crângul pierdut*, de Rafael Alberti, versiune de Dumitru Alistar și Paul Anghel; prezentare de S. Ionescu; nr. 11, p. 14), altă dată pseudodidactic (Șerban Foartă și Dan Ionăscu, în același număr, la p. 2), iar a treia oară, critic („Traduttore-traditore”, nr. 5, p. 2), despre inadvertelele din libretule muzicale.

Carol Isac susține cu aplomb o rubrică adecvată noului idol al vremii: televiziunea. Micul ecran „este destinat proporțional imaginii, cuvântului și sunetului” (nr. 5, p. 5), orice încălcare a cantității fiind riscantă.

Din literele anului: 1. „Eu ning, tu ningi, noi ningem./ și unde sunt zăpezile de ieri” (Mihail Sabin, *Conjugare în alb*, nr. 2, p. 10); 2. „Nicio liniște nu trebuie crezută./ pentru că te arde cu presimțiri” (C. Th. Ciobanu, nr. 3, p. 5); 3. „Cad la pământ cuvintele/ cărora smulșă le-a fost iubirea din carne” (Tadeusz Rozewicz, Polonia, nr. 4, p. 19); 4. „Cu predicatul «a mișca» nu poți/ Să te acorzi cum se acordă toți/ Și, dom'le Subiect, așa cum stai./ Ești foarte plastic (plastic tuns și... pai)” (Aurel Stanciu, *Domnul Subiect!*, nr. 6, p. 15); 5. „Vine-ntunerul, draga mea!...”, ultimele cuvinte ale lui George Bacovia (Inedit. *Divagări utile*; nr. 10, p. 12).

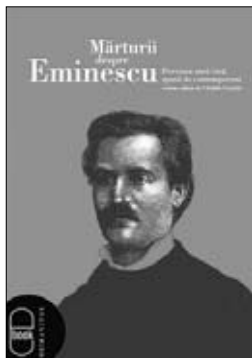
Articolele pe care le-am scris de-a lungul anilor în rubrica mea „Literaturbahn” mi-au prilejuit, printre altele, și un soi de întoarcere în timp, de rememorare a unor aspecte ce involuntar fuseseră, cine știe din ce motiv, zăvorâte în camere întunecate. Dintre acestea ori din alte zone ce încă se cer explorate au izvorât câteva linii de interes pentru prezent. Mi-am dat seama că, una peste alta, nu ai cum să scrii dacă nu faci un pas înapoi, dacă nu lași ideilor timpul cuvenit – pentru că într-adevăr, fericit sau nu, timpul rămâne unul dintre judecătorii în absolut al producțiilor artistice.

Printre rânduri, dacă îmi permițeti o destăinuire fixată în planul aspectelor materiale – promit că va avea legătură cu ceea ce urmează –, vă împărtășesc cel mai mare vis al copilăriei: acela de a avea un ceas elvețian! Țin minte că prin clasele gimnaziale văzusem un documentar de câteva minute, scăpat de cenzura comunistă cine știe cum, despre „marile realizări” ale elvețienilor în domeniul orologeriei. Se plia perfect peste firavele cunoștințe de astronomie, peste dorința – până la urmă explicabilă pentru acea vârstă – de a înțelege totul. Lumea trebuia să încremenească măcar pentru o clipă pentru a avea fotografia veridică a vieții. An după an am fost atent la orice informație venea din domeniul acesta – pe care îl asociază cu epoca marilor descoperiri, așadar subordonat științelor pozitive, dar și cu arta dusă către perfecțiune. Un ceas elvețian începuse să-mi pară în adolescență ceea ce grăuntele de aur ar fi fost pentru un alchimist. Și chiar dacă comparația este vădit forțată, așa m-am simțit când peste ani, aveam să port – în sfârșit – un Tissot veritabil, în fapt un ceas simplu, clasic, însă peste puțină de exact. Deși nu este „testat cronofiabil”, cu siguranță, un ceas ce-mi va supraviețui! Puține ceasuri elvețiene au această onoare de a primi certificarea „cronofiabil” din partea laboratoarelor Dubois. Despre ce este vorba însă? Din dorința perfecțiunii mai sus amintite, începând încă din anii '60-'70, orologeria elvețiană a impus pentru modelele exclusiviste un standard extrem de înalt; certificarea de cronofiabil (cuvântul nu există ca atare în limba română dar prefer această formă) poate fi conferită în urma unui „proces de îmbătrânire forțată”, de fapt în urma unor teste extrem de precise. Ceasul este supus unor șocuri extrem de puternice, interacționează cu varii câmpuri magnetice, este introdus în apă, până și curelele adiacente sunt verificate sub impactul razelor UV etc. Dacă ceasul rămâne în ciuda acestui „cycle de vieillissement” în parametrii inițiali, atunci primește statutul

Marius MANTA

Deloc cronofag, Eminescu cronofiabil

de *cronofiabil* sau capătă ceea ce se numește Fleurier Qualité Certification.

Având acest punct de reper în orologerie, mi-am propus o rubrică care să adune în chip fericit cărți menite să reziste timpului, ideologiilor, modelor literare. Astfel, suita de cronofiabile nu ar fi interesată decât de ceea ce rămâne cu adevărat valoros, reprezentativ pentru datele organice ale unui neam. Cărți de ieri, cărți ale prezentului, cărți necunoscute, cărți uitate; cărți ce au nevoie de o nouă „punere în scenă”, de o reintâlnire cu marea public. Cronofiabilele vor fi, implicit, un pariu peste timp – uneori ar putea părea îmbătrânite, în afara modei, dar mecanismele interioare vor fi nealterate, vor purta în chip metaforic aceeași dorință de frumos, de adevăr.

Am socotit că e nimerit ca primul popas să-l fac în dreptul lui Eminescu, mai precis să mă opresc asupra unuia dintre succesele editoriale ale lui român. Editura „Humanitas” ne propune într-o formă extrem de elegantă volumul „Mărturiile despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani”. Cel care duce la bun sfârșit prezentul proiect este Cătălin Ciobă, autor român de filozofie și traducător de filozofie germană (Martin Heidegger, Ludwig Wittgenstein). Sper să nu greșesc – din resursele puse la dispoziție de internet, aflu că a absolvit Facultatea de Litere (1995) și Facultatea de Filozofie (1997), a fost bursier DAAD în perioada 1998-1999 la Albert-Ludwigs-Universität din Freiburg, bursier New Europe College 1999-2000, bursă de traducere „Paul Celan” la Institutul pentru științele omului din Viena (2001), a împlinit și un Stagiu de pregătire doctorală la Universitatea din Freiburg, ca bursier al Fundației Alexander von Humboldt (2003-2004). Din

2005 este Doctor în filozofie al Universității din București. Peste toate însă, așa cum ne lasă să înțelegem din prefață, ceea ce contează – cel puțin pentru volumul de față – este faptul că i-a fost student eminescologului Petru Creția, cel care după anii '90, ținea un curs la Facultatea de Litere București, curs intitulat „Ediția Eminescu”.

Cartea de față nu aduce neapărat ceva nou. Memoriile prezente vor mai fi fost adunate în diferite volume. Dintre acestea, aș semnală (și la îndemnul editorului) „Amintiri despre Eminescu” (Editura „Junimea”, 1971), „Ei l-au cunoscut pe Eminescu” (Editura „Ion Creangă”, 1984), „Ei l-au văzut pe Eminescu” (Editura „Dacia”, 1989). „Mărturiile” selectate de Cătălin Ciobă nu formează totuși singura „biografie autentică”. Îmi aduc aminte de cartea lui Petru Vintilă („Eminescu – roman cronologic”), publicată în 1974 la „Cartea Românească”.

Vrând-nevrând, memoria actualizează celebrul număr scandalos al „Dilemei”, care propunea cu ton ultimativ demitizarea lui Eminescu. Ei bine, demersul lui Cătălin Ciobă nu e consecința întârziată a unei generații; volumul vede lumina tiparului mai degrabă ca un fel de alternativă viabilă pentru sufocantele celebrări encomiastice de care „poetul național” a avut parte. Pe de altă parte, după cum ne atenționa Nicolae Manolescu într-un editorial din ianuarie 2014 al „României literare”, e interesant cum generații după generații Mihai Eminescu s-a vrut a fi imaginea unui „contemporan”, fiind apropiat ideologic când de conservatori, de naționaliști (să nu uităm că a fost considerat chiar un proto-

legionar), de socialiști etc. Iată de ce, am putea afirma că apariția „Mărturiilor” constituie o cale de a recalibra figura eminesciană. Ediția de față e amplă și binevenită, propunând parfumul epocii, inventariind picanterii, detalii de viață, trăsături de caracter recurente ș.a.m.d. Cele peste șaptezeci de persoane sunt deopotrivă prieteni, colegi de școală, redacție, publiciști... Dar să-l cunoaștem pe Minunesco – așa cum singur își semnase una din poezii. În urma lecturii, din toate cuvintele-calificative, oricine ar putea lesne să constate că Eminescu era recunoscut datorită blândetii, bunătații, dar mai ales zâmbetului ușor enigmatic, nereținut de niciuna din fotografiile sale. Evident, cititorul nu trebuie să uite nici măcar pentru o clipă că rememorările au avut drept punct de plecare celebrul îndemn publicat în revista „Familia” la 7 iulie 1889. Poate cele mai conforme cu realitatea sunt cuvintele prietenului de-o viață, Ioan Slavici. La alții, rândurile consemnate se află sub impactul emoției. Așadar, figura poetului ia naștere din contraste. Memoria joacă feste multora sau poate capacitatea de a surprinde detaliul e diferită. Unii vor fi vag malițioși, pe când alții își vor orna stiliștic amintirile. Ținând cont de spațiul rubricii de față, personal, mă voi opri doar asupra a trei fragmente pe care le consider de o importanță majoră și care bănuiesc că au fost uitate... „Cu Eminescu poezia noastră intră într-o eră nouă: vârsta copilăriei se sfârșește și începe vârsta bărbăției. Nimănu-i mai este îngăduit de acum înainte să vorbească de ghiocei și vioarele fără să ascundă sub flori ascuțitul unei idei. Între Eminescu și cei

mai mulți dintre poeții noștri este această deosebire, că, pe când ceilalți ne amuză și ne încântă, Eminescu ne fermecă și ne subjugă. Și jugul ce ne pune nu putem să-l lepădăm” (Grigore Păuceșcu); „Mă așezasem pe un scăunel, deoparte. Mi-era frică să nu-l supăr. Ce mișcări chinute avea! Părea că tot trupul îl doare ca o rană uriașă. Cu buzele în amară frământare, mâcina încet firele mustății, ochii nu mai priveau nimic. Legăna neconținut, încet, încet și greu, grumazul. Nu scotea nici oftat, nici vaiet, dar geamătul acesta mut era mai cuvântător decât orice strigăt de durere...” (Vintilă Russu-Șirianu); poate cel mai frumos portret – „Înfățișarea lui creștea poate în ochii mei, văzută sub aureola poetului, dar impresia mea era în mare parte adevărată, căci natura fusese dărmică cu el și în privința aceasta. De statură deasupra mijlociei, cu trupul bine legat, cu trăsăturile feței regulate, părul negru, lucios și cam lung, fruntea înaltă și senină de parcă se cobora din lumea unui vis, ochii negri umbriți și adânci, pe care arareori ți-i dădea să-i privești, căci vorbea mai mult cu ei plecați în jos, parcă de teamă de a nu părea că te observă – în clipa însă în care ți trecea pe dinainte, surprindeai, în pâlăitul unei lumini incandescente, ca un scăpărat al focului tainic ce-i ardea sufletul; zâmbetul mobil, variind în orice moment, fiind întrebător, confirmativ, iertător, disprețuitor, dureros, gândindu-i oarecum mimica gândirii; nasul corect, mustața neagră, buzele armonioase, barba rasă, gâtul rotund și larg; pielea obrazului albă, mată și palidă, aerul feței pătruns de inspirație. Și toate acestea, învăluite într-o modestie și într-o timiditate ce-l înfrumusețau și mai tare. Ceea ce caracteriza mai mult omul era o blândete adâncă, o teamă de a nu supăra pe nimeni” (Nicolae Petrascu).

Prin urmare, avem de-a face cu o carte empatică ce ar putea să aducă un plus de adevăr printre creșterile și descreșterile unui mit. Din punct de vedere formal, „Mărturiile” – ediția Cătălin Ciobă cuprind pe lângă cele cinci capitole – („Copilăria și peregrinările tinereții”, „Anii de maturitate”, „Anii târzii. Boala”, „Evocări din anul morții”, „Povestiri, anecdote, imagini”) – și o amplă cronologie, imagini, bibliografie, date despre autorii mărturiilor (un mare plus al ediției de față). Au fost păstrate formele arhaice ale cuvintelor, îndreptările sau actualizările apărând doar acolo unde exprimarea era neinteligibilă. O carte mare, care are menirea de a ne aduce continuu aminte că „mai este mult de făcut pentru Eminescu” (Petru Creția).

• Cătălin Ciobă, în emisiune la Radio România Cultural.

O revistă bună poate influența decisiv conștiința și destinul unui scriitor. Aș spune chiar mai mult: revistele bune sunt făcute să marcheze destinele scriitorilor.

Am debutat în critica literară în revista „Ateneu”, în nr. 7 (108), iulie 1973, cu un articol despre *Dicționarul ideilor literare* de Adrian Marino, carte la a cărei lansare participasem cu puțin timp înainte, la librăria „M. Eminescu” din București. Îndemnul de a scrie o cronică pe această temă l-am primit de la profesorul Constantin Călin, căruia îi port recunoștință din cel puțin două motive: fiindcă a intuit în mine nu un versat în materie, ci un perfecționist de cursă lungă, trecându-mi cu vederea stângăciile inerente începuturilor; apoi, fiindcă m-a introdus rapid în garnitura de critici a revistei, deși îi spuseseam că aveam gata la acel moment un volum de poezie (care n-avea să mai apară) și că mă consideram un poet în devenire (cu debut bine primit în cenaclul „N. Labiș”). În septembrie 1973, același Constantin Călin mă invita la Sesiunea de comunicări dedicată lui G. Bacovia, unde am venit cu un eseu despre „vizionarismul bacovian”, publicat în numărul special din acel an dedicat marelui poet, și astfel am fost promovat în categoria „noilor atenieni”, unde am zăbovit – în calitate de colaborator permanent – timp de aproape două decenii. Eram gazetar la Piatra Neamț și, să fiu sincer, eram nespus de bucuros de această condiție. Debutul meu în volum s-a datorat tot Festivalurilor „G. Bacovia”. La ediția din 1979, puneam un pariu cu criticul G. Gheorghită, băcăuan și el,

Cristian LIVESCU

Dimensiunea criticii

nepotul profesorului Al. Piru (fată de care avusesem, ca student, o admirație deosebită), că-i voi aduce după un an de zile o monografie în seria „Introducere în opera lui...”, la Editura Minerva, unde era redactor. Dintre mai multe oferte, am ales-o pe aceea referitoare la Ion Pillat. Nu mică i-a fost mirarea lui Gheorghită când, la soroc, m-am prezentat cu manuscrisul lucrării gata dactilografiat, spre a fi dat la lectură. Cartea apărea în 1982 și a fost lansată la Bacău, din recunoștință față de orașul care îmi favorizase intrarea în scena literară.

Ateneu a fost și a rămas o publicație cu deschidere culturală. Pentru gruparea optzecistă de la Neamț a

însemnat mult, mai ales după ce revista a realizat două numere speciale dedicate vecinilor din Nord. De altfel, de la înființare, grupul redacțional condus de poetul Radu Cârneli nutrise o slăbiciune pentru nemțeni, pentru lumea mănăstirilor și a rudimentelor de patriarhalitate care încă rezistau sub codrii sadoveni: atunci, la capătul a câtorva expediții, a fost inventată Bodronoaia, hangita de lângă Pădurea Braniste, atunci a fost inventat profesorul erudit Nicolae Gr. Stetcu, de la „Roman Vodă”, autorul unui serial de excepție despre Ibrăileanu, atunci au fost inventate discuțiile despre Cucuteni, Hora de la Frumusea și cetățile domnești, despre Durăul lui

• Andrei Pleșu, laureat al Premiilor „Ateneu” la Festivalul „George Bacovia” – 1991

Tonitza și fluturii lui Aristide Caradja. Deloc întâmplător, unul din redactorii (pitorești) ai începuturilor își luase ca pseudonim numele unui munte din preajma Pietrei. Și tot atunci s-a produs și miracolul cu Teatrul Tineretului, pe care *Ateneul* l-a susținut cu feroare, ca pe un fenomen de avangardă în mișcarea teatrală românească. Sunt lucruri despre care am scris și eu în revistă, pe lângă acele cronici literare lunare, pentru care căpătaseam un ritm de metronom.

Ateneul devenise o stare de spirit și cred că dimensiunea criticii i-a impus originalitatea, alături, desigur, de creația celor câțiva poeți și prozatori care i-au asigurat statura de rezistență. După revoluție, odată cu revista pe care am fondat-o, împreună cu colegii, la Piatra Neamț – e vorba de „Antiteze” – mi-am transferat „cronică” și ritmul de elaborare la Iași, la noua serie a „Convorbirilor literare”, marca poetului Cassian Maria Spiridon, unde din 1995 și până azi (cu un mic *respiro* la începutul anilor 2000), am susținut rubrica dedicată cărții de critică, apoi pe cea rezervată cărților de poezie. Privind retrospectiv, pot spune că activitatea mea de cronicar literar a dobândit o simetrie interesantă, acum, la aniversarea revistei lui Bacovia și Tabacaru (bun prieten al pictorului nemțean Lascăr Vorel): 18 ani la *Ateneu* (1973-1991) și alți 18 ani la „Convorbiri literare” (1996-2014)! O longevitate pe care mă abțin s-o comentez...

George GENOIU

La Aniversarea a 50 de ani de la înființarea Revistei Ateneu

Se împlinesc 50 de ani de când am venit la Bacău; tot atunci s-a născut și Revista *Ateneu*, în apariție lunară, unde redactor-șef era Radu Cârneli. Împreună cu el și cu George Bălăiță, Sergiu Adam și alți colegi de redacție, am înființat o publicație de interes național. Atunci s-au legat prietenii și sentimentele durabile de amiciție care au rezistat timpului și obstacolelor întâlnite pe parcursul acestuia. Un sprijin deosebit am primit de la D.R. Popescu care era președintele Uniunii Scriitorilor din România și care a susținut ca unui dintre noi să primească Premiul de Recunoștință al Uniunii.

Unul dintre obiectivele conducerii Revistei *Ateneu* din care am făcut parte a fost promovarea tinerelor talente în domeniul specific publicației. Astfel, Carmen Mihalache - pe care am cunoscut-o la Botoșani, la Teatrul „Mihai Eminescu” unde juca Geo Popa, sotul ei, iar ea lucra la secretariatul literar, a preluat atribuțiile de critic teatral pe care le-a îndeplinit cu prisosință și cu talent.

O direcție în care s-a desfășurat activitatea *Ateneului* a fost și numerele tematice; astfel, unul dintre numere a fost consacrat folclorului și folcloricității și am avut în vedere tot un discipol de-al meu, pe Constantin Donea, care nutrea sentimente specifice domeniului și care s-a dovedit și ulterior atașat acestui principiu. *Ateneu* are meritul că a promovat talente autentice și le-a îndrumat spre domeniile specifice publicației băcăuane.

Mă bucur că actualul redactor-șef, Carmen Mihalache, are în vedere sărbătoarea a 50 de ani de la înființarea publicației și a coagulat în juru-i foștii redactori ai *Ateneului* băcăuan.

În atmosfera de la *Ateneu* s-a creat o grupare care a devenit mișcare literară de interes național unde s-au afirmat un dramaturg, un prozator și o largă mișcare poetică. Pe bună dreptate, Carmen Mihalache a coagulat membrii grupării *Ateneu* și a adunat membrii fondatorii ai vieții literare băcăuane. Vreau să închei spunând că băcăuanii se mândresc cu această instituție și ori de câte ori au prilejul să se întâlnească cu membrii acesteia încearcă un sentiment de recunoștință și de bucurie sufletească. Și să mai spun că în amintirea mea, cel mai bun sofer de redacție rămâne Cristea și cea mai bună secretară doamna Niculina Moise. Apoi, țin să-i mulțumesc pe această cale artistului Ilie Boca pentru Ex Libris.

Gellu DORIAN

ATENEU – 50

În 1964 împlineam unsprezece ani! Se năștea, la Bacău, revista *Ateneu*. Habar n-aveam, evident. Abia prin 1969 începeam și eu timid o epopee despre Gheorghe Doja. Am scris la ea vreo trei mii de versuri. Revista *Ateneu* împlinea pe atunci primii cinci ani de existență. Dacă aș avea la îndemână acele două volume cu sumarele revistei, aș ști cine publica pe atunci. Eu trimiteam poezii lui Geo Dumitrescu la Poșta redacției la „România literară”. Primeam răspunsuri încurajatoare. Nu totdeauna! Dacă nu m-ar fi publicat în decembrie 1972 în paginile revistei „România literară”, nu știu dacă aș mai fi continuat. Ba cred că da, aș fi continuat să scriu, pentru că exista la Bacău revista *Ateneu*, pe care o găseam la chioșcurile de difuzare a presei. Făceam economii de la o zi la alta, pentru a avea la final de săptămână (sau lună) bani pentru reviste. Nu îndrăzneam să trimit la *Ateneu* poeme. Știam că acolo, la Bacău, trăiau poezii Mihai Sabin, Sergiu Adam și Ovidiu Genaru. Când l-am cunoscut pe Sergiu Adam, la Suceava, la ediția din 1975 a Concursului Național de Poezie „Nicolae Labiș”, am știut că vom avea, nu peste mult timp, bune relații de colaborare. Și așa a fost. Sergiu Adam reprezenta pentru mine revista *Ateneu*. Poate și Radu

Cârneli, dar el era mai distant. Iar din ianuarie 1983, când, ca într-un marsupiu, revista băcăuană a început să găzduiască în corpul ei revista „Caiete botoșăne”, realizată la Botoșani de Lucian Valea, deși nu am fost de la început în colegiul de redacție al acestei reviste dar colaboram număr de număr, am început să mă simt, la nici douăzeci de ani de la înființarea *Ateneului*, colaborator al acesteia. Sergiu Adam avea grijă să-mi trimită lunar remunerația, care, adăugată la salariul meu mic de bibliotecar, îmi venea ca o mânășă. De câteva ori pe an eram la Bacău. Duceam

șpalturile corectate la Botoșani, așa cum era regula. Mi se făcea acest hatâr, când unii dintre redactorii revistei nu aveau timp pentru așa ceva. Mă simțeam important. Din 1984 a venit secretar de redacție la „Caiete botoșăne” Emil lordache, cu care, în decembrie 1989, la opt ani de la apariție, am extras din marsupiu revistei băcăuane revista noastră și am rebotezat-o „Hyperion”. Și astfel revista botoșăneană, crescută în corpul revistei *Ateneu*, a trecut anul acesta în cel de al treizeci și doilea an de la apariție. În timp ce revista *Ateneu* își sărbătorește anul acesta semicentenarul! Cum mai trece timpul! Cu siguranță, peste optesprezece ani, când revista „Hyperion” va împlini cincizeci de ani de la apariție, îi vom invita la Botoșani pe toți redactorii *Ateneului*, acum prezenți, pentru un festin pe cinste. Ce zici, domnule Sergiu? Batem palma?! Acum eu împlinesc șazecei și unu! La mulți ani!

• Valentin Ciuca, Carmen Mihalache, Laurentiu Ullici, Sergiu Adam

O polemică (relativ) cordială

„Ruşii au un fel de umanitate indefinibilă. Am fost la Moscova și nu pot spune despre ei că sunt individual tirani, deși au practicat tirania.”

Petre Țuțea

În revista *Lucefărul* (ianuarie 2014), Ion N. Oprea, semnează, pornind de la articolul nostru „Războiul, o surprinzătoare soluție dostoievskiană” (*Ateneu*, noiembrie-decembrie 2013), un amplu articol (șapte pagini): „În contextul istoric detaliile sunt importante”. Articolul lui Ion N. Oprea, cu o neîndoieabilă tentă polemică, este, să recunoaștem, scris într-un registru care respiră sănătos civilizație. Asta nu înseamnă că împărtășim toate punctele de vedere ale semntarului; dimpotrivă. Scrie Ion N. Oprea: „În *Convorbiri literare* Ilie Danilov publică traducerea unui interviu pe care F.M. Dostoievski l-a acordat în 1876 ziarului *Glaskul*, cu un an înainte să publice în aprilie 1877 *Journal de scriitor*. Despre amândouă lucrările, în *Ateneu* – Bacău (noiembrie-decembrie 2013) Ion Fercu scriind «Prin subteranele dostoievskiene (22)» vede «războiul o surprinzătoare soluție dostoievskiană» și atrage atenția că «Insemnările din *Jurnal*» (Editura *Polirom*, vol. al II-lea, Iași, 1998), ca să le înțelegem, «trebuie raportate la contextul european al aceluia an: 1877». După ce oferă un citat din articolul nostru, notează: „Ne oprim aici cu citatul, atrăgând atenția că – în cauză fiind și România –, mi se pare că lipsa detaliilor în contextul istoric 1875-1878 tocmai îngreunează înțelegerea subiectului cu toate eforturile comentariilor comentatorilor – Ilie Danilov și Ion Fercu. Fapt care ne reclamă raportarea lucrării și la alte considerente, chiar de sănătatea ale celui analizat. După părerea noastră nu un fals elogiu, ci chiar elogiul războiului îl face Dostoievski în cazul de față, starea de pace și de muncă nu era prielnică societății timpului încă de la începutul existenței statului rus. De aici și trăsăturile caracteristice, definitorii ale populației, de mușic la înalta societate, nemunca, dorința de cuceriri teritoriale, și de aici egoismul, lașitatea, desmățul, necinstea, cupiditatea, trivialitatea. Opinile lui Dostoievski, după cum spune și Ion Fercu, reprezintă «aerul» vremurilor pe care l-au respirat rușii, și împreună cu ei vecinii lor, de-a lungul secolelor, nu numai restrâns la anii în discuție, 1875-1878. Să mă explic, referindu-mă tot la literatură și istorie, la documente care așteaptă diplomația românească să le găsească și să le folosească în beneficiul României”.

Mai întâi să poposim asupra problematicii detaliilor. Einstein ne spune: „Vreau să cunosc gândurile lui Dumnezeu, restul sunt detalii”. *Henry David Thoreau* ne avertizează: „Viața noastră este irosită în detalii... Simplificați, simplificați!” Dacă am fi partizanii acestor sugestii, n-am fi de acord cu Ion N. Oprea, cel care ne spune că

cogito

Ion FERCU

Prin subteranele dostoievskiene (29)

„lipsa detaliilor (...) îngreunează înțelegerea subiectului”. Mai curând, noi aplaudăm ideea arhitectului american Ludwig Mies van der Rohe: „Dumnezeu este în detalii”. Mai întâi trebuie clarificat un... detaliu: opiniile lui Ilie Danilov referitoare la această problematică merită toate aplauzele noastre. Apoi, o altă precizare: detaliile sunt foarte importante, dar există riscul ca uneori să ne rătăcim în deșelul lor. Nimic nou: să nu vedem pădurea din cauza copacilor. „Războiul, o surprinzătoare soluție dostoievskiană”, articolul nostru, viza opiniile punctuale ale unui geniu al literaturii universale, nu istoria tumultuoasă a Rusiei, cu știutele sale elanuri belicoase de imperiu. Din titlul articolului rezultă clar scopul nostru. Pe șase pagini, distinsul nostru preopincent, cu trimiteri la documente/lucrări interesante (de la Arhiva Ministerului de Externe de la Moscova, la lucrările unor istorici români și ruși, până la cărțile domniei sale), realizează o sinteză a istoriei agresive a Rusiei tariste și post-tariste, așezând accente dureroase, patriotice, pe cunoscutele răni pricinuite nouă, celor care fimtăm românește. Discursul este un mini-compendiul al unei agresiuni care n-are odihnă. Trimiterile noastre către contextul istoric al tulburărilor an 1877 au încercat să nuanteze modul în care a fost zămisliată atitudinea lui Dostoievski, rusul. În acest context l-am și citat pe Ilie Danilov, despre care credem că a surprins fericit acest proces: „...recurgând la acest fals elogiu făcut războiului, Dostoievski critica, de fapt, neajunsurile societății rusești, aflate, în timp de pace, într-o stare de totală indiferență și inactivitate. El este dezamăgit de contemporanii săi, ale căror trăsături comportamentale definitorii sunt egoismul, indiferența, lașitatea, necinstea, cupiditatea, prefăcătorii și trivialitatea. Pe de altă parte însă acest «elogiu» al său se înscrie în starea generală de euforie panslavistă a populației ruse, convins că Rusiei îi revine misiunea istorică de a elibera de sub jugul otoman popoarele slave din Balcani”.

Apropiindu-mă de Dostoievski, vizitând de câteva ori, ca turist avizat, mari centre de cultură ale Rusiei, am încercat, firește, să-i cunosc și pe ruși. Aici, în Rusia, am înțeles celebrele vorbe ale lui Pușkin: „Dracu’ m-a pus să mă nasc în Rusia cu talent și cu suflet!”. Am priceput și vorbele lui Petre Țuțea: „Ruşii au un fel de umanitate indefinibilă. Am fost la Moscova și nu pot spune despre ei că sunt individual tirani, deși au practicat tirania”. Am întâlnit, și eu, peste tot, ruși absolut admirabili, așa cum găsești oameni în toate zările

lumii. Știu ce a adăugat Țuțea: „I-am asemănat odată pe ruși cu vacile care dau douăzeci și cinci de kile de lapte pe zi și apoi se baligă în șishtar”. Îmi mai amintesc și de ce mi-a spus, cu mare tristețe, Grigore Vieru: „Câtă limbă română a rămas în Basarabia, ar putea s-o învețe ușor și rusul”. M-a pus pe gânduri și hăituitul Iosif Brodski, poetul, eseistul și dramaturgul laureat al premiului Nobel, născut la Sankt Petersburg, dar care și-a dat obștescul sfârșit la New York: „Judecata de Apoi este Judecata de Apoi, dar un om care și-a trăit viața în Rusia trebuie să fie primit în Paradis, fără nicio ezitare”. Când în regim terestru trăiești în Iad, recompensa cu Raiul este obligatorie, ne sugerează rusul Brodski. Vrem să spunem, amintind de toate acestea, că avem știință de cât infern există în istoria Rusiei, dar nimic nu ne îndreptățește, așa cum o face Ion N. Oprea, să afirmăm că „trăsăturile caracteristice, definitorii ale populației, de la mușic la înalta societate”, sunt „nemunca, dorința de cuceriri teritoriale, și de aici egoismul, lașitatea, desmățul, necinstea, cupiditatea, trivialitatea”. Nemunca, egoismul, lașitatea, desmățul, necinstea, cupiditatea, trivialitatea... Tot potopul acesta aruncat asupra unui popor. Asta este intoleranță, chiar și dacă numai un singur rus este opusul a ceea ce crede preopincentul nostru. Oricât de mult nu i-am adora/respecta unii dintre noi pe ruși, nimic nu ne îndreptățește să nu fim de acord că istoria culturii și civilizației universale ar fi, fără contribuția rușilor, mult mai săracă. Fără să fiu avocatul rușilor, eticheta aceasta așezată pe istoria unui popor, oricare ar fi el, mă revoltă. Vă propun să poposim însă, ceva mai mult, asupra unui alt gând al lui Ion N. Oprea: „Dostoievski a fost un doar susținătorul războiului ci, în ultima perioadă a vieții și propagatorul ideilor xenofobe, antisemite, anticatolice, antiprotestante, antieuropene – și de ce nu ale anticreatorului, ideea sinuciderii dominându-l de atâtea ori, încât ajunsese să nu mai aibă încredere în propria memorie, în suptele și faptele sale”.

Xenofob și antisemit? Cu siguranță, autorul articolului „În contextul istoric detaliile sunt importante” face trimiteri/aluzii la atitudinea lui Dostoievski față de evrei. Am abordat și noi această problematică (vezi „Cogito. Prin subteranele dostoievskiene (24, 25). O aiureală: Dostoievski este comparat cu Hitler (I, II), în *Ateneu*...). În articolul „*Chestiunea evreiască*” (adică așa-zisa chestiune evreiască, pentru cei care citesc purtați de bună-credință, întrucât Dostoievski așează între ghi-

limele această titlu), care se încheie cu o secțiune intitulată sugestiv: „Dar trăiască fraternitatea!”, e drept că romancierul rus nu are atitudinea unuia care nu mai conținește cu laudele atunci când abordează problematica evreiască, dar, dacă avem în vedere timpul istoric agitat în care trăiește autorul „Amintirilor din subterană”, abordarea sa jurnalistică are, în încheiere, un discurs care și astăzi nu este lipsit de virtuți ale democrației. Dostoievski avertizează de la început: „Nu mă simt în stare să ridic o chestiune atât de importantă, cum este situația evreilor în Rusia și situația Rusiei, care are printre fiii ei trei milioane de evrei” (F. M. Dostoievski, *Jurnal de scriitor*, vol. al II-lea, Editura *Polirom*, 1998, Iași, pag. 349). Atunci când evreii din Rusia sunt numiți fiii acestei țări, oare unde o fi antisemitismul? Percepția dostoievskiană despre evrei capătă uneori accente subiective destul de îngroșate, dar acestea sunt accentele epocii sale, accente care, de multe ori, se regăsesc în conștiința multora chiar și în secolul al XXI-lea: „...probabil nu există în întreaga lume un popor care să se fi plâns atât de mult de soarta sa, de suferința sa, de destinul său de mucenic. Ca să vezi, adică nu ei guvernează Europa, nu ei controlează acolo cel puțin bursa, adică politica, afacerile interne, viața morală a statelor” (Ibidem, pag. 353). Dostoievski crede că există tendința ca evreii să profite, ca minoritari, de „drepturi și legi” și că „nu ei sunt cei îndreptățiți să cârtească și să spună că au mai puțin drepturi în comparație cu populația autohtonă”. Le ajunge câte drepturi au obținut, mai multe decât populația autohtonă” (Ibidem, pag. 362). Ce avem aici? Gândind în spiritul secolului al XXI-lea, vorbim despre *discriminarea pozitivă*. Interesant (suspect?) ni se pare faptul că niciunul dintre criticii (de serviciu?) acerbii ai lui Dostoievski nu amintește despre capitolul al III-lea din „*Jurnalul unui scriitor*” (tot din volumul al II-lea), unde, în aceeași lună martie a anului 1877, în două secțiuni pilduitoare pentru respectul pe care-l are pentru evrei – „Funerariile unui «om universal»” și „Un caz singular” – discursul său de jurnalist este emanamente în spiritul aceluia „Dar să trăiască fraternitatea!”, amintit deja de noi.

Antieuropean? Să ne amintim că, după căsătoria cu Anna Grigorievna, Dostoievski pleacă în străinătate (14 aprilie 1867), cu intenția de a călători doar trei luni pe Europa, cu soția. Cei doi se întorc însă în Rusia peste vreo patru ani. Și asta nu doar din cauză că Dostoievski era urmărit de credi-

tori, ci mai ales datorită faptului că l-a fascinat cultura și civilizația europeană. Berlin, Dresda, Frankfurt, Darmstadt, Heidelberg, Karlsruhe, Basel, Geneva, Vevey, Milano, Florența sunt doar câteva dintre reperatele periplului soților Dostoievski. Cei doi se întorc pe 8 iulie 1871 la Sankt Petersburg. Între altele, Dostoievski este fascinat de galeriile de artă, mai ales de creațiile cu tematică religioasă. La Florența, finalizează *Idiotul*, tot prin peregrinările europene definitivează *Eternul sot*. La romanul *Demonii* a lucrat tot în străinătate, publicarea acestuia fiind realizată în mai multe numere din *Russki vestnik*, pe parcursul anilor 1871 și 1872. S-a simțit minunat în acest spațiu cultural european, nu-i așa? Dacă reducem universul spiritual dostoievskian doar la opiniile sale politice evident antieuropene, ignorând admirația sa față de aspecte esențiale ale culturii și civilizației europene, nu vorbim, practic, despre Dostoievski. Fapt semnificativ pentru europeanismul său ar fi și precizarea că Dostoievski a debutat în 1844 cu o traducere din opera lui Balzac. Să nu uităm nici celebra ziceră din *Jucătorul*: „Toți rușii, când au bani, se duc la Paris”. Este vorba (și) despre jocul de ruletă, desigur, dar asta ne poate confirma că nici chiar unele vicii ale occidentalilor nu sunt prea repudiate de Dostoievski...

Anticreator? Împotriva Creatorului? La rigoare, nici însuși Nietzsche nu este un anti-Creator. Unei cititoare, Dostoievski îi scrie: „...cred că nu e nimic mai frumos, mai profund, mai simpatice, mai rațional, mai bărbătesc și mai desăvârșit decât Hristos. Și nu numai că nu este, ci mi-o spun cu dragoste geloasă, nici nu poate fi. Mai mult: dacă cineva mi-ar dovedi că Hristos este în afara de sfera adevărului, aș prefera să rămân mai bine cu Hristos decât cu adevărul”. Este Dostoievski un anti-Creator? E drept că Thomas Mann a spus despre el că „întruchipează „un sfânt și un păcatos în aceeași persoană”, dar Dostoievski nu a pretins niciodată care are un statut de... viitor sfânt. Agitata existență pe care a avut-o Dostoievski nu-i îndepărtează sufletul de credință: „Viața păcătoasă a unui Dostoievski sau Baudelaire n-are decât prin aspirații vreo legătură cu marelui sens creștin care încununează operele lor” (Nichifor Crainic, „Dostoievski și creștinismul rus”, Editura *Sfinții Martiri Brâncoveni*, 2013, pag. 12). „Dacă Dumnezeu nu există, înseamnă că totul este permis și dacă totul este permis, înseamnă că suntem pierduți”. Asta citim în „Frații Karamazov”. Sunt suptele unui anti-Creator? Biserica Ortodoxă îl consideră, și astăzi, ca fiind unul dintre marii apărători ai Ortodoxiei. Firește, Dostoievski a avut și atitudini critice față de ortodoxia vremii sale, solicitând ca ortodoxismul să revină la fundamentalele sale originare. Asta solicităm chiar și unii dintre noi astăzi, fără a fi acuzați de ateism sau de blasfemie de către spiritele raționale. Asta nu e erzie. Dostoievski respinge superstițiile populare și religia

Logodnicii din Laurenço Marques

(urmărire din pag. 32)

formală a Bisericii Ortodoxe, considerată a fi fatalistă și mistică, o religie a fricii și a groazei. Să fie împotriva Creatorului întrucât l-a dominat „de atâtea ori”, cum zice Ion N. Oprea, ideea sinuciderii? În *Jurnal...*, Dostoievski schițează un monolog interior al „sinucigașului din plictiseală”, al „sinucigașului cu idei” dezamăgit de lume, unele dintre personajele sale se comportă de parcă ar fi elaborat o doctrină a sinuciderii, dar Dostoievski însuși nu a cochetat niciodată cu ideea sinuciderii. Îl confundăm pe Dostoievski cu personajul Kirillov, cel semnificativ pentru doctrina „sinuciderii logice?”

Anticaticolic? Uneori, ortodoxismul dostoievskian are accente intolerante; știm. „Tot catolicismul, care l-a cunoscut pe Hristos sub influența ideii romane, este de multă vreme teribil de tulburat”, scrie el (*Jurnal de scriitor*, vol. III, Editura Polirom, Iași, 2 000, pag. 53). Reacția lui Mișkin este emblematică pentru concepția lui Dostoievski: „Pavlișev era un spirit luminat și un creștin, un adevărat creștin, declara brusc prietunul. Cum a putut el să treacă la o credință care nu e creștină?... Catolicismul nu este de fapt o religie creștină! (...) Catolicismul roman crede că biserica nu poate să trăiască pe pământ, dacă lumea întreagă nu este supusă puterii sale politice și strigă: *Non possumus*.” (F.M. Dostoievski, *Idiotul*, Editura B.P.T., București, 1965, pag. 330-331). Așadar, din nou ajungem la politică, la disputa surdă dintre Europa și Rusia, la panslavism. Atitudinea aceasta nu-l împiedică pe Dostoievski să vorbească elogios despre spirite catolice precum Dante sau Cervantes. Iată cum îl elogiază pe... catolicul Cervantes: „Aici (românul *Don Quijote*... n.n. I.F.), marele poet și cunoscător al sufletului a remarcat una dintre laturile cele mai profunde și cele mai misterioase ale spiritului uman. O, ce mare carte, nu ca acelea care se scriu azi: omenirea primește o astfel de carte la sute de ani!” (*Jurnal de scriitor*, vol. III, Editura Polirom, Iași, 2 000, pag. 53, 54). Cu sinceritate, noi ne-am și intitulat articolul la care se referă Ion N. Oprea exprimând și o anumire mirare față de opinia lui Dostoievski: „Războiul, o surprinzătoare soluție dostoievskiană”. Preopinutul nostru, deși este, cel puțin în aria acestei problematice, antidostoievskian, surprinzător, cu toate că-l „atacă” pe Dostoievski, își încheie astfel articolul: „Cercetările viitoare vor proba căru i zeu – celui al păcii sau celui al războiului – i se închina, pe drept, F. M. Dostoievski”. Așadar, Ion N. Oprea, încă nu este pe deplin convins că Dostoievski se închina „zeului” războiului, dar îl așează la „zid”, de parcă s-ar închina acestui „zeu”. Noi n-avem niciun dubiu: „zeu” căruia i se închina... punctual era războiul, dar, analizând argumentele dostoievskiene, deși am prefera alte soluții, înțelegem că, departe de a fi cea mai fericită dintre opțiuni, soluția dostoievskiană are temeiurile ei.

Amorțit de zgomotul monoton al Land Rover-ului, nu mi-am dat seama când am intrat în oraș. Maputo nu-i frumos decât când vii dinspre mare. E puțin spus că nu-mi place să intru în el venind din interior, din spate, într-un fel. Dacă n-ai traversa din când în când brațe mici de estuar, spre care se întind pontoane înguste pentru pescari, periferia lui Maputo, ca în toate orașele lumii a treia, n-ar fi decât o groapă de gunoi, o mizerie. Casele scunde în care se unesc cuștile africane cu fațade de garaj, zidurile fără ferestre de ateliere și silozuri tradiționale se luptă pentru spațiu pe un câmp desfigurată. Niște bananieri frânjuți strigă după ajutor fălându-și crengile verzi, dar vezi bine că pentru aceștia totul este pierdut. Pe măsură ce înaintezi, clădirile devin mai înalte. În centru, în orașul de sus, bulevardele drepte sunt mărginite de copaci cu frunzele roșii și de salcâmi. Simți cum vegetația dă onorul de-a lungul trotuarelor, în fața frumoaselor locuințe coloniale. Este Maputo din epoca cea mare, portugheză, aceea a primei noastre călătorii.

Când am luat-o pe bulevardul Mao – Tze - Tung, m-am gândit că va trebui să-ți explic și numele străzilor... Când m-am întors și m-am instalat aici, am crezut că guvernul le va schimba, pe măsură ce abandona marxism-leninismul. [...]

Hotărât lucru, orașul acesta seamănă cu noi: linia străzilor, unghiurile drepte, îi dau o aparență de raționalitate, dar conțin edificiile cele mai eteroclitice, mărturiile ale erorilor și speranțelor din trecut. Astăzi, toată lumea investeste: îți voi arăta un zgârie-nori chinezesc, cu acoperișul în colțuri răsucite după modelul pagodelor... Orașul explodează de o prosperitate din care nu lipsește nesiguranta.

În felul meu, fac parte din această eră nouă, fiindcă am sosit aici, fără să o fi prevăzut, chiar în ziua în care se parafăse reconcilierea națională și pacea. Toate astea nu aveau importanță pentru mine,

căci un alt proces de pace, mai personal și mai intim, mă aducea aici. Copiii mei crescuseră și, cum bine știi, sunt de două ori bunic. Vioara se supunea din ce în ce mai greu degetelor mele înțepenite de reumatism și, la drept vorbind, mă simțeam eliberat. Soția mea stătea cu mine doar din obișnuință și conveniență. Era timpul să reconaștem că nu ne iubisem niciodată. Așa că, într-o zi, simplu, m-am hotărât să plec.

De astă dată nu va mai fi o călătorie ca celelalte, ci o revenire. Nu știam de ce, dar era evident: orașul acesta, în care totuși nu mă mai întorsesem niciodată, mă aștepta. Aici m-am simțit acasă și am cumpărat casa de pe deal, ca și cum ea mi-ar fi fost, în mod firesc, destinată mie.

Când am ajuns în piața Independenței, nu era încă ora zece. M-am hotărât să parchez Land Rover-ul și să-mi termin drumul pe jos. Palatul greoi, cu colonade, al municipalității, care domină piața, este punctul nevralgic al orașului de sus. De aici, poți să o iei pe Marginală, lungă promenadă de pe coastă străjuită de cocotieri, unde ne-am plimbat de-atâtea ori, seara. Este cartierul care s-a schimbat cel mai mult: e presărat cu vile luxoase și hoteluri cu minunată vedere spre mare. Mandela își are aici casa, în care vine să stea săptămâni întregi cu văduva lui Samora Machel. O să te duc la clubul nautic, pe care îl știi, și care își păstrează farmecul desuet, în afara timpului.

Dar de la municipalitate, am luat-o pe alt bulevard, cel ce pleacă spre interior, trecând prin fața vechii case închise, ce a devenit Centrul cultural francez. Am traversat grădina publică, cu fântâna Wallace și aleile de scuar european. Aici palmierii sunt atât de înalți încât lasă asupra solului nu doar umbră, ci aproape întuneric. Apoi am ajuns în cartierul istoric, de-a lungul portului. Maputo, în imensul său corp adult, conservă embrionul din care s-a născut, această Baixa pe care nimeni nu s-a ostenit să o distrugă, nici să o restaureze! [...]

În depărtare, prin spațiile dintre docuri, zăream deja marea colorată de aluviuni. Ploaia din ultimele zile făcuse pământul mai verde și apa mai roșie.

În sfârșit, am ajuns în piața 24 iunie în care începe portul și gara, locul unde, pentru noi, s-au petrecut toate. Pe acest peron al gării, sub cupola cu solzi peste care se înalță sfera cu arce concentrice a Imperiului portughez, ne-am despărțit acum patruzeci de ani. Mi-e greu să povestesc ce s-a întâmplat. La drept vorbind, astăzi, văd în hotărârea noastră subită un act nebunesc și mi-e greu să reconstitui parcursul mental care ne-a dus, și pe unul și pe celălalt, la înfăptuirea unui gest atât de fără sens. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât văd în asta efectul unui romantism pe care-l credeam ținând de tinerete, dacă nu m-aș fi simțit din nou sub stăpânirea lui. Să fi fost situația într-o iubire pe care nu credeam să ajungă vreodată perfectă-perfectă, mai mult decât era în momentul acela? Să fi fost o idee sinceră, un pretext, un pariu nebunesc? Fapt este că, în acea zi, ne-am hotărât să ne redăm unul altuia viața.

Tu nu voiai să fii nicidecum o stavilă în cariera căreia mă considerai destinat.

„Nu vreau să te închid într-o cușcă de fier”, mi-ai zis drăgălaș. Iar eu nu voiam ca eforturile mele, sacrificiile, absențele să te lipsească de iubirea totală pe care credeam că o meriți.

E motiv să zâmbești. Poate că părea ceva de neconcepție. Și totuși, am luat această hotărâre sfâșietoare și magnifică. Te-am condus pe peron; te-ai așezat în vagonul de lemn și eu îți-am urcat valiza de piele în plasa de deasupra capului. Ne-am îmbrățișat îndelung pentru o ultimă oară. Apoi am coborât pe peron. Rochia ta albastră era o pată în mijlocul minerilor în zdrănte cenușii care mergeau să se vândă în Trasvaal. M-am uitat la trenul ce pleca. Pe urmă, m-am dus în oraș, ciudat de calm, golit aproape, fără să știu dacă mi-era dat să mai fiu vreodată din nou fericit.

Nici tu nici eu nu am avut inițiativa de a rupe mai târziu vraja, de a renunța la despărțire și ne-am trăit viețile.

Pe o parte a gării, în spatele unei bariere mobile, începe căpitania portului. Mă îndrept acum spre umbra arborilor de mango. Nu-i nimeni. Mi se spune că pasagerii n-au coborât încă de pe vapor. Nu știu dacă îmi doresc să se petreacă totul mai încet sau mai repede. Căci ne lăsase destul timp, dar poate că încă ne mai trebuia. Când m-am întors aici, venisem cu tine, dar numai în vis. Aveam sentimentul că împreună am cumpărat casa pe care totuși tu n-ai văzut-o niciodată. Au trecut mulți ani până să îndrăznesc să-ți iau urma, să te descopăr, să-ți scriu. Și apoi, a venit acel răspuns de necrezut, scrisoarea pe care am citit-o tremurând pe o căldură toridă: soțul tău plecase, copiii deja mari, dorința de a mă regăsi... Așa s-a născut starea evidentă că tu și cu mine nu ne-am despărțit niciodată și că, după o logodnă atât de lungă, era poate timpul să ne gândim să fim împreună.

Linia docurilor este dreaptă și, apropiindu-mă de mal, văd departe un grup de oameni lângă scara unui pachebot. Nu îndrăznesc să mă mișc, dar grupul se pune în mișcare în direcția mea. Soarele arde pe sub niște nori de plumb și aerul vibrează de căldură de partea cealaltă a estuarului. Câteva siluete o iau înainte, una se desprinde.

Este îmbrăcată într-o rochie albastră. Îmi face semn cu mâna. Ești tu. Ai douăzeci de ani, ca și mine.

Note: ¹ Specie de antilopă africană (n. trad.)

² Joc de cuvinte, în franceză: indigene – indigne

Franța

Jean Christophe Rufin

Jean Christophe RUFIN – diplomat, fost ambasador al Franței în Senegal, medic angajat în acțiunea umanitară, a debutat în literatură cu eseuri, apoi, în 1997, publică primul său roman, // *Abyssin*, continuând în acest gen literar, preocupat fiind de teme și întrebări pe care le naște întâlnirea dintre civilizații și chestiunile legate de raportul ce se stabilește astăzi între lumi cu grade diferite de dezvoltare. Sunt scrieri traduse în lumea întreagă, pentru care a primit numeroase premii. Este membru al Academiei franceze, din 2008. Fragmentul publicat acum

face parte din volumul intitulat „**Sapte întâmplări aduse din depărtări (Sept histoires qui reviennent de loin)**”, nuvele publicate în 2011, la editura Gallimard, carte încununată cu premiul Goncourt pentru nuvelă.

Poți oare recupera ceva esențial pentru ființa ta intimă, ceva la care ai renunțat din orgoliu, din exaltare, dintr-o absolutizare nepotrivită a unei idei? La această întrebare ne propune Rufin un răspuns, în povestirea *Logodnicii din Laurenço Marques*.

Traducere din limba franceză de
Elena BULAI

Logodnicii din Laurenço Marques

De trei ori am deschis și închis ușa locuinței. Ai fi răs de mine văzându-mă cum mă întorc din drum, cum ies iar, după ce, ca un maniac, am verificat dacă toate sunt la locul lor. Mi se părea că pieile de kudu' de pe pereți nu erau atârinate bine, că plăcile mari și roșii ale parchetului aveau pete de murdărie... Dar nu era așa. Totul este gata, totul așteaptă sosirea ta.

De pe dâmbul pe care este construită casa, trebuie să cobori câțiva metri ca să ajungi la garaj. Aleea se strecoară printre două stânci enorme, colțuroase, ca niște monștri grenă, culoarea Africii. În această dimineață, din cauza furtunilor din cursul nopții, deasupra drumului plutea un miros de lemn putred. Pământul roșu, încă umed, era ciuruit de urmele pe care picăturile de ploaie le săpaseră la suprafață. De jur în jur, verdele crud al ierburilor din savană reflecta albastrul cerului din zori. La această oră, de la noi (de la noi...!) se poate vedea totul până la mare. Chiar deasupra liniei orizontului, în depărtare, se desprinde silueta capitalei, clădirile ei înalte și casele scunde. Dar după o oră, când soarele ajunge la locul lui, adică bine înțepenit deasupra capului, lumina incandescentă acoperă totul.

M-a trecut un fior când m-am așezat în Land Rover-ul meu, din cauza banchetelor reci, desigur, dar și pentru că, zărind în depărtare orașul, mi-a trecut prin cap gândul că poate erai deja acolo.

Te-ai gândit și tu oare, ca mine în această dimineață, la ziua în care am ajuns prima dată aici? Pe puntea cargoului care ne aducea de la Durban, priveam tot așa orașul ce apărea la orizont, dar dinspre mare. Aveam toate motivele să ne temem descoperindu-l, căci

numele lui ne făcuse să visăm mult timp: nu se chema Maputo, pe vremea aceea. Purta încă vechiul nume colonial pe care i-l dăduseră portughezii: Laurenço Marques. Aceste două cuvinte alăturate promiteau celebrarea nuntii literare și mitice a lui Laurențiu Magnificul cu Fermina Marquez. Ne plăceau și unul și celălalt, Florence și Valery Larbaud. Lunga noastră călătorie în traversarea Africii meridionale părea să ne poarte spre liman predestinat...

Se întâmpla cu patruzeci de ani în urmă, iar noi aveam douăzeci.

Înainte de plecare, făcusem în Europa ceremonia desuetă care, deși nu fusese religioasă, avea pentru noi valoarea unui angajament pe vecie: ne logodisem. Pe coverta murdară de păcură a cargoului, când strângeam ușor mâna ta delicată, simteam fericit inelul pe care ți-l dăruisem. Era împodobit cu un diamant, mic ca și posibilitățile noastre de studenți, dar era tare, strălucitor și tot așa de durabil ca iubirea noastră.

Din fericire vibrația răgușită a demarajului din Land Roverul meu și-a împlinit menirea și momentul acela prostesc de înduioșare mi-a trecut. Involuntar, am pus cavalerii și pe parbriz s-a așternut un vâl gros de praf lipicios. A trebuit să ies și să șterg geamul vertical. În sfârșit, am băgat în viteză cu o mișcare hotărâtă a bratului stâng. De fapt, îți mai amintești? În Mozambic se conduce pe stânga. Influența engleză... Citisem toate ace-

tea, din timp: fără intervenția generalului Mac-Mahon-al nostru! - de la sfârșitul secolului al XIX-lea, care a cedat portughezilor o bucată mare din regiune, Laurenço Marques ar fi rămas britanic... Din acest episod, rămâne un nume de bere locală, celebra Mac - Mahon, zisă și M - de pronunțat: „două M” - care curge valuri în ținut. Am ajuns la șosea pe o scurtătură desfundată, cea care duce spre regatul muntos din Swaziland. Frontiera se află doar la trei kilometri, dar este închisă din cauza unor lucrări fără sfârșit. În urmă cu patruzeci de ani, am trecut pe acolo împreună și te-ai cățărât bucurioasă pe dealurile însorite. Portughezii la vremea aceea, regiunea nu era deloc altfel: Mozambicul este atât de întins că nu a fost niciodată cultivat în întregime. A rămas mereu, chiar pe aici, aspectul de junglă, stufoasă și părăginită în același timp, dar în stare naturală. Totuși, dacă te uiti bine, poți să remarci de-a lungul drumului, încadrat de ierburii plăcute, urmele tuturor dramelor prin care a trecut ținutul în patruzeci de ani. O să-ți arăt fermele mari abandonate: terasele metalice cu coloane care dau înconjurul clădirilor al ruginit și plantele ornamentale – bugănvilia, iasomie, glicine - redevenite sălbătice, asaltează vultele acestora. Văzusem toate acestea în bună ordine, atunci. Familiile coloniștilor, curățele, foarte pioase și albe la pielea, domneau pe vasele întinderei. Și negrii se resemnaseră în aparență să aibă rolul de slugi

sau de vite de povară. Doar schimbând o literă – „indigen” devine „nedemn” – aici, tu ai descoperit asta.

De atunci, coloniștii au plecat și au lăsat în urma lor un război civil pustiitor.

Rodezienii, apoi sud-africanii au întehit conștiințios focul și, de data aceasta, nu a existat un Mac-Mahon să-i oprească. Grozăvia a durat cincisprezece ani.

Drumul „nostru” îi păstrează urmele. Luând-o spre Maputo, drumul traversează o cale ferată ce a fost bombardată deseori și vei putea vedea un tren căzut în nas în râul plin de crocodili.

Mă gândesc la toate acestea în timp ce fac ultimele viraje spre autostradă. Tot o invenție sud-africană, această *highway* care ajunge la Johannesburg. De la instaurarea păcii, Maputo a redevenit piața firească de desfacere pentru Transvaal, pentru minereu, cărbune și pentru locuitorii boers, cu craniul ras. Mozambicanii se duc până la Nelspruit ca să-și facă cumpărăturile în marile „Malls-uri”, de tip american. Dar pe părțile joase ale autostrăzii ultramoderne, unde treci pasajul cu cartea albastră, merg femei în bubu, purtând coșurile pe cap.

Peisajul devine apoi absolut plat. De partea cealaltă a estuarului se întinde coasta monotonă care merge până la insula Inhaca. După ea, se întinde marea rezervatie de elefanți, un loc minat în mod ticălos, în

timpul războiului, și care mai este încă periculos, dacă te îndepărtezi de drum.

„Dacă te îndepărtezi de drum”. Este nostim cum poate gândul să-ți se încolăcească în jurul unei fraze. Am rumegat-o până la intrarea în oraș. M-am gândit la ocolisirile pe care le-am făcut eu, în afara acestui drum, în acești patruzeci de ani. În 1963, eram un foarte tânăr violonist, un virtuoz puțin maimuță savantă, crescut de niște părinți obișnuiți, deși traversaseră Europa în flăcări, venind din Rusia natală. Tu, frantuzoaica pur sânge, păreai să știi multe, desigur pentru că studiai literale. Nu ieșeau dintre cărți, și căpătaseși din ele ceva ce atunci mi se părea a fi o deplină maturitate. Vorbeai despre dragoste cu experiența din câteva mii de pagini. Muzica nu era domeniul predilect și, totuși, ai avut o influență decisivă asupra mea. Exigența cu care m-ai molipsit poate că m-a salvat. Ai fost prima care ai avut destulă forță morală nu numai să mă aplauzi, ci să mă și faci să-mi simt scăderile, limitele și să las deoparte toate scuzele nepotrivite pe care le găseam ca să nu fiu mai bun. Mulțumită tie, nu m-am îndepărtat de drum. Mi l-am urmat de la Filadelfia la Melbourne, trecând prin Berna, Frankfurt și, în sfârșit, Paris. Am făcut o carieră de solist cu cele mai mari orchestre. N-am devenit nici celebru nici bogat, dar am putut să trăiesc din arta mea și să mă consacru în întregime acesteia.

Când ți-am trimis, anul trecut, cutia cu înregistrările mele, am fost fericit să aflu, dintr-o scrisoare de la tine, că le cumpăraseși pe măsură ce ele apărușeră. Mi-ai urmărit progresele tot așa cum eu le urmărisem pe ale tale, citindu-ți cărțile.

(continuare în pag. 31)

Director: Carmen MIHALACHE Inițiator de seriei noi: Radu CÂRNECI

Redacția: Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA,
Violeta SAVU, Ștefan RADU

Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Secretariat / culegere text: Andreea ANDRIEȘ, Delia GRIGORAȘ

- Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
- Tipărită la Tipografia „ELENA” Bacău, www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
- Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Tipografia Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

